

LESSIUS HOGESCHOOL

VOORTGEZETTE ACADEMISCHE OPLEIDING
JOURNALISTIEK

Race

Waarom is wielrennen wit?

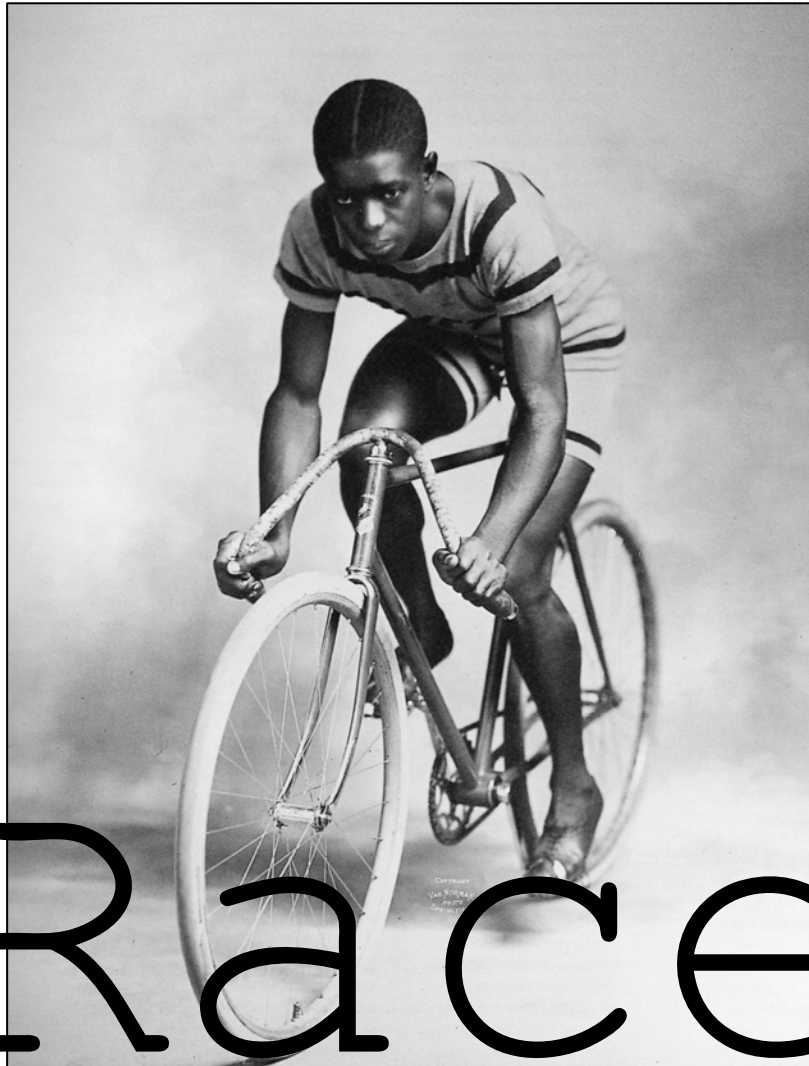
Jan Boesman

in samenwerking met Rik Vanwalleghem

Academiejaar 2005-2006

LESSIUS HOGESCHOOL

VOORTGEZETTE ACADEMISCHE OPLEIDING
JOURNALISTIEK

Waarom is wielrennen wit?

Jan Boesman

in samenwerking met Rik Vanwalleghem

Academiejaar 2005-2006

*Ik was blij dat ik de journalistiek had omarmd. De journalistiek bood je de mogelijkheid je in de dingen te verdiepen,
zonder het risico goedwillend aan de puinbopen bij te dragen.*

(Frank Westerman, *El Negro en ik*)

Merci

... aan al wie mij in een comfortabele positie naar de eindmeet bracht. Luc Van Doorslaer en Michaël Opgenhaffen dank ik voor hun luisterend oor voor mijn eindwerkvoorstel(len) en de niet aflatende zoektocht naar een geschikte journalistieke peter. In dat laatste zijn ze overigens bijzonder goed geslaagd: Rik Vanwalleghem hield voor mij de illusie hoog dat een groot ego en/of een opdringerige persoonlijkheid geen vereisten zijn om het te maken in het journalistieke métier. Zonder zijn oprechte interesse, richtinggevende adviezen en relativerende humor zou dit werk (u weet wel). Bij dezen verontschuldigd ik me voor de vele malen dat ik zijn wijze raad doorkliefde met mijn onstuimige enthousiasme. Mijn vader verwens ik voor de licht ironische opmerkingen over wielrennen en ‘wereldverbeterij’ maar dank ik voor de sporadische doch zeer gewaardeerde lift naar Antwerpen. Mijn moeder en Ward prijs ik voor het lezen en becommentariëren van mijn schrijfsels, Klaar & Wannas om de scouts op de rails te houden tijdens mijn mentale en fysieke afwezigheid en Ralf voor de (te) zeldzame etentjes in ‘t stad. Last but not least: Pieter & Karen voor de kaas en de wijn, Peter voor de printproblemen in de laatste rechte lijn (althans, het oplossen ervan) en Ine voor ons fijn samenzijn (maar in het bijzonder toch voor de onverwachte fruitbevoorrading).

Noot: de renner op het openingsblad is Marshall ‘Major’ Taylor.
De foto komt uit het boek *The Bicycle*, geschreven door Pryor Dodge en in 1996 uitgegeven bij Flammarian, Paris-New York..

Inhoud

Proloog	4
I. ACADEMISCHE INLEIDING. Ethiek in sportjournalistiek & waarheid in wielerverslaggeving	6
Voorstelling	7
1. Welke objectiviteit willen we?	8
2. De sportjournalist als opvoeder en onderzoeker	10
3. De wielerreporter als mythemaker	13
4. Over vliegende negers, zigzaggende zwarten en zwalpende Zimbabwe	16
Verantwoording terminologie	19
Referenties	21
II. ARTIKELENREEKS. Waarom is wielrennen wit?	22
Voorstelling	23
MOEIZAME MONDIALISERING	25
Traditionele wielernaties blijven baas.	
‘ZE KUNNEN SNEL DOORBREKEN’	27
Interview. UCI-erevoorzitter Hein Verbruggen gelooft in niet-traditionele wielerlanden.	
PYGMEEEN OP ALPE D’HUEZ	30
Geen fysiologische evidentie voor blanke dominantie in wielersport.	
‘FOLKLORE, TOT JE ZELF MEEDOET’	32
Burkinese Ronde veroverd de wereld, Burkinese renners liever sant in eigen land.	
‘GEEF ZE TIJD’	35
Afrikaanse renners in Europa vooral interessant als circusobject.	
MAJOR TAYLOR	38
Verhaal van een vergeten kampioen.	
AFRIKAANSE AVONTUREN IN DE RONDE VAN FRANKRIJK	44
Zigzaggende Zaaf overschaduwde historische ritzeges.	
GEZOCHT: ALLOCHTONE FLANDRIEN	49
Weinig animo voor wielrennen bij allochtone jongeren.	
MOSLIM ROND DE KERKTOREN	51
Interview. Algerijnse Gentenaar Mehdi Tigrine zoekt weg in wielwereld.	
Slot	55
Referenties	57
III. BIJLAGEN	59

Proloog

In juni 2006 verrast John Hurd uit Bonn, Duitsland, de redactie van *Cycle Sport* met volgende lezersbrief:

“Why are there no black riders in the male international peleton? Has there ever been a black rider in the peleton? If there has then please Cycle Sport, print a picture of him. Cycling, like long distance running, is all about stamina and most of the best long-distance athletes have been African. So why no cyclists? Please don't read anything racist into my query; it's just something that no one seems to have ever written or thought about, and at a time when professional football is multi-racial, I wonder why cycling seems to be stuck in a Caucasian members-only mentality”

Beste John,

Ik vind uw vraag buitengewoon interessant, temeer ik met voorliggend werk een aanzet tot antwoord geschreven heb. Laat me u meteen geruststellen: ik lees niets racistisch in uw vraag. In de taal waarin u schrijft heeft ‘race’ twee betekenissen: ‘wedstrijd, om het hardst rijden’ en ‘ras, afkomst’. De combinatie brengt ons bij een debat over de afkomst van wielrenners. Waarom een bepaalde groep mensen níet en een andere groep wél aan een specifiek deelaspect van de samenleving participeert, lijkt me gewoon een boeiende onderzoeksvraag en niet noodzakelijk stigmatiserend of discriminerend. Kleurenblindheid vertrekt vaak vanuit een waardevol gelijkheidsideaal, maar is in veel onderzoek en beleid een slechte raadgever.

In de eerste plaats onderzoek ik of uw indruk – die ook de mijne is – overeenkomt met de werkelijkheid, meer specifiek voor mannelijke Afrikanen en Afro-Amerikanen in het internationale wegpeloton en voor allochtone jongens en meisjes in het Vlaamse jeugdpeleton. Vanzelfsprekend is een Malinees of Zimbabwaan moeilijk te vergelijken met een Marokkaanse Vlaming of een Afro-Amerikaan, maar in het wielrennen hebben ze alvast gemeen dat ze niet bestaan. Het eenvoudige vertrekpunt van dit werk is waarom Jan-met-de-pet in de internationale wielervedstrijd op televisie geen zwarte renners ziet en waarom hij in de kermiskoers in zijn dorp geen allochtone renners ziet. In tegenstelling tot kleurrijke sporten als voetbal, atletiek en basket telt het internationale wielerpeloton amper zwarten en het Vlaamse wielerpeloton amper allochtonen.

Van de vaststelling gaat het naar de verklaring. De begin- en eindvraag van uw brief zijn in mijn ogen onlosmakelijk met elkaar verbonden. ‘Waarom zijn er geen zwarte renners in het internationale wielerpeloton?’ en ‘Waarom is wielrennen een clubje van Kaukasiërs?’ worden zij aan zij behandeld. Uw deelvraag ‘Is er ooit een zwarte renner geweest’ liet me evenmin onberoerd. De bekendste zwarte renners uit de wielergeschiedenis passeren de revue (met foto, zoals gevraagd). Ik vertel hoe ze plots opkwamen en hoe ze geruisloos en zonder navolging weer van het toneel verdwenen. Het valt me zwaar om uw lezersbrief te verenigen tot een concrete onderzoeksvraag, maar onderstaande mag u gerust als leidraad nemen voor het hele werk...

Waarom telt het wielerpeloton amper zwarten, Afrikanen en allochtonen?

of

Waarom is de wielersport wit, Westers en autochtoon?

Misschien, meneer Hurd, vraagt u zich af wat me boeit aan deze vraag. Ik leg het u uit. Het onderwerp combineert twee interessesferen die tot voor kort niet eens van elkaars bestaan afwisten: antropologie en wielrennen. Als licentiaat in de Vergelijkende Cultuurwetenschap en vrijwilliger in West-Afrika en Zuidoost-Azië heb ik een diepgaande interesse voor wat ‘Anders’ en ‘niet-Westers’ is. Die ervaringen hebben mij veel geleerd, niet noodzakelijk over die ‘Anderen’ maar vooral over mezelf. De studie van niet-Westerse samenlevingen kan ons veel leren over wat wel Westers is, over de vele eigenaardige vanzelfsprekendheden van onze cultuur. Een van die vele vreemde Westerse uitvindingen is de wielersport. Dezelfde maatstaven waarmee wij een Indiaas of een Afrikaans ritueel als ‘religie’ aanduiden zou een Indiër of Afrikaan kunnen aanwenden om ‘wielrennen’ als religie te categoriseren. Mocht een Indiër of Afrikaan op dat idee komen, dan zou hij op mij

wellicht het etiket 'praktiserend gelovige' plakken. Mijn passie voor de wielersport verwierf ik als jonge Gentenaar bij de starttaferelen van wedstrijden als Gent – Gent (beter bekend als de Omloop Het Volk) en Gent – Wevelgem. De jaren als competitief jeugdrenner wakkerden het vuur verder aan en later ben ik de sport met meer dan gewone interesse blijven volgen.

Ik hield beide werelden altijd gescheiden. Niet bewust. Ze hadden gewoon weinig met elkaar te maken, zo dacht ik. Dat er geen Afrikanen op het hoogste niveau meefietsen leek mij eerder logisch dan vreemd. Verklaringen voor het oprapen: gebrekkige infrastructuur, slecht materiaal, geen 'wielerswortels', enzovoort. Anderzijds verbaasde het me dat er in veel (Afrikaanse) ontwikkelingslanden wordt gekoerst, en dat niet alleen in het mediagenieke Burkina Faso. Waarom krijgen Afrikaanse wielrenners nooit de kans in Europa, zoals dat bijvoorbeeld wel met jonge voetballertjes gebeurt? Een eerste deelvraag van dit onderzoeksjournalistiek project was geboren. Daarnaast is een donkere huidskleur in de 21ste eeuw minder dan ooit alleenrecht voor inwoners van Afrika. In Amerika en Europa wonen heel wat mensen van verre of nabije Afrikaanse afkomst. Waar zijn de Afro-Amerikanen, de Algerijnse Fransen, de Kongolese Belgen en de Marokkaanse Vlamingen in het wielrennen? Waar blijven de Carl Lewissen, Michael Jordans, Zinedine Zidanes en Vincent Kompanys op twee wielen? Een volgende deelvraag drong zich op.

Toegegeven, ik heb mij geamuseerd met dit werk. Dat neemt niet weg dat de maatschappelijke relevantie om het hoekje meekijkt. Het exotische is 'in', diversiteit is een must. Lees er de kranten op na en bereken het percentage artikels over thema's als allochtonen, integratie, migratie, multiculturaliteit of (anti)racisme. Sinds enige tijd kijkt iedereen met uitgestoken voelsprietten binnen zijn of haar sector naar al wat 'niet-wit' is en stelt men het 'witte' karakter van de eigen vereniging in vraag. Naarstig gaan we met z'n allen op zoek naar het verhaal van die ene allochtone politicus, schrijver, buschauffeur, scoutsjongen, overheidsambtenaar, vuilnisman of universiteitsstudent. Wielrennen is wit, maar dat maakt haar allesbehalve uniek. Algemeen gesproken is de Vlaamse sportwereld niet 'witter' dan bijvoorbeeld jeugdwerking, politiek of journalistiek en er zijn zeker sporten te vinden met een even 'wit' karakter als wielrennen. Wielrennen is op dat vlak niet fundamenteel 'anders' dan vele andere sporten en sectoren, met dat verschil dat de wielersport in en voor Vlaanderen een groeiende symboolwaarde heeft.

Net als de erkenning van diversiteit wint ook de erkenning van (wielers)sport aan belang in de samenleving. Wielrennen is aan een sociale opmars bezig. Enkele jaren geleden hield je maar beter goed verborgen dat je 's zaterdags met een spannend koerspakje om het zitvlak de Vlaamse wegen onveilig maakte. Vandaag is wielrennen zonder meer hip. Bedrijfsleiders, academici en politici profileren zich graag als wielersportliefhebber. Die laatste beroeps categorie neemt ongegeneerd het voortouw: we zijn niet veraf van het moment waarop de afgelegde fietskilometers doorslaggevender worden om een ministerportefeuille te veroveren dan het stemmenaantal. Wielrennen is een middel geworden om dicht bij 'het volk', 'de mensen' of 'de burger' te staan.

Dit werk gaat 'maar' over sport. Vlaanderen zal niet verdraagzamer zijn als Mohammed morgen de Ronde van Vlaanderen wint en de wereld niet vreedvoller als een Zambiaan of een Afro-Amerikaan overmorgen triomfeert in de Ronde van Frankrijk. Daartegenover staat dat het belang van sport in de samenleving met – excusez le mot - rasse schreden toeneemt. Waarom zien we geen allochtonen in de sport waar 'de hardwerkende Vlaming' zich het liefst mee associeert? Waarom zien we geen zwarten in de 'wereldsport' waar de openbare omroep zo graag mee uitpakt? In het koersgekke Vlaanderen is het mogelijk om een hele dag met wielrennen te worden geconfronteerd: er is altijd wel een wedstrijd op televisie of een koers in een naburig dorp. Niet ondenkbeeldig dat iemand die opstaat en gaat slapen met wielrennen oprecht denkt dat de wereld wit is.

Veel leesplezier & vriendelijke groeten,

Jan

13 juni 2006

I

Academische inleiding

**Ethiek in sportjournalistiek &
waarheid in wielerverslaggeving**

Voorstelling

Deze academische inleiding leest u het best als een trechter. Ik vertrek van een zeer algemeen hoofdstuk over 'journalistiek en objectiviteit' en graaf vervolgens dieper en specifiek in de sportjournalistiek om uit te komen bij het thema van dit eindwerk 'zwarten in de witte wielersport', als overgang en aanloop naar de artikelenreeks. Thema's als objectiviteit, onderzoeksjournalistiek en beeldvorming lopen in en door elkaar als een vloeiend geheel. In het eerste deel van deze inleiding is het woord hoofdzakelijk aan media-ethici en communicatiewetenschappers. Gaandeweg krijgen ook sportjournalisten en wielersporters een plaats en op het einde komt mijn eigen interpretatie nadrukkelijker op de voorgrond.

Het eerste deel **'Welke objectiviteit willen we?'** gaat over de crisis van het begrip waarheid in sociale wetenschappen en media. Media-ethici zoeken naar een antwoord op die crisis en naar een alternatief begrip van objectiviteit. Ze geven toegewijde journalistiek - zoals onderzoeksjournalistiek - een plaats in hun theorievorming. De hoofdrolspeler in dit hoofdstuk is *de journalist*, die zich het hoofd breekt over hoe 'de waarheid' weer te geven.

In het tweede deel **'De sportjournalist als opvoeder en onderzoeker'** argumenteer ik dat de nieuwe invulling van objectiviteit op maat gesneden is van de sportjournalist, die van oudsher een meer alternatieve benadering tegenover objectiviteit hanteert. In het verlengde daarvan tast ik de grenzen af tussen 'het objectieve verslag' en 'de onderzoeksjournalistiek' in de sport. De hoofdrolspeler hier is *de sportjournalist*, die al dan niet actief op zoek gaat naar 'de waarheid'.

Het derde deel **'De wielereporter als mythemaker'** gaat over de dubieuze relatie van de wielersportjournalist met het begrip waarheid. 'Objectiviteit' en 'onderzoek' lijken loze begrippen in de wielersportjournalistiek. Een hoofdrol is weggelegd voor *de wielersportjournalist*, wiens werk sinds mensenheugenis bulkt van mythes en 'onwaarheden'.

In het vierde en laatste hoofdstuk **'Over vliegende negers, zigzaggende zwarten en zwalpende Zimbabwanen'** wordt de relatie tussen objectiviteit en beeldvorming onderzocht, meer bepaald met betrekking tot de benadering van zwarte renners in de (wielersport)journalistiek. Academische theorieën over beeldvorming worden vermengd met eigen interpretaties. Ikzelf vervul een hoofdrol, in de moeilijke zoektocht naar 'waarheid' zowel in de wielersportjournalistiek als in de beeldvorming over 'de Andere'.

“To some journalists ethics are a code of principles to which all in the press should adhere, or at least feel guilty about if they do not. To others, normally those who do their job in more rough and ready circumstances, they are an irrelevance; something for journalism professors to argue about.”
(David Randall, *The Universal Journalist*)

1. Welke objectiviteit willen we?

Als men verwijst naar de ethische opdracht van de journalist wordt vaak met het begrip ‘objectiviteit’ gegoocheld. Een journalist moet de feiten onbevooroordeeld en zo waarheidsgetrouw mogelijk weergeven. Daar knelt het schoentje volgens media-ethici: ons begrip van objectiviteit is in verval omdat het te nauw samenhangt met een voorbijgestreefd concept van ‘waarheid’. Bart Pattyn en Stephen Ward zoeken een weg uit de postmoderne malaise en reiken journalisten het concept ‘pragmatische objectiviteit’ aan. Hierin verschuift het accent naar de term ‘interpretatie’.

De tijd van de Grote Verhalen is voorbij, zo luidt de postmodernistische klok nu al enige tijd. Voor een bakje troost of netjes geritualiseerde levensvreugde kan je nog steeds bij de grote godsdiensten terecht, voor de absolute waarheid alleen bij sektarische bewegingen of obscure randfiguren, al dan niet met glazen bol en sterrengevaad. De wetenschapper die vandaag beweert de absolute waarheid in pacht te hebben maakt meer kans op opname in een instituut voor geestesgestoorden dan promovering aan de Universiteit van Oxford, zijn alomvattend naslagwerk zal eerder bij het groot huisvuil belanden dan in het etalageraam van de betere boekhandel. De leraar die zijn leerlingen complexloos en zonder enige inspraak ‘de waarheid’ onderwijst is niet langer de wijze man van het dorp maar gewoon een pretentieuze betweter. De Westerse ontwikkelingshelfer die Afrikaanse straatkinderen leert lezen en rekenen is niet zomaar een held in de bres voor een betere wereld maar een idealistische domoor of zelfs een nekoloniale paternalist. We leven in een maatschappij waarin elke mens evenveel waard is. Niemand hoeft zich beter te voelen dan de ander, laat staan het beter te weten dan de ander. Iedereen is gelijk.

En de journalist? Mag die rustig zijn gangetje gaan en als een (stiekeme) volksverheffer blijven optreden? Vergeet het. MO*-hoofdredacteur Gie Goris zegt dat de relatie tussen pers en publiek verschoven is van leraar - leerling naar verkoper - cliënt. Journalisten zijn verkopers van nieuws geworden, om niet te zeggen slaven van hun lezerspubliek. Bij Bart Pattyn (2005:17) lees ik dat “mensen zich vandaag bijzonder onbehaaglijk voelen wanneer blijkt dat iemand zich geroepen voelt om volwassenen te verheffen of ze als een leraar bij de hand te nemen”. De ‘verheffing van het volk’ binnen het kader van de egalitaire maatschappij is een elitaire houding. Het is immers onduidelijk geworden wat dat ‘verheffen’ precies betekent. “De oude, vaak idealistische zoekers van de waarheid zijn aan de top van de wereld van de media vervangen door zakenlui die vaak niets met journalistiek gemeen hebben”, klaagt Kapuscinski (2003:187). In een terugblik op zijn rijk gevulde carrière als Pools buitenlandcorrespondent merkt hij op dat het niveau van de media in toenemende - en misschien wel beslissende - mate wordt bepaald door het niveau van de gebruiker (de zogenaamde gemiddelde gebruiker). Aangezien het echter niet past om het niveau van de maatschappij te bekritisieren, valt men de media aan op hun geringe kwaliteit of zelfs op het knoeiwerk van hun programma’s, de banaliteit, de kitsch.

Met de teloorgang van het concept waarheid raakte ook het begrip objectiviteit uit de mode. De crisis van de term objectiviteit, zegt Stephen Ward (2004: 19), is vanuit de sociale wetenschappen overgewaaid naar de journalistiek. Het zou eenvoudigweg onbereikbaar zijn. Journalisten zijn nooit neutrale toeschouwers maar eveneens politieke actoren. Zij brengen niet zomaar verslag uit maar zij selecteren ook.

Wie objectiviteit om die reden ten grave draagt, slaat volgens Stephen Ward de bal lelijk mis. Ward situeert de wortels van het probleem bij het ‘traditionele’ objectiviteitsconcept dat begin vorige eeuw opgang maakte in de Amerikaanse journalistiek. Traditionele objectiviteit wil zeggen dat journalisten rechtstreekse, onbevooroordeelde informatie geven. Amerikaanse journalisten hadden als het ware zes standaarden waaraan ‘goed journalistiek gedrag’ kon worden getoetst: de journalist moet zich baseren op goed gedocumenteerde feiten; hij moet verschillende standpunten weergeven; onbevooroordeeld en onafhankelijk zijn; geen interpretaties of eigen opinies toevoegen en ten allen tijde neutraal blijven.

Daartegenover plaatst Ward ‘pragmatische objectiviteit’. Van de zes standaarden van de traditionele objectiviteit ondersteunt hij enkel feitelijkheid (‘gij zult geen nieuws verzinnen’) en billijkheid (‘gij zult alle partijen het woord geven’). Hij verwerpt strikte neutraliteit en afstandelijkheid, en stelt interpretatie zelfs in het centrum van zijn theorie. Voor Ward (2004:22) zijn alle vormen van journalistiek - van een eenvoudig nieuwsbericht tot een column - interpretatie. “Objectivity is not the

absence of interpretation, it is the testing of interpretations by the best available methods and restraining standards (...). That reporters be strictly neutral, across the board, is neither possible nor desirable.”

In *Pragmatic news objectivity: Objectivity with a Human Face* (1999) vraagt Ward zich af wat de relatie is tussen pragmatische nieuwsobjectiviteit en de zogenaamde toegewijde journalistiek zoals onderzoeksjournalistiek. Ward (1999: 8) weigert het verschil tussen pragmatische nieuwsobjectiviteit en geëngageerde journalistiek te zien als een strikte scheiding tussen koele afstandelijkheid en gepassioneerde toewijding. Een goede journalist moet beide aspecten in zich dragen. Onderzoeks- en achtergrondverhalen moeten de objectieve nieuwsverslaggeving vergezellen. “We need both the passion of attachment and the restraint of objectivity to work together and produce solid, engaging journalism. Objectivity controls our penchant to speculate and promote. Attachment –whether in the form of thought-provoking analysis or the exposure of corruption- lifts journalism above a superficial coverage of events”.

“Naast informatie en entertainment heeft de sportjournalistiek nog een derde belangrijke functie... een woord dat je niet meer mag gebruiken of je wordt beschouwd als een fossiel...educatie”
(Cas Goossens op *Sporza* n.a.v. 75 jaar sport op de radio, 7 mei 2006)

2. De sportjournalist als opvoeder en onderzoeker

De sportverslaggeving is een kamertje apart in het huis van de journalistiek. Terwijl de Wetstraatreporter geen affiche van Yves Leterme aan de deur mag hangen, prijkt bij de sportjournalist probleemloos een poster van Tom Boonen aan de muur. Dat verschil samenvatten in ‘de objectieve Wetstraatjournalist’ versus ‘de subjectieve sportjournalist’ is echter overdreven. Het verschil in benadering van de werkelijkheid ontslaat de sportjournalist niet van zijn maatschappelijke opdracht.

Ethiek is geen exclusief domein van de zogenaamde ‘serieuze’ journalist, een sportjournalist ontsnapt evenmin aan de boze grote mensenwereld van opgestoken vingertjes en grimmig gefronste wenkbrauwen. Dat wordt niet gepropageerd door maatschappijkritische professoren maar door de sportjournalisten zelf. Salwen en Garrison (1998) interviewden tweehonderd Amerikaanse sportjournalisten en besloten dat de meerderheid van hen thema’s als ethiek en professionaliteit in hun vakgebied even belangrijk acht dan in andere sectoren van de journalistiek. Sportjournalisten nemen zichzelf dus ernstig, in tegenstelling tot het beeld dat men van hen ophangt. De sportverslaggeving is decennialang stiefmoederlijk behandeld in het journalistieke landschap. Hoewel dat beeld de laatste jaren is omgeslagen en de sportjournalist steeds vaker onderwerpen behandelt die buiten de sportterreinen liggen (Jacobs, 1999: 8), blijft sport de speeltuin van de nieuwsredactie.

David Rowe (2001: 36) merkt op dat de waardering die sportjournalisten krijgen omgekeerd evenredig is aan de grootte van hun kijk- en leespubliek. Sportjournalisten zitten gevangen tussen de vele, soms contradictorische verwachtingen die hen worden opgelegd: zij moeten tezelfdertijd objectief verslaggever, kritisch onderzoeker, enthousiast entertainer en betrokken supporter zijn. Die laatste eigenschappen maken dat de sportjournalist vaak een aparte status krijgt als objectiviteit ter sprake komt. Een sportjournalist moet openstaan voor het dramatische, de pech en de vreugde. De waarde van dat entertainmentgehalte kan nog het best worden begrepen door even stil te staan bij een ‘zuiver objectief’ verslag uit de kindertijd van de sportjournalistiek. De krant *Petit Parisien* doet verslag van de eerste wielervedstrijd op de weg, Parijs-Rouen in 1869:

“Van de wielrijders die zondagochtend in groten getale uit Parijs vertrokken om zich naar Rouen te begeven, arriveerde de heer Moore om tien over zes ’s avonds als eerste. Hij legde het traject van ruim 130 kilometer dus af in tien uur en veertig minuten. De heer Moore maakte geen vermoeide indruk. De wielrijders die vervolgens arriveerden waren de heren Castéra, Bobillier, Pascaud, Biot, Cantellauwe, Johnson en Menier.”

Benjo Maso (2003: 13) merkt terecht op dat een sportverslag uit die tijd soms wat weg had van een proces-verbaal. De journalisten trachtten een zo nauwkeurig mogelijk relaas van de gebeurtenissen te geven. Vandaag is het sportjournalisten niet verboden om een aantrekkelijk stuk te schrijven. Dat de verhalen die wij ‘nieuws’ noemen worden verteld door mensen van vlees en bloed maakt journalistieke schrijfstukken net aantrekkelijk (Rowe, 2001: 38). Ondanks het bestaan van computerprogramma’s die sportuitslagen automatisch omzetten in een journalistieke tekst (*The Monroe City News* in Missouri was de eerste krant ter wereld die haar sportverslagen door een computer liet maken in plaats van door een journalist), kan je erop vertrouwen dat er een menselijk brein achter elk sportverslag zit.

Het element betrokkenheid speelt sterker in de sportjournalistiek dan in andere vormen van journalistiek. Volgens Joris Jacobs (1999: 225), vroeger chef sport van Het Nieuwsblad – De Standaard, maakt dat objectieve sportverslaggeving onmogelijk. Jacobs jammert dat de gemiddelde supporter geen hoge dunk heeft van de journalist. “Herhaaldelijk hebben die mannen mij in de arena aangeklampt, die onomwonden zeiden: ‘Je kunt de waarheid niet schrijven. Je moet overal gazetten verkopen. Dus moet je de geit en de kool sparen.’ Een andere, niet uit te roeien bedenking was: ‘Jullie zijn de schrijfsclaven van vedetten en grote clubs. Jullie zijn van hen afhankelijk. Objectieve verslaggeving kunnen wij dus vergeten.’” Jacobs baseert zich echter op een traditioneel objectiviteitsconcept, meer bepaald de definitie uit het woordenboek: “zich bepalende tot de feiten, niet beïnvloed door eigen gevoel of vooroordelen”. Hij stelt dat dergelijke objectiviteit onmogelijk is, omdat een (sport)journalist beïnvloed wordt door ingesteldheid, voorkeuren, smaak, deskundigheid, feeling, interesse, geaardheid en leeftijd. Had Jacobs het woordenboek in de kast laten staan en een artikel van Stephen Ward bij de hand genomen, dan

had hij ontdekt dat een pragmatisch objectiviteitconcept terdege rekening houdt met de mogelijk beïnvloedende elementen en een zekere vorm van betrokkenheid niet uitsluit. Meer nog: je zou de sportjournalistiek kunnen zien als een uitvergroting van wat Stephen Ward bedoelt met pragmatische objectiviteit: vanuit de wetenschap dat feiten altijd interpretatie zijn erkennen dat een verslag niet strikt neutraal of afstandelijk kan gemaakt worden. Passionele toewijding helpt bij een betere journalistiek, echter slechts wanneer die betrokkenheid gecorrigeerd en beperkt wordt door ‘een objectieve houding’. Dat wil zeggen dat de journalist zich kritisch opstelt, te allen tijde achterdochtig en wantrouwig is, op het gepaste moment afstand neemt en zich niet in zijn enthousiasme laat meeslepen.

Entertainment en informatie gaan hand in hand in de maatschappelijke opdracht van de sportjournalistiek, zegt Cas Goossens.¹ Hij onderscheidt nog een derde functie: educatie. Definieert Goossens educatie in de betekenis van “al eens een moeilijker woord gebruiken”, dan is het mijns inziens een breder begrip. Ook in de keuze en vormgeving van journalistieke schrijfstukken zit een opvoedend element. Door bijvoorbeeld een dopingaffaire uit te spitten geeft de journalist indirect een boodschap mee aan zijn lezerspubliek: doping is niet eerlijk tegenover anderen, het is tegen de regels, het is ongezond, enz..

De journalist kan louter als *doorgeefluik van ‘de waarheid’* fungeren (‘informatie’ meegeven, zoals in het voorbeeld uit 1869) maar ook *actief op zoek gaan naar ‘de waarheid’* (leunt meer aan bij ‘educatie’). Wie denkt hiermee in het vaarwater van de zogenaamde onderzoeksjournalistiek te komen, stuit op een *njet* van Hans Vandeweghe, chef sport bij *De Morgen*. Vandeweghe plaatst sport stevast in een sociaal-economische context en staat bekend als ‘de sport/onderzoeksjournalist van Vlaanderen’: “Onderzoeksjournalistiek in de sport? Dat bestaat niet. Ik doe gewoon mijn job”. Voor Vandeweghe lijkt onderzoeksjournalistiek een pleonasme. De sportjournalisten die zich schuilhouden in oppervlakkigheid beschuldigt hij van ‘schuldig verzuim’ (in Robles, 2004: 21). Zo wasten de meeste wielersjournalisten hun handen in onschuld toen de Festina-affaire in het wielrennen uitbrak. Die zaak werd voornamelijk uitgespit door zogenaamde onderzoeksjournalisten. De wielersjournalistiek werd partijdigheid verweten en zelfs mee verantwoordelijk gesteld voor de malaise. Een journalist die doping en andere dubieuze praktijken verzwijgt schaart zich impliciet aan de zijde van de gebruikers. Hij verzaakt aan zijn journalistieke plicht. De lezer, luisteraar of kijker verwacht van een journalist informatie waarover hij niet beschikt en een blik op de feiten die voortspruit uit diens kennis en competentie. Een journalist is door de maatschappij vrijgesteld om vragen op verantwoordelijke wijze te stellen, niet om ze toe te dekken. Journalisten als Hans Vandeweghe zien onderzoek niet als een extraatje maar als onlosmakelijk deel van het objectieve verslag.

Kritische en onderzoeksgerichte journalistiek als onlosmakelijk deel van het objectieve verslag: het klinkt mooi, maar durft in de praktijk wel eens wringen. Wie ‘s maandags een dopingzaak binnen het Quick-Step wielerteam blootlegt moet er niet op rekenen dinsdag doodleuk Tom Boonen te interviewen over de nakende Ronde van Vlaanderen. Hans Vandeweghe beseft het als geen ander. In een interview met *De Journalist* pleit hij voor het Amerikaanse systeem: een scheiding tussen columnisten, analisten en dagelijkse nieuwsverslaggevers, ieder met eigen informatiekanaal en eigen verantwoordelijkheid. “Dat schept duidelijkheid. Als de ene een keer geboycot wordt, heeft de ander daar geen last van. En er ontstaat ruimte voor tijdrovend onderzoek.” Van Poppel (1979: 181), die de (on)mogelijkheid van een kritische sportjournalistiek onderzocht, lijkt hetzelfde te suggereren wanneer hij pleit voor meer diepgang maar tegelijkertijd opmerkt dat “niet iedereen plotseling kritische sportjournalistiek moet gaan bedrijven”.

Volgens David Rowe (2001: 60) is onderzoeksjournalistiek braakliggend terrein voor de schrijvende sportpers. Door de opkomst van de audiovisuele media moeten zij immers weg van hun traditionele rol van het beschrijven van sportevenementen en bieden zij als enige medium ruimte voor onderzoeksjournalistiek.² Rowe vreest er wel voor dat de sportjournalistiek een ‘kritische onderzoekscultuur’ mankeert. Wat betreft de Nederlandse sportjournalistiek wordt die these bevestigd door Sprick: “De sportjournalist is onkritisch, niet omdat hij nooit kritiek zou hebben, maar omdat zijn kritiek niet gebaseerd is op een bepaalde visie” (in Van Poppel, 1979: 16). Met andere woorden: in de sportjournalistiek vind je veel waardevrije verontwaardiging maar weinig fundamentele kritiek. Van Poppel pleit ervoor dat journalisten zich op een welbepaalde visie baseren, zodat een consistente benadering mogelijk wordt. Als we Jan Hauspie (in Robles: 2004: 21) van *Voetbal/Sport-Magazine* mogen geloven is de Vlaamse sportjournalistiek er helemaal belabberd aan toe. Volgens Hauspie ontbreekt het compleet aan werkelijk onderbouwde analyses. “In Vlaanderen gebeurt het allemaal nog van onder de kerktoren. De maatschappelijke rol en de economische belangen zijn hier minder, en de sportjournalistiek overstijgt amper

¹ Bij viering ‘75 jaar Sport op de Radio’ op 6 mei 2006

² Peter Vandermeersch, hoofdredacteur van *De Standaard*, stelde het in een gesprek met Lessius-studenten nog scherper door te zeggen dat de schrijvende pers als enige medium ruimte biedt voor journalistiek *tout court*

het niveau van het cafétooggesprek. Iedere sportnatie krijgt de journalistiek die zij verdient.” Of onderzoeksjournalistiek gezien wordt als een inherent deel van de ethische ‘objectieve’ opdracht van de sportjournalist of als een ‘een categorie apart’, één ding is zeker: in een samenleving waar het sociaal-economische gewicht en de politieke verstrengeling van sport almaar toeneemt, moet onderzoeksjournalistiek dringend uit die lade van de rommelkast met het etiket ‘je weet maar nooit’.

“*Se non é vero, é ben trovato*”

{als het niet waar is, is het
toch goed verzonnen}

3. De wielereporter als mythemaker

Waarheid en wielersjournalistiek leven op gespannen voet. De rijke wielergeschiedenis hangt aan elkaar van halve waarheden en bizarre anekdotes waarvan de herkomst nauwelijks te achterhalen is. Bovendien beperkt de wielersjournalistiek zich niet tot het beschrijven van de gebeurtenissen, maar creëert zij in zekere zin zelf het nieuws waarover ze bericht. De voornaamste wielervedstrijden zijn opgestart door kranten, die nog steeds een stevige vinger in de pap hebben.

De wielersjournalistiek dolt met de waarheid als een kat met een bol wol. Zij klemt het boeltje tussen de klauwen, stelt aanvankelijk met enig misprijzen de compactheid vast maar ontdekt al gauw de ene zwakke plek na de andere. Na een verwoed gevecht laat zij het uiteengerafelde kluwen achter in een wirwar van korte en lange lussen. Het begin- en eindpunt is onveranderlijk, maar tussenin is het een grote rommelboel. Met een schaamteloze tevredenheid trekt zij zich terug in een hoekje van de kamer, één oog toegeknepen en een ander loensend naar de aangerichte ravage.

Waar beter beginnen dan bij het begin? Om de eerste snelheidswedstrijd voor fietsen te herdenken heeft men in het park van Saint-Cloud in Parijs een plakkaat gespijkerd met volgende boodschap (met wederom de illustere meneer Moore in een hoofdrol):

Op 31 mei 1868 in het Park van Saint-Cloud werd James Moore winnaar van de eerste snelheidsrace voor velocipedes die in Frankrijk georganiseerd is

Het is een mededeling die twee onjuistheden bevat, schrijft de Nederlandse socioloog en historicus Benjo Maso (2003: 8): “Al voor 1868 waren er wielervedstrijden in Frankrijk georganiseerd en op de dag die op de gedenkplaat vermeld werd, was James Moore niet de eerste, maar de tweede winnaar (*er werden die dag twee snelheidsraces gehouden, de eerste werd gewonnen door een zekere Polocini, jh*). Zo werden in de geschiedenis van de wielersport de feiten vanaf het begin door verdichtels verdrongen. Wat een monument voor de geboorte van de wielersport had moeten zijn, is in werkelijkheid het monument voor haar eerste legende”.

De sfeer van die vroege wielerberichten was, zoals zonet besproken, toonloos en afstandelijk van aard. Vanaf de eerste race hadden wielersjournalisten altijd hun best gedaan om het wedstrijdverloop zo getrouw mogelijk te reconstrueren. Dat betekende volgens Maso (2003: 32) dat hun verslagen alleen belangwekkend waren wanneer de wedstrijden waarover zij schreven daar voldoende aanleiding toe gaven. Daarom zagen de organiserende bladen zich gedwongen om steeds naar nieuwe, nog sensationelere parkoersen te zoeken. Zoals de redacteurs van L'Auto min of meer bij toeval ontdekten, was dat helemaal niet nodig. Waar lezers van sportbladen door geboeid worden is niet het wedstrijdverloop op zich, maar hoe het beschreven wordt.

De jaren veertig en vijftig van de voorbije eeuw waren een gouden tijd voor de wielersjournalistiek. “De radio, het filmjournaal en de eerste televisie-uitzendingen bezorgden het wielrennen op de weg meer publiciteit dan ooit. Tegelijkertijd toonden ze nog zo weinig van het wedstrijdverloop dat de verslaggevers volop de gelegenheid hadden om dit op geheel eigen wijze te interpreteren” (Maso, 2003: 100). Er waren renners die een speciaal talent hadden om een prominenter plaats in de verslagen en commentaren te krijgen dan ze op grond van hun prestaties eigenlijk verdienden. Maso verwijst onder meer naar de nukkige maar flamboyante Jean Robic, die na zijn Touroverwinning in 1947 aanmodderde maar door de pers stevast als favoriet naar voor werd geschoven. Een hedendaags Belgisch voorbeeld is dat van Frank Vandenbroucke. Op uitzondering van Tom Boonen is hij de meest beschreven coureur van het land, dat terwijl hij nu al zeven jaar anoniem of helemaal niet meefietst. De aandacht voor Vandenbroucke is niet ‘objectief’, want niet gerechtvaardigd op basis van de meest objectieve maatstaf in de sport: prestaties.

De pers probeerde een versie van het wedstrijdverloop te geven dat zoveel mogelijk op de smaak van de lezers was afgestemd, aldus Maso, zelfs wanneer zij daarmee de waarheid –voor zover zij die kenden - geweld aandeden. In de ogen van de journalisten hadden de renners tot taak de elementen te leveren waaruit zij zelf de boeiende verhalen konden samenstellen waarop de populariteit van de wielersport gebaseerd was.

Het wielrennen heeft als publiciteitssport sinds de jaren zestig een ware revolutie doorgemaakt (Maso, 2003: 130). Toen de rol van kranten en tijdschriften geleidelijk overgenomen werd door de televisie, leidde dit tot diepgaande veranderingen in de manier waarop het publiek informatie over het koersverloop verkreeg. Journalisten hadden altijd kunnen profiteren van de algemene onwetendheid die over het wedstrijdverloop bestond. Het voornaamste kenmerk van wielervedstrijden op de weg was immers dat zij door niemand gezien werden. De vele miljoenen die elk jaar de Tour de France voorbij zien komen, vangen alleen een paar flitsen op. Omdat het onmogelijk is om het verloop van een wielervedstrijd op de weg met eigen ogen waar te nemen, aldus Maso, spelen de media een heel andere rol dan in andere sporten. Wie een voetbalwedstrijd of een tennismatch wil zien, kan de gebeurtenissen op de tribune van begin tot einde volgen. Wie iets over het verloop van een Ronde of een klassieker wil weten, is volledig op de media aangewezen. Dat betekent niet dat deze een betrouwbaar of volledig beeld geven. Tegenwoordig mogen reporters in grote koersen alleen maar ver voor of achter het peloton uitrijden en krijgen zij alleen voor de start en na de aankomst renners te zien. Maar zelfs in de tijd dat de pers nog het recht had om zich in een auto of achterop een motor tussen de coureurs te mengen, vingen haar vertegenwoordigers alleen maar een glimp op van het koersverloop en konden zij alleen maar hopen om toevallig aanwezig te zijn als zich belangrijke incidenten voordeden. De grote wielersjournalisten uit het verleden probeerden ook nooit om een nauwkeurige reconstructie van het wedstrijdverloop te geven; zij streefden er alleen naar om de betrekkelijk schaarse gegevens waarover zij konden beschikken tot een boeiend geheel te verwerken.

In *Kinderen van Hercules* vertelt Joris Jacobs (1999: 67) hoe hij midden vorige eeuw vanuit Brussel verslag deed van de Ronde van Frankrijk. Hij baseerde zich daarbij enkel op de organiserende krant *L'Equipe* en het dagelijks telefoontje met de man ter plaatse, Willem Van Wijnendaele. “De kranten waren snel doorgenomen. De Belgische moesten ons via de algemene redactie bereiken en dat werd nogal eens vergeten. En de buitenlandse voorraad bestond vrijwel alleen uit *L'Equipe*. Gelukkig was dat de best geïnformeerde sportkrant van Europa..” Over zijn correspondentie met Willem Van Wijnendaele vertelt Jacobs: “Willem gaf mij enkele basisideeën en liet de rest over aan mijn verbeelding. Ik was echter nooit in de gelegenheid geweest een grote wielervedstrijd te verslaan. Ik was in die tijd zelfs nooit in Frankrijk geweest. Ik kon mij geen juiste voorstelling maken van wat koersen op een col betekende. Daarom vroeg ik Willem af en toe om mij een topografie van de streek te geven of de specifieke kenmerken op te sommen van een Iseran, Tourmalet of Mont Ventoux.” Als de telefoonverbinding gebrekkig was gebeurde het dat Jacobs louter op basis van de uitslag een wedstrijdverslag uit de mouw moest schudden. Het verzonnen verslag van de koninginnerit van de Ronde van Frankrijk 1949, gewonnen door Fausto Coppi, leverde Het Nieuwsblad-journalist Jacobs zelfs een onverwacht schouderklopje op. De Volkskrant nam zijn ‘gefantaseerde’ artikel de volgende dag integraal over.

Het spreekt voor zich dat dergelijke verhalen eerder mythevorming dan een waarheidsgetrouwe wielersjournalistiek in de hand werken. Mythes leiden een hardnekkig bestaan in de wielergeschiedenis, of ze nu over renners gaan, het parcours of de weersomstandigheden. Vreemd is dat allerminst volgens Benjo Maso (2003: 111). “Dergelijke verhalen vormen nog steeds een van de belangrijkste onderdelen van de aantrekkingskracht die de wielersport op het publiek uitoefent. Zij worden door journalisten gelanceerd, door renners onderschreven en door fabrikanten niet tegengesproken. De belangen van de voornaamste partijen in de wielersport lopen vaak uiteen. Maar de ‘mythe van de reuzen van de weg’ is een fenomeen waar alledrie de partijen profijt van kunnen trekken”.

Waarheid en wielersjournalistiek zijn geen al te beste maatjes. Soms gewoon uit gebrek aan informatie, maar vaak ook uit eigenbelang. De wielersjournalist heeft er belang bij de waarheid op te pompen of aan te dikken. Dat is voor een groot stuk toe te schrijven aan het gegeven dat de wielersjournalistiek nooit zomaar ‘verslaggever’ van de gebeurtenissen is geweest maar tevens ‘uitvinder’ en ‘organisator’ van wielervedstrijden. De wielersjournalist heeft zijn nieuws zelf gecreëerd. De wielersport bestaat bij de gratie van het drieluik media/organisatie, industrie/commercie en de renners. Vanaf het prille begin was de pers organisator van wedstrijden. De zesdaagse is een uitvinding van een Brits journalist die zo hoopte een week lang extra edities van zijn blad uit te brengen; de Ronde van Frankrijk dankt haar bestaan aan *L'Auto* (en later *L'Equipe*), de Ronde van Vlaanderen aan *Sportwereld* (en later *Het Nieuwsblad*), de Ronde van Italië aan *La Gazzetta dello Sport* en de Belgische openingsklassieker Omloop Het Volk draagt zelfs de naam van een krant.

Organiserende kranten hebben er vanzelfsprekend alle belang bij om 'hun' wedstrijd zo positief mogelijk voor te stellen. Dat betekent niet dat ze volledig kritiekloos zijn, maar –om het met de woorden van Van Poppel te zeggen- dat die kritiek niet gefundeerd is op een consistente visie. Zo zal men bijvoorbeeld wel schrijven dat het 'een matte wedstrijd' was of dat 'de publieke belangstelling mager' was, maar geen afbreuk doen aan de overdreven lastigheidgraad van de wedstrijden. Als een van de oorzaken van het wijdverspreide dopinggebruik in het wielerpeloton wordt nochtans met een beschuldigende vinger naar de organisatoren gewezen. Zij zouden hun wedstrijden steeds lastiger maken waardoor renners gedwongen worden naar verboden producten te grijpen. Dit probleem werd al in volle Festina-affaire (in 1998) aangekaart, maar intussen is er weinig veranderd. Integendeel: op zoek naar meer spanning en spektakel grijpen de organisatoren van Giro en Vuelta naar steeds extremer uitdagingen. Met veel overgave en gevoel voor dramatiek zal de *Gazetta dello Sport* de beklimming van schrikwekkend steile grindbaantjes beschrijven, maar ze zal nooit de inlassing van die col in de wedstrijd aanklagen. *Het Nieuwsblad* zal netjes de voor- en tegenstanders van de Koppenberg aan het woord laten, maar ze zal de helling niet openlijk veroordelen. Men snijdt immers niet graag in het eigen vlees. In al deze gevallen is de media te betrokken om nog afstandelijk te zijn, zodat geen sprake kan zijn van waarachtige objectiviteit.

Kritiek op zaken als doping is in opmars, maar nog steeds relatief zeldzaam. Dat is mogelijk een gevolg van een verleden waarin journalisten erg dicht bij de renners stonden. Karel Van Wijnendaele bijvoorbeeld combineerde de job van journalist met die van ploegleider van de Belgische ploeg in de Ronde van Frankrijk. Joris Jacobs (2003: 97) werkte later samen met Van Wijnendaele op de redactie van Het Nieuwsblad, en herinnert zich hoe Van Wijnendaele eens uit zijn sloffen schoot. "In een geanimeerd gesprek werd op de redactie van gedachten gewisseld over de eerste dopingberichten in de wielersport en over de vraag hoe wij dit netelige onderwerp zouden aanpakken. Plotseling stapte Karel uit een belendend vertrek binnen: 'Wat hoor ik hier allemaal?' zei hij vinnig. 'Houd dat potje maar gedekt, want hoe meer je erin roert, hoe feller het zal stinken.'" Dat is een flagrant voorbeeld waarin de betrokkenheid te groot is om nog afstandelijk en objectief te berichten. Vandaag lijkt zoiets ondenkbaar, maar daarom nog niet verdwenen. Journalisten houden renners en ploegleiders van het zo al ondoorgroendelijke wielwereldje liever te vriend. Dat is begrijpelijk maar deontologisch niet juist. Het gaat niet op dat de nieuwe generatie renners (met Tom Boonen en Nick Nuyens als Vlaamse vaandel dragers) zich openlijk en ondubbelzinnig uitspreekt tegen doping en dat de wielersporters zich niet even ondubbelzinnig aan hun zijde zou scharen.

*“Het is goed om het bele verhaal door met de grove borstel te kleuren.
Afrikaanse karakters moeten kleurrijk zijn, exotisch, uitvergroot
–maar leeg vanbinnen, ze voeren geen interne dialoog, worstelen niet met een conflict,
maken zich geen voornemens, ze hebben geen diepte of grillen om de zaak te compliceren.”*
(Binyavanga Wainaina. Schrijven over Afrika. In MO*april 2006)

4. Over vliegende negers, zigzaggende zwarten en zwalpende Zimbabweanen

Iemand die opstaat en gaat slapen met wielrennen – wat met het huidige VRT-aanbod niet eens onmogelijk is – denkt wellicht oprecht dat de wereld wit is en dat zwarten in verre continenten muurschilderingen maken of achter olifanten aanhuppelen. Het hoeft niet te verbazen dat zo iemand steil achterover tuimelt van reportages over de Ronde van Burkina Faso of programma’s als *Allez allez Zimbabwe*. Een zwarte in koerstenue op een racefiets wordt als een cultuurschok ervaren, wat ook deels de populariteit van dergelijke programma’s verklaart.

Het exotische is aantrekkelijk en zit meer dan ooit in de lift. ‘Zwarten’ zijn uiterst zeldzaam in het internationale wielerpeloton, zelfs ronduit onzichtbaar in de grote wegwedstrijden. De vaststelling dat de wielersport wit is maakt het des te belangrijker hoe die weinige niet-witten in beeld komen. Die ene kleurling of dat ene Afrikaans team wordt allesbepalend, want er zijn weinig anderen die dat beeld kunnen bijschaven. Mijn stelling is dat de weinige zwarte renners van vroeger en nu op een zeer stereotiepe manier in beeld komen. Dat betekent niet dat ze negatief benaderd worden, integendeel. De Burkinезen en Zimbabweanen genieten over het algemeen veel respect en bewondering bij zowel de fans, de wedstrijdorganisatoren als de media. Dat is in het verleden niet anders geweest. Zwarte renners hebben altijd een exotische aantrekkingskracht uitgeoefend op pers en publiek. Je zou zelfs kunnen stellen dat de (journalistieke) constructie van de zeldzame zwarten in honderd jaar wielersport weinig veranderd is...

Circa 1900. De Afro-Amerikaanse pistier Marshall ‘Major’ Taylor maakt furore op wielerpistes wereldwijd (zie artikel *Major Taylor, verhaal van een vergeten kampioen*). Hij is de eerste zwarte die een wereldrecord vestigt en de eerste zwarte wereldkampioen in een door blanken gedomineerde sport. Omwille van zijn huidskleur was hij gehaat in de VS, maar erg populair in Europa. Er werden ongeziene sommen geld neergeteld om ‘de Vliegende Neger’ aan het werk te zien.

Circa 1950. Abdelkader Zaaf uit Algerije is de eerste -en totnogtoe enige- ‘zwarte’ wielrenner aan de start van de Ronde van Frankrijk (zie artikel *Afrikaanse avonturen in de Ronde van Frankrijk*). Zijn voornaamste stunt bestaat erin om in volle ontsnapping een bidon wijn aan te nemen van een toeschouwer, na het drinken ervan zigzaggend verder te fietsen, zijn roes uit te slapen tegen een boom, wakker te schrikken en het peloton in de tegenovergestelde richting tegemoet te rijden. Het voorval bezorgt Zaaf een enorme populariteit bij het wielerspubliek. Zijn startgeld wordt vertienvoudigd en er komt zelfs een speciale Zaaf-wijn op de markt.

Circa 2000. Wanneer een Vlaming vandaag aan de combinatie ‘zwarten en wielrennen’ denkt, dan is de kans groot dat hij ofwel de kleurrijke reportages over de Ronde van Burkina Faso ofwel het VTM-programma *Allez allez Zimbabwe* voor ogen heeft (zie artikels *Folklore, tot je zelf meedoet* en *Geef ze tijd*). De Ronde van Burkina Faso is een officiële wielervedstrijd op de internationale kalender en in handen van de organisatoren van de Ronde van Frankrijk. *Allez allez Zimbabwe* gaat over zes vrolijke Zimbabweanen op wielersstage in veldritland Vlaanderen. Dat beide evenementen eerder het etiket ‘entertainment’ dan ‘topsport’ opgekleefd krijgen zal televisiekijkend Vlaanderen worst wezen. De hoge kijkcijfers en de talrijke sympathiebetuigingen illustreren de exotische aantrekkingskracht.

Op zoek naar een geschikte terminologie voor de onderliggende constante van sympathie maak ik graag gebruik van het begrip ‘edele wilde’, naar de terminologie van de 18e eeuwse Franse wijsgeer Jean-Jacques Rousseau. In *Discours sur l’origine et les fondements de l’inégalité parmi les hommes* uit 1755 schetst Rousseau een beeld van de ontwikkeling van de primitieve mens tot zijn beschaafde status. De natuurlijke toestand was volgens hem paradijselijk: de primitieve mens, de edele wilde, leefde vrij en onafhankelijk; hij leidde een taalloos bestaan zonder rechtspraak en bezinning. Voor vele achttiende-eeuwers waren geluk en beschaving onverzoenbaar. Dit was voldoende gebleken uit de contacten met de buiten-Europese wereld, waar culturen woonden die leefden zonder wetten, zonder dwang van maatschappelijke instellingen, voor wie hypocrisie, corruptie en ambitie nog totaal onbekend waren, en die simpelweg gelukkig en onbekommerd door het leven gingen. Zo werd het beeld gecreëerd van de ‘bon sauvage’ of de ‘edele of goede wilde’, het tegenbeeld van de ‘geciviliseerde’ Europeaan.

De constructie van de edele wilde is een verhaal van alle tijden en van toepassing op de manier waarop zwarten in de witte wielersport voorgesteld worden. De zwarte wordt in de kijker geplaatst, verheerlijkt, apart gezet. In de tijd van Taylor gebeurde dit nog zeer expliciet. Een wedstrijd van Taylor was bijna per definitie een rassenstrijd, een strijd van zwart tegen blank. Algemeen werd aangenomen dat zwarten fysiek sterker waren omdat ze intellectueel minder waren, omdat ze lager op de evolutieladder stonden en dichter bij de dieren aanleunden. Taylors suprematie was vanzelfsprekend een bevestiging van die these. Anno 1900 is een fiets het snelst door de mens voortgedreven voertuig op aarde, en uitgerekend 'een primitieve neger' zegevierde op dit moderne tuig. Taylor stond symbool voor de mens in zijn meest authentieke vorm; ongeslepen en puur natuur. In tegenstelling tot het openlijke racisme waarmee Taylor in de VS geconfronteerd werd, wekte hij in Europa vooral fascinatie en bewondering op. Het discours waarin de Franse pers het over 'Le Nègre Volant' had, verschilde in wezen weinig van de racistische ondertoon waarmee hun Amerikaanse collega's over Taylor schreven. De Afro-Amerikaanse pistier was het levende bewijs dat het blanke ras haar intellectuele en morele superioriteit had moeten bekopen met fysieke tekortkomingen. Net daarom bewonderden de Fransen Major Taylor, de edele wilde die zo dicht bij de wieg van de mensheid stond.

Vijftig jaar en een volkerenmoord later zijn met zes miljoen Joden en zigeuners ook de rassentheorieën zo goed als uitgeroeid. In dat tijdperk staat Abelkader Zaaf als eerste zwarte aan de start van de Ronde van Frankrijk. De impliciete boodschap die bij Zaafs avonturen wordt meegegeven is niet langer een boodschap in termen van 'ras' maar in termen van 'mentaliteit', van 'cultuur'. Was de zwarte Taylor anno 1900 nog raciaal superieur aan blanke renners, dan mankeerde het de zwarte Zaaf vijftig jaar later aan dezelfde mentaliteit als de blanke renner. Het beeld dat op het netvlies blijft branden is dat van de zatte Zaaf, zijn roes uitslapend tegen een boom. Tegen een boom, nota bene. Qua oergehalte kan dat tellen. Het spreekt voor zich dat dergelijk beeld weinig weerwerk bood aan de heersende koloniale stereotiepen over 'domme negers'. Zaaf beantwoordt aan het vooropgestelde beeld van zwarte zonderling, wat ook in de kaart van zijn populariteit speelt. Zaaf is de losbandige neger die fysiek supersterk is maar het niet te nauw neemt met de keiharde discipline die sportbeoefening vereist. Zaaf is de luis in de pels van de Tour de France, hij is een vrije en onafhankelijke figuur die dolt met de strakke regels van de Tourorganisatie. Het is maar de vraag of dit verhaal de wielergeschiedenis zou gehaald hebben, mocht niet Zaaf maar een blanke renner de hoofdrol gespeeld hebben. In de middeleeuwen van de wielersport werd wel vaker alcohol in de drinkbussen gedaan en toen recent een renner – groggy na een val - het Tourpeloton in de omgekeerde richting tegemoet reed kreeg het voorval amper aandacht. Het verhaal van Zaaf heeft maar aan waarde gewonnen achteraf. In het wedstrijdverslag van Willem Van Wijnendaele in *De Standaard* wordt het zelfs niet vermeld. Het lijkt of het van meet af duidelijk was dat Zaaf in de wielergeschiedenis terecht zou komen, en dat het alleen wachten was op een geschikte aanleiding.

De sympathie voor een wielerevenement als de Ronde van Burkina Faso en voor de olijke Zimbabwezen is vergelijkbaar met de waardering die Taylor en Zaaf te beurt viel. De Ronde van Burkina Faso is wat de door commercie en winstbejag gecorrumpeerde Ronde van Frankrijk niet langer is. De spectaculaire verhalen uit de beginjaren van de Ronde van Frankrijk zijn vandaag ver zoek. Voor verhalen van arme boerenzonen op kramakkelijke fietsen met banden die tot vijftien keer geplakt zijn kan je vandaag alleen nog in Burkina Faso terecht. In de sympathieke beeldvorming van de Ronde van Burkina Faso sluipt een groot stuk nostalgie, vertedering en verlangen naar een verloren verleden. De renners van Burkina Faso staan veel dichter bij de Tourhelden uit een vooroorlogse tijd dan de opgepoetste vedetten van vandaag, met hun glimmende glanzende pakjes en hun arrogante afstandelijke zonnebrillen. Burkinezen zijn 'de edele wilden' die de pedalen laten spreken en geen kaas gegeten hebben van verderfelijke tactische spelletjes.

De reporter in Burkina Faso focust op het randgebeuren eerder dan op de pure sport. In alle omstandigheden blijft hij echter een verslaggever van de gebeurtenissen. Dat kan van 'de journalist' in *Allez allez Zimbabwe* niet gezegd worden. *Allez allez Zimbabwe* is een programma van de commerciële zender VTM, met andere woorden een uitvinding van journalisten. De journalist verslaat het nieuws niet, hij creëert het zelf. Zwalpende Zimbabwezen zonder enige affiniteit met veldrijden worden in de Vlaamse veldritten gedropt, pardoes temidden professionele veldrijders als Sven Nijs en Bart Wellens. Het is bijna pervers te noemen dat de journalist/programmamaker zich vervolgens 'terugtrekt' en doet alsof hij alleen de camera is die een neutraal verslag maakt van het wederveren van Zimbabweaanse renners in België. Door Zimbabwezen zonder enige ervaring in veldrijden in een typisch 'Vlaams' kader te plaatsen wordt het verschil tussen 'wij' en 'zij' extra benadrukt. Als het waarachtig de bedoeling was om kansen te creëren voor zwarte renners, dan had men renners moeten selecteren die in hun thuislanden (bij voorkeur 'wielerlanden' zoals Burkina Faso) al wat bewezen hadden.

De onderliggende neerbuigende toon achter de uiterlijke sympathie voor Burkinezen en Zimbabwezen is niet onschuldig. Ze draagt bij aan een beeld van 'zwarten die niet kunnen fietsen'. Dat zwarte atleten uitblinken in 'eenvoudige' sporten als

lopen maar het blijkbaar niet waarmaken in ‘meer complexe’ sporten als wielrennen, versterkt het beeld dat zwarten intellectueel de mindere zijn van blanken.

Wat heeft dat alles te maken met ‘objectiviteit’ en de journalistieke zoektocht naar ‘waarheid’? Shadid (2005), die onderzoek uitvoerde naar de benadering van etnisch-culturele minderheden in de Nederlandse media, stelt dat media direct of indirect een rol spelen in het creëren en in stand houden van vooroordelen. Deze vooroordelen leiden ertoe dat de berichtgeving niet objectief is. Een journalist zal minder geneigd zijn om dieper op de zaak in te gaan wanneer het nieuws zijn vooroordelen bevestigt. Een journalist op weg naar de Ronde van Burkina Faso verwacht verhalen van fysiek sterke zwarte renners die echter geen verstand hebben van techniek en tactiek. De teneur van het verhaal zal dan ook steevast zijn dat “Burkinese wielrenners fysieke kwaliteiten op overschot hebben, maar de sluwheid en slimheid van de Europeanen mankeren”. Een achtergrondverhaal over de wielersport in Afrika zal je maar zelden zien. In het geval van *Allez allez Zimbabwe* is er al helemaal geen sprake van een objectief verslag. De journalist is hier programmamaker, uitvinder van het nieuws. Hij is een en al betrokkenheid.

Een van de doelstellingen van dit onderzoeksjournalistiek werk is om de mediagenieke voorbeelden en de daarmee gepaard gaande beeldvorming van zwarten in het wielpeloton in een bredere context te plaatsen en de veelgehoorde verklaringen voor het ontbreken van zwarte renners te nuanceren, weerleggen of bevestigen.

Verantwoording terminologie

Termen als ras, zwarte en allochtoon zullen voortdurend opduiken in dit werk. In de Verenigde Staten is een term als ‘neger’ via zwarte, Afro-American en African-American zo besmet geraakt dat niemand nog weet hoe deze bevolkingsgroep te duiden. In onze contreien is hetzelfde gebeurd met begrippen als migrant en allochtoon. Om te vermijden dat ik werkelijk elke zwarte of allochtoon tussen aanhalingstekens moet plaatsen (wat niet vlot leest), nuanceer en verduidelijk ik hier graag de inhoud van enkele begrippen.

Afro-Amerikanen (ook wel African Americans of Afro-Americans)

De term wordt gebruikt voor inwoners van de Verenigde Staten met een volledige of gedeeltelijke Afrikaanse afkomst. African American is de politiek correctere benaming voor de bevolkingsgroep die in het verleden met blacks (zwarten), negroes (negers) werd aangeduid (bron: Wikipedia, de vrije encyclopedie). In dit werk zal ik het afwisselend over Afro-Amerikanen en zwarten hebben. Zie onderaan voor een verantwoording van het gebruik van ‘zwarte’.

Allochtoon

Neologisme, tegengesteld aan ‘autochtoon’ of oorspronkelijke bewoner. Term die neutraler is dan het woord ‘migrant’. Drukt uit dat de persoon, zijn ouders of grootouders uit een ander land afkomstig zijn. Het merendeel van de allochtonen hebben een permanent verblijfsstatuut. (bron: Aanbevelingen voor de berichtgeving over allochtonen, AVBB)

Etnische minderheden

Bruikbaar voor de beschrijving van een groep allochtonen uit één land van herkomst, en die zich dikwijls in het gastland in een maatschappelijke achterstandssituatie bevinden. Enerzijds betreft het inwoners die kwantitatief minder in aantal zijn dan de meerderheidsgroep in het betreffende land; anderzijds behoren deze mensen tot een etnische groep waarvan de kenmerken nogal kunnen variëren: een ander land van oorsprong, een andere moedertaal, een andere godsdienst of religie, mogelijk andere lichamelijke kenmerken, andere waarden, normen en opvattingen, enzovoort. (bron: Aanbevelingen voor de berichtgeving over allochtonen, AVBB)

Migrant

Iemand die vanuit een ander land geëmigreerd is om in een nieuw land langdurig of definitief te verblijven en te werken. In België is de term verengd tot allochtonen van niet-Europese afkomst, meer in het bijzonder mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst, die in het kader van gastarbeid naar België gekomen zijn en waarbij zich vaak een problematiek van maatschappelijke achterstelling of discriminatie voordoet. (bron: Aanbevelingen voor de berichtgeving over allochtonen, AVBB). Deze term gebruik ik zelden of nooit, maar is hier wel nuttig om het verschil met ‘allochtoon’ aan te geven.

Ras

Ras verwijst naar lichamelijke erfelijke kenmerken, zoals bijvoorbeeld de huidskleur, vorm van gelaatstreken zoals neus, ogen en lippen, haartype en –kleur enzovoort. Niet te verwarren met etnie (zie etnische minderheden). Mijn artikelenreeks beperkt zich hoofdzakelijk tot het zwarte ‘negroïde’ ras en het blanke ‘kaukasoïde’ ras, zij domineren de meeste sportdisciplines (Scheerder, 1996: 10). Het is hoe dan ook belangrijk om het onderzoek van de bekende geneticus Cavalli-Sforza (1999) in het achterhoofd te houden: “In fact, we find that any population, however small, has enormous genetic variation; on average, one finds 85 percent of the total human variation within populations and only 15 percent between. To a very superficial examination, races exist, in the sense that some groups of individuals are distinguishable and relatively uniform for a few superficial traits. That there exist ‘pure’ races is a pure myth, generated by the fact that most Europeans are white, sub-Saharan black, many Asians brown, and a few further traits may help to distinguish more finely the geographic origin of individuals. There is no equal uniformity under the skin. Genetic differences among populations and races, however defined, are small or trivial compared with those within populations.”

Zwarte

Volgens de vrije encyclopedie Wikipedia is een zwarte “een woord waarmee blanken vaak mensen met een donkere huid aanduiden. In de breedste zin van het woord gaat het hierbij ook om iedereen die donkerder is dan de gemiddelde West-Europeaan. In engere zin omvat het het negroïde ras.” Het woord zou volgens Wikipedia in de loop der tijd een negatieve en racistische bijklank gekregen hebben en door zwarten zelf als beledigend ervaren worden. Toch zal ik de term ‘zwarte’ geregeld gebruiken. Mijn ervaring in West-Afrika leert me dat de term niet noodzakelijk als beledigend ervaren wordt. Veel Afrikanen zijn trots op die benaming (voorbeeld: ‘de Black Stars’, het nationale voetbalteam van Ghana). Ook VRT-taaladvies ziet geen graten in het woord ‘zwarte’. Zij raadt enkel het minachtende woord ‘neger’ af. Die laatste term zal hier uitsluitend in citaten of tussen aanhalingstekens voorkomen.

Referenties

Naslagwerken

- Biersteker, Ellen (2005). Journalistieke berichtgeving over etnische minderheden: objectiviteit bestaat niet – maar het kan altijd beter. *Zebra Magazine*, februari 2005. Beschikbaar: <http://www.lbr.nl/?node=3932>
- Cavalli-Sforza, L.L. (1999). 'A panoramic Synthesis of My Research'. *The International Balzan Foundation*. www.balzan.it/cavalli/paper.htm.
- Jacobs, Joris (1999). *Kinderen van Hercules. Een sportjournalist blikt terug*. Lannoo, Tielt.
- Kapuscinski, Ryszard (2003). *Lapidarium. Observaties van een wereldreiziger*. De Arbeiderspers, Amsterdam.
- Maso, Benjo (2003). *Het zweet der goden. De legende van de wielersport*. Atlas, Amsterdam/Antwerpen.
- Pattyn, Bart (2005). *Media-ethiek. Nota's voor de Lessius-studenten 2005-2006*. Onuitgegeven cursus Katholieke Universiteit Leuven.
- Randall, David (1996). 'New Ethics'. *The Universal Journalist*. Pluto Press, London-Chicago.
- Robles, Michel (2004) Uitwegen uit de duivelskring. Vlaamse sportjournalistiek kan best wat meer diepgang gebruiken. *De Journalist. Magazine van de VVJ*. nummer 75 (23 november 2004): 20-21
- Rowe, David (2001). *Sport, culture & the media: the unruly trinity*. Open University Press, Maidenhead and New York.
- Salwen, Michael B. & Garrison, Bruce (1998). Finding their place in journalism. *Journal of Sport and Social Issues* 22, no 1 (1998): 88-102.
- Scheerder, Jeroen (1996). De Zwarte superatleet: mythe of realiteit? *Body Talk* 143: 9-12
- Van Poppel, Ad (1979). *Kritische sportjournalistiek: mogelijkheid of onmogelijkheid*. Onuitgegeven licentiaatsthesis KULeuven, faculteit Sociale Wetenschappen (Communicatiewetenschappen).
- Wainaina, Binyavanga (2006). Schrijven over Afrika. Tip: Vergeet de hongersnood niet. In *MO**, april 2006
- Ward, Stephen J.A. (1999). 'Pragmatic News Objectivity: Objectivity With a Human Face'. Discussion Paper at Harvard University, May 1999. Available: http://www.ksg.harvard.edu/presspol/Research_Publications/Papers/Discussion_Papers/D37.pdf (geraadpleegd op 6 juni 2006)
- Ward, Stephen J.A. (2004). 'Objectivity: Senses and Origins' en 'The Future of Objectivity'. *The Invention of Journalism Ethics*. McGill-Queen. University Press, Montreal. Pp. 9-27 en 317-331.
- Westerman, Frank. (2004). *El Negro en ik*. Atlas, Amsterdam/Antwerpen.
- Website Raad van de Journalistiek (RVDJ) voor aanbevelingen voor de berichtgeving van allochtonen (1994). Beschikbaar via http://www.rvdj.be/pdf/berichtgeving_allochtonen.pdf

Andere

- Goossens, Cas (voormalig directeur-generaal VRT). Radiogesprek n.a.v. viering 75 jaar sport op de radio, 6 mei 2006
- Goris, Gie (hoofdredacteur *MO**). Toespraak tijdens Uitreiking Noord-Zuid persprijs in Lessius Hogeschool Antwerpen, 14 november 2005
- Vandermeersch, Peter (hoofdredacteur *De Standaard*). Gesprek n.a.v. redactiebezoek Lessius Hogeschool aan de VUM, 23 mei 2006
- Vandeweghe, Hans (chef sport *De Morgen*). Gastcollege op Lessius Hogeschool Antwerpen, 24 februari 2006

II

Artikelenreeks

Waarom is wielrennen wit?

Voorstelling

De zoektocht naar verklaringen voor de geringe aanwezigheid van zwarten, Afrikanen en allochtonen in de witte wielersport resulteerde in negen artikels, op te delen in vijf categorieën.

Een eerste setje artikelen situeert het *wielrennen in het wereldsportstelsel*. Als oorzaak voor de ondervetegenwoordiging van Afrikanen in het internationale wielerpeloton kijk ik in de eerste plaats naar ‘interne’ factoren, eigen aan de wielersport zelf. In het overzichtsartikel **‘Moeizame mondialisering’** kader ik het professionele weg wielrennen aan de hand van cijfermateriaal en gesprekken met sportacademici als een regionale sport. Het interview met UCI-erevoorzitter Hein Verbruggen –**‘Ze kunnen snel doorbreken’**– dient als een soort wederwoord en heeft het over de paardenmiddeltjes om van wielrennen een mondiale sport te maken. Meer informatie over de gebruikte cijfergegevens voor deze twee artikelen vindt u in de bijlagen.

In de wandelgangen wordt wel eens gefluisterd dat zwarten geen aanleg hebben om op het hoogste niveau te fietsen. In **‘Pygmeeën op Alpe d’Huez’** ga ik in op die *genetische factor*. Sportfysiologen en sportsociologen buigen zich over de vraag of fysieke verschillen tussen ‘blank’ en ‘zwart’ een invloed uitoefenen op wielprestaties. Het nature/nurture debat toegepast op de wielersport.

Een derde duo artikelen gaat over *Afrikaanse wielrenners*. **‘Folklore, tot je zelf meedoet’** focust op Afrikaanse renners in Afrikaanse wedstrijden, meer specifiek in het bekendste wielerevenement op het continent: de Ronde van Burkina Faso. **‘Geef ze tijd’** beschrijft de ervaringen van Afrikaanse renners in Europese wedstrijden. Vragen als ‘Welke zijn de grootste drempels?’, ‘Krijgen Afrikanen kansen in Europa?’ en ‘Kunnen Afrikanen afzien op een fiets?’ komen aan bod.

Een vierde, meer uitgebreide serie artikelen zijn sterk *historisch* getint. Afro-Amerikanen zouden ‘geen voorbeelden’ hebben in de wielersport. Wat dan gedacht van **Major Taylor**? In **‘Verhaal van een vergeten kampioen’** haal ik een sportman van onder het stof – en over de oceaan – die een pioniersrol vervulde in de emancipatie van zwarten in zowel de Verenigde Staten als Europa. Het artikel over Major Taylor gaat tevens dieper in op *Afro-Amerikaanse wielrenners* vandaag. **‘Afrikaanse avonturen in de Ronde van Frankrijk’** vertelt het verhaal van een Noord-Afrikaanse Tourploeg uit de jaren vijftig. De Algerijnen en Marokkanen uit die ploeg zijn tot op heden de enige Afrikanen die ooit meereden in de belangrijkste wielerronde ter wereld.

Allochtone Vlaamse wielrenners is het thema van de laatste twee artikels. **‘Gezocht: allochtone Flandrien’** onderzoekt het ‘autochtone’ karakter van de wielersport in Vlaanderen. Sportacademici en vertegenwoordigers uit zowel de wielersportwereld als de allochtone gemeenschap zoeken naar verklaringen voor de gebrekkige aantrekkingskracht van wielrennen op allochtone jongeren. Eén van de weinige ‘allochtone’ renners in Vlaanderen is Mehdi Tigrine. Een interview met hem vindt u in **‘Moslim rond de kerktoren’**.

De onderverdeling van de artikelen is voor discussie vatbaar. In de eerste twee ‘situeringartikelen’ wordt bijvoorbeeld al ingegaan op de wielersport in Afrika, en het historische artikel over Noord-Afrikanen in de Ronde van Frankrijk zou even goed bij ‘Allochtone Vlaamse wielrenners’ passen, als tegengewicht voor de veelgehoorde verklaring dat allochtonen geen wielersporttraditie uit de landen van herkomst hebben. De discussie over de indeling toont net aan hoezeer de negen artikelen met elkaar verbonden zijn. Het gaat niet om vijf aparte onderwerpen.

*“Zo reden ze mijn leven in: aangekondigd door een racewagen beschilderd in kleuren die God over het hoofd had gezien en vloekten dat het geen naam had. De copiloot joeg zijn beste kermisstem door de microfoon en vermeldde het aantal nog te rijden rondjes. Een man die de leeftijd had bereikt waarop hij zich te veel gewassen had op de verkeerde temperatuur zodat hij was gekrompen tot kindhoogte hield fier het verkeer tegen: een tractor, een fiets, een Citroën in strijkijzermodel. Om zijn arm verschafte een tricolor bandje hem gezag en pauselijke onfeilbaarheid. We staken onze koppen uit en wachtten. En dan kwamen ze aangestoven, de renners. **Onze jongens.**”*

(Dimitri Verhulst, *Dinsdagland. Schetsen van België*)

Moeizame mondialisering

Traditionele wielernaties blijven baas

Tegenwoordig wordt op elke uithoek van de planeet gekoerst. De rondes van Qatar, Burkina Faso en Langkawi in Maleisië hebben een vaste plaats op de kalender veroverd. Toch blijft het wachten op de eerste exotische topwedstrijden en kampioenen. Met Tom Boonen heeft België een wereldkampioen in huis, maar hoe groot is de wereld waarvan de Balenaar baas is?

Wielrennen is het prototype van een regionale sport”, zegt Trudo Dejonghe. Hij is geograaf, sporteconoom en auteur van het boek *Sport in de wereld. Ontstaan, evolutie en verspreiding*. “Beroepswielrennen is een zaak van enkele West-Europese landen. In de rest van de wereld stelt de sport weinig voor. In pakweg Oekraïne kent geen kat Tom Boonen, en Amerikanen zijn alleen geïnteresseerd als Armstrong meedoet.” Dejonghe schetst de opgang van wielrennen als ‘Franse sport’ op het moment dat Frankrijk op het wereldtoneel aan macht en invloed moet inboeten. Daardoor verspreidde de sport zich enkel naar de omringende landen. “Als er in 1903 een wielerronde van Engeland was geweest in plaats van een Ronde van Frankrijk, dan was wielrennen nu een mondiale sport”, stelt hij onomwonden. “De beroepswielrenners in Australië, Japan, Colombia en de VS rijden voornamelijk lokale programma’s zodat van mondialisering geen sprake is. In veel andere landen is wielrennen gewoon niet populair. Voor een Chinees is fietsen een straf, iets om mee naar het werk te gaan en terug.”

Fundamenten

De enige wedstrijd met mondiale allure - maar daarom geen mondiaal deelnemersveld - is de Ronde van Frankrijk. “Alles daarbuiten is relatief klein”, weet Wim Lagae, docent sportmarketing aan de Lessius Hogeschool. “De Tour is de grote slokop, de kannibaal in wielerland. Ongelooflijk in hoeveel landen die wedstrijd op televisie komt.” Trudo Dejonghe nuanceert: “De Tour wordt overal uitgezonden, maar niemand kijkt ernaar. Je moet eens proberen om het systeem van gele, groene en bolletjestruien uit te leggen aan een Zuid-Afrikaan. Ik wens u veel succes.”

Mondialisering is nochtans het leidmotief van de UCI, de Internationale Wielervereniging. Met Hein Verbruggen aan het roer voerde de UCI jaren geleden het wereldbekercircuit en de wereldranglijst in. Als kroon op het werk (Verbruggen werd eind vorig jaar opgevolgd door Pat McQuaid) werd

vorig jaar de Pro Tour opgestart, zeg maar de Champions League van de wielersport. In de schaduw van de ProTour zagen de continentale kalenders het levenslicht. Voortaan moeten de ‘mindere’ renners uit Amerika, Azië, Oceanië en Afrika niet langer opboksen tegen de sterkere Europeanen in de Europese wedstrijden, maar hebben ze een eigen kalender waarin ze geleidelijk kunnen groeien. Op dit moment steken de niet-Europese kalenders schril af tegen de (volgepropte) Europe Tour, maar bedoeling is dat ze geleidelijk op hetzelfde niveau komen. Harry Van den Bremt, voormalig wielersportjournalist bij *Het Nieuwsblad* en verslaggever van vele UCI-oorlogen, heeft zijn bedenkingen bij de hervormingen. “Het idee van mondialisering leeft alleen bij de UCI. Zij

wil af van het imago dat ze een te beperkt aantal landen vertegenwoordigt. Een aantal eerdere pogingen van Verbruggen zijn faliekant mislukt. De wereldbekerwedstrijden in Canada en Japan en het WK in Hamilton waren een flop. Men wil overal een Ronde van Frankrijk uit de grond stampen, maar dat lukt zomaar niet. Er moeten al fundamenten aanwezig zijn.”

“Je kunt sport niet in een vingerknip op de kaart zetten”, beaamt Wim Lagae. “Ik geloof in geleidelijke groei. De eerste mondialiseringsgolf was te bruusk, maar dat wil niet zeggen dat ze mislukt is. De Tour Down Under en de rondes van Qatar en Langkawi hebben hun plek op de kalender veroverd. Globalisering van sport is de toekomst. Sport is een merk, en merken mondialiseren. Het is belangrijk dat een zo groot mogelijk marktaandeel wordt aangeboord.”

“Mondialisering is niet onmogelijk, maar dan moet er veel veranderen”, zegt Van den Bremt. De wedstrijden in Afrika stellen volgens hem niet veel voor. “Een vriend van me was commissaris in een rittenkoers in Zimbabwe. Er stonden amper twaalf renners aan de start, maar ze zijn met tachtig aangekomen. Tot drie dagen na de start bleven er renners toestromen”. Het is maar de vraag of men zo een mondialisering wil.

‘Voor een Chinees is fietsen een straf’

(Trudo Dejonghe, sporteconoom en geograaf)

Evolutie % aandeel diverse regio's in de periode 1965-2006

De evolutie van de ruimtelijke verspreiding van de professionele wielersport analyseer ik aan de hand van het land van herkomst van de beroepsrenners. De diverse nationaliteiten worden opgedeeld per werelddeel. Europa wordt verder opgedeeld in (historische) toplanden, kernlanden, Oostbloklanden of ander landen. De cijfers tot en met 2000 komen uit het boek *Sport in de wereld* van Trudo Dejonghe, de cijfers van 2006 op basis van eigen berekeningen. Voor de jaargangen 2000 en 2006 wordt een onderscheid gemaakt tussen 'kwaliteit' en 'kwantiteit'. Om de evolutie van het aantal toprenners (kwaliteit) na te gaan moeten de kolommen (a) en (c) worden vergeleken. In kolom (a) werden de beroepsrenners van de 22 1ste klasse teams en de 44 2de klasse teams opgenomen en in kolom (c) de renners van de 20 Pro Tour teams en 26 professionele continentale teams. Om de evolutie van het totaal aantal beroepsrenners (kwantiteit) te bekijken moet u de kolommen (b) en (d) naast elkaar leggen. Hierin worden ook respectievelijk de 3de klasse teams en de continentale teams opgenomen. De cijfers van 2006 illustreren de veranderingen sinds de invoering van de Pro Tour.

Zones	1965	1984	1994	2000(a)	2000(b)	2006(c)	2006(d)
België, Frankrijk, Italië	75,1	48,7	33,4	42,7	35,1	39	22,9
Spanje, Nederland, Duitsland, Zwitserland	20,9	26,9	20,9	29,0	27,3	32	25,7
Oostblok	0,2	0,2	6,1	9,0	11,0	8,8	13,7
Rest Europa	2,3	11,9	11,9	9,1	12,5	8	16,6
Noord Amerika	0	2,1	14,1	4,6	8,4	3,3	7,8
Latijns Amerika	0	0,7	6,0	2,5	2,7	3,3	3,7
Oceanië	0,4	7,2	4,6	1,8	2,0	3,4	4
Azië	0	0,1	2,4	0,9	0,7	1,1	4,3
Afrika	0	0	0,4	0,3	0,2	0,7	0,7

De continentale kalenders hebben een impuls gegeven aan het ontstaan van continentale ploegen. Teams uit Zuid-Afrika of Indonesië waren enkele jaren terug nog ondenkbaar. Kwantitatief (vergelijk b en d) lijkt het of de wielwereld de weg naar mondialisering gevonden heeft. Het aandeel renners uit niet-Westerse landen stijgt: Azië (+3,6%), Latijns-Amerika (+1%), en Afrika (+0,5%). Niet-traditionele wielerlanden in Europa kennen een sterke stijging. Grootste dalers zijn de drie 'historische wielernaties' Frankrijk, Italië en België (-12,2%). Het hoeft niet te verbazen dat in deze landen het grootste verzet tegen de mondialiseringsplannen van de UCI leeft. Kwalitatief (vergelijk a en c) boeten de traditionele wielerlanden weinig aan belang in. Het lichte verlies van de zogenaamde 'toplanden' wordt opgevangen door de stijging van de vier secundaire wielerlanden. De niet-Westerse wielerlanden slagen er, zij het zeer summier, in om meer renners in topploegen te krijgen: Latijns-Amerika (+0,8%), Afrika (+0,4%) en Azië (+0,2%). Besluiten dat deze continenten stapvoets aansluiting vinden bij de top is echter zeer voorbarig. Mondialisering van de wielersport is geen rechtlijnige evolutie, zo blijkt uit de percentages van bijvoorbeeld Latijns-Amerika. Het continent stond er een decennium terug stukken beter voor dan vandaag. Voor de stijging van Afrika moet gezegd dat het stuk voor stuk om blanke Zuid-Afrikanen gaat, en het is maar de vraag in hoeverre die bij de 'niet-Westerse landen' kunnen gerekend worden. Bij Azië dient opgemerkt dat de renners uit Kazachstan werden onderverdeeld bij de categorie Oostblok, omdat de Kazakken die vandaag hoge toppen scheren (zoals Vinokourov en Kacheskin) uit het Sovjetsysteem stammen. Winnaar op alle fronten is Oceanië. Wegwielrennen zit er in de lift. Noord-Amerika daarentegen verliest op alle terreinen. Het lijkt wel of de afwezigheid van Lance Armstrong zich nu al wrekt.

Tom Boonen, grote kampioen van een kleine wereld
(bron: www.letour.fr; rechten foto: A.S.O/Amaury Sport Organisation)

INTERVIEW.

UCI-erevoorzitter Hein Verbruggen
gelooft in niet-traditionele wielerlanden

‘Ze kunnen snel doorbreken’

Dat de wielersport zich anno 2006 niet langer louter rond de kerktoren afspeelt, is voor een groot deel de verdienste van een eigenzinnige zestiger uit Helmond: Hein Verbruggen. Als voorzitter van de UCI, de Internationale Wielervedeniging, loodste de Nederlander de sport autoritair de 21e eeuw binnen. Wielrennen mag dan van oorsprong Europees zijn, de uitkomst zal volgens Verbruggen mondiaal zijn of niet zijn.

Hein Verbruggen: ‘Het is nooit goed om afhankelijk te zijn van één continent’
(foto: www.nrc.nl)

Na vijftien jaar onbezoldigde dienst als voorzitter van de UCI gaf Hein Verbruggen vorig jaar de scepter door aan de Ier Pat McQuaid. De rest van zijn dagen in een luie zetel naar de koers kijken is niet aan Verbruggen besteed. De Nederlander blijft erevoorzitter van de UCI en is als lid van het IOC, het Internationaal Olympisch Comité, volop betrokken bij de organisatie van *Peking 2008*. Voor hij de vlieger met bestemming China neemt maakt hij even tijd voor een gesprek over mondialisering, de continentale kalenders en de kansen voor niet-traditionele wielerlanden.

De laatste decennia is het aantal aangesloten UCI-landen drastisch gestegen: van 36 landen dertig jaar geleden tot 170 landen vandaag. Onder de nieuwe leden bevinden zich veel ontwikkelingslanden. Kadert hun aansluiting in een reële bekommernis om het wielrennen in die landen of beoogt de UCI hiermee gewoon meer financiële armslag te verkrijgen van het IOC?

HV (*gedecideerd*): Ab-so-luut niet om geld van het IOC te krijgen! De UCI wil niet kost wat kost op elk eiland in de Stille Zuidzee de wielersport introduceren. In mijn ambtsperiode zijn er trouwens geen landen bijgekomen. Al voor mijn aanstelling telde de UCI constant 160-170 aangesloten landen. Wij voeren geen actief aanwervingbeleid. Die landen zijn zelf vragende partij. Het gebeurt wel dat we landen ondersteunen die moeite hebben om hun contributie te betalen.

Honderd zeventig aangesloten landen. Is wielrennen daarmee een mondiale sport?

HV: Als je rekent in aantal landen, dan is wielrennen zonder twijfel een mondiale sport. Als je spreekt over actieve wielersport, dan zit je met een ander verhaal: niet elk aangesloten land heeft een wedstrijd op de internationale kalender. Een andere zaak is dat het wielrennen op de weg voor zeventig procent Europees is. Wielrennen is alvast stukken mondialer dan twintig jaar geleden, maar nog steeds niet mondiaal genoeg.

Waarom moet wielrennen mondialer worden?

HV (*verbaasd*): Omdat dat gewoon móét. Het wielrennen is op dit moment erg afhankelijk van Europa, en het is nooit goed om afhankelijk te zijn van één continent of één product. Dat is niet goed in de marketing en dat is niet goed in de sport. Dat is eigenlijk nergens goed.

Over de manieren waarop u dat wil bereiken bestaat nogal wat scepsis. Tijdens het laatste WK wielrennen op de weg reden zes Iraniërs en zes Argentijnen mee, terwijl landen als Italië en Spanje toppers moesten thuishouden. Hoe lang is dergelijke positieve discriminatie van niet-traditionele wielerlanden houdbaar?

HV (*aba-erlebnis*): Dat is houdbaar tot die landen niet langer vooruitgang boeken. De niet-traditionele

wielerlanden verbeteren en zullen dat blijven doen. Op de lange duur komen zij op gelijke hoogte van de traditionele wielerlanden. Als je simpelweg het criterium hanteert dat de beste moet komen, dan zit je met twintig Belgen, vijfentwintig Italianen, evenveel Spanjaarden en ga zo maar door. Op die manier ontwikkelt het wielrennen nooit buiten Europa. Kijk naar het voetbal. De slechtste ploeg op het wereldkampioenschap is ongetwijfeld ook slechter dan België. Maar je moet die landen gewoon de kans geven. Gaandeweg worden ze beter. De Afrikaanse voetbalteams presteren nu ook stukken beter dan bij hun eerste WK-optredens.

De Europese wielerwereld reageert niet altijd even enthousiast op uw initiatieven. Kunt u zomaar voorbij die basis?

HV (*luchtig*): Dat valt wel mee hoor. De Tour, Giro en Vuelta doen nu natuurlijk een beetje moeilijk. Zij zitten dan ook goed, zij hebben de UCI en de mondialisering niet nodig.

Is het verzet te herleiden tot de drie grote rondes? De wereldbekerwedstrijden in Japan en Canada zijn destijds geflopt om dat het enthousiasme ver te zoeken was bij de Europese ploegleiders.

HV: Eerst wil ik zeggen dat de wereldbekerwedstrijden in Canada en Japan niet 'mislukt' zijn in de zin dat er geen mogelijkheden zouden zijn. In die landen is er voldoende geld en goede wil. Het probleem lag inderdaad bij de ploegen. Op dat niveau is wielrennen exclusief Europees. Een organisator in Canada kan geen peloton laten overvliegen voor één wedstrijd. Hij wil het peloton tien dagen hebben, maar dat willen de ploegen dan weer niet.

Na die misl... euh... experimenten heeft de UCI het over een andere boeg gegooid: het wielrennen in de continenten beter inbedden in plaats van het Europese wielerpeloton naar die continenten sturen. Ontstaat op die manier niet het gevaar dat er aparte circuits ontstaan?

HV: Dat was ook de bedoeling. We willen iedereen de weg wijzen om het zelf te doen. De Amerikanen, Aziaten en Afrikanen gaan er nu zelf voor. In die continentale wedstrijden kunnen ze tickets veroveren voor het wereldkampioenschap. Ze hebben nu een eigen kalender en eigen ploegen. Ze zijn meer gemotiveerd. Aziatische renners rijden nu in hun eerste klasse, ze rijden niet meer in de derde of vierde klasse

van Europa. Die continentale circuits zitten goed in elkaar hoor. Amerikanen kunnen wedstrijden rijden in eigen land, maar ze kunnen even goed naar Mexico of Zuid-Amerika.

Is daar wel animo voor in Noord-Amerika?

HV (*verontwaardigd*): Maar natuurlijk! Hebt u dat dan niet gevolgd?

Op de deelnemerslijst van bijvoorbeeld de Ronde van Chili zie ik geen Noord-Amerikaanse ploegen.

HV (*vermanend*): Ho maar, je kunt de wereld niet in een jaar veroveren. Geef de tijd een kans. Antwerpen is ook niet in een dag gebouwd. Veel mensen, en dan vooral journalisten, redeneren alleen op korte termijn. De meeste journalisten zijn niet in staat om een langetermijnvisie te ontwikkelen omdat ze op korte termijn stukjes moeten schrijven. Zij moeten ook maar

'Als alleen de besten mogen meedoen, ontwikkelt het wielrennen zich nooit buiten

meningen ventileren. Toen het wereldbekercircuit in 1987 gelanceerd werd schreven zij ook dat het niets ging worden, en met de Pro Tour schrijven ze nu gewoon hetzelfde. Makkelijk is dat.

U hebt het over de Amerikaanse en Aziatische continentale kalender, maar wat met de Afrikaanse? Is dat niet het zwakke broertje?

HV: Natuurlijk wel, maar je moet de vergelijking maken met andere sporten. Als er alleen in het wielrennen geen Afrikaanse wedstrijden en atleten zijn, dan zit je met een probleem in het wielrennen. Als er in ook in andere sporten geen Afrikaanse wedstrijden en atleten zijn, dan zit je met een probleem bij Afrika.

Toch heb ik de indruk dat er meer wielervedstrijden in Afrika zijn dan er op de officiële kalender staan. Waarom komt de Ronde van Gabon wel op de continentale kalender en bijvoorbeeld de Ronde van Eritrea niet?

HV: Eenvoudigweg omdat die andere rondes niet aangemeld worden als internationale wedstrijden. Enerzijds stellen ze het zelf voor als een internationale wedstrijd, anderzijds geven ze die wedstrijd niet als dusdanig aan bij de UCI. Ze zijn bang dat ze geld moeten betalen voor dopingcontroles en dergelijke. Maar daar wordt aan gewerkt. We hebben speciaal iemand aangeworven om dat in goede banen te leiden.

Ondanks het bestaan van de wielersport in Afrika zien we geen Afrikaanse renners in het internationale profpeloton. Wordt er eigenlijk gescout in Afrika?

HV: Zeker. Renners die door hun trainers getipt worden krijgen de mogelijkheid naar het *Centre Mondial du Cyclisme* (zie kader) te komen.

Ik heb begrepen dat renners voor kortere perioden naar het centrum komen, voor maximum een jaar. Heeft zo'n verblijf dan niet eerder een symbolische waarde?

HV: Renners komen in eerste instantie voor een periode van acht à negen maanden. Dan is er een rustperiode en vervolgens kunnen ze voor langere periodes komen. Maar dat is erg afhankelijk van de specifieke situatie. Daarvoor ontwikkelen wij een beleid op maat. Renners die eenmaal in Aigle zijn geweest, blijven we volgen.

Het grote probleem in veel sporten is dat het professionele niveau in Europa zeer hoog is in

vergelijking met andere continenten. Anderen moeten naar Europa komen om de top te halen, want alleen hier krijgen ze de nodige professionele en medische begeleiding.

Wordt de culturele eigenheid van het wielrennen niet onderschat? In andere continenten wordt competitief fietsen veel minder ingelepeld dan bij ons.

HV: Dat kan toch veranderen? Er zijn in Europa ook gasten die maar op hun twintigste aan competitie beginnen. Men moet mij maar eens uitleggen waarom Kenianen zo goed kunnen lopen maar niet zouden kunnen fietsen.

Hoelang duurt het voor een Afrikaan de Ronde van Frankrijk wint?

HV: Moeilijk te zeggen, maar ze kunnen snel doorbreken. Ik was zelf verbaasd dat een Tunesiër (*Rafaa Chtioui, jib*) twee jaar terug zilver haalde op het WK voor junioren. Het gaat soms vlugger dan gedacht.

Rafaa Chtioui uit Tunesië stond in 2004 op het WK-juniorenpodium en is een grote belofte. Hij is een product van het *Centre Mondial du Cyclisme*.

(foto: www.cyclingnews.com)

CENTRE MONDIAL DU CYCLISME

Het *Centre Mondial du Cyclisme* (CMC) in het Zwitserse Aigle biedt trainingsfaciliteiten en stageplaatsen aan talentvolle jonge renners uit landen die de middelen voor een gedegen opleiding ontberen. Door jonge renners met behulp van professionele begeleiding naar het hoogste wielerniveau te piloteren, wil men het enthousiasme voor de sport in niet-traditionele wielerlanden aanwakkeren. Het centrum is een initiatief van de Internationale Wielervedicatie (UCI) en staat onder leiding van zevenvoudig pistewereldkampioen Frédéric Magne. Sinds de opening in april 2002 tot en met eind mei 2006 ontving het CMC 329 stagairs van 91 verschillende nationale federaties. Daaronder heel wat wegrenners maar ook trainers, pistespecialisten, mountainbikers en mensen uit het BMX-gild. De renners komen nog steeds voornamelijk uit oude continent: 28 Europese landen vaardigden al renners af, tegenover 25 Amerikaanse, 18 Aziatische, 17 Afrikaanse en 3 Oceanische federaties. Enkele in Aigle opgeleide renners behaalden al mooie resultaten, zoals de Tunesiër Rafaa Chtioui, die twee jaar terug op het wereldkampioenschap voor junioren in Verona de zilveren medaille veroverde.

Pygmeëën op Alpe d'Huez

Geen fysiologische verklaring voor blanke dominantie in wielersport

In het land van Lance Armstrong betekent 'race' twee dingen: 'wedstrijd, om het hardst rijden' en 'ras, afkomst'. Wie beide betekenissen samenbrengt komt uit bij een debat over de invloed van afkomst op sportprestaties. Aan de top van het wielrennen zie je geen zwarten, maar wil dat zeggen dat blanken genetisch voorbestemd zijn om hard te fietsen? Een heet hangijzer in de Verenigde Staten, larie en apekool volgens Leuvense wetenschappers.

Als de Afro-Amerikaanse wielerkampioen Major Taylor begin twintigste eeuw voet op Europese bodem zet, is hij voor veel inwoners van het oude continent de eerste zwarte die ze in levende lijve zien. Zijn duel met de Franse kampioen Jacquelin is meer dan zomaar een wielervedstrijd. 'Wie is de beste wielrenner ter wereld: Jacquelin of Taylor?' werd in een adem vertaald naar de vraag welk ras superieur was, het blanke of het zwarte. De Franse pers hield vooraf rekening met een nederlaag van hun renner, want algemeen werd aangenomen dat zwarten fysiek over betere troeven beschikten dan blanken. Dat kwam, zo schreef men, omdat zij lager op de evolutieladder stonden (lees: dicht bij de dieren aanleunden).

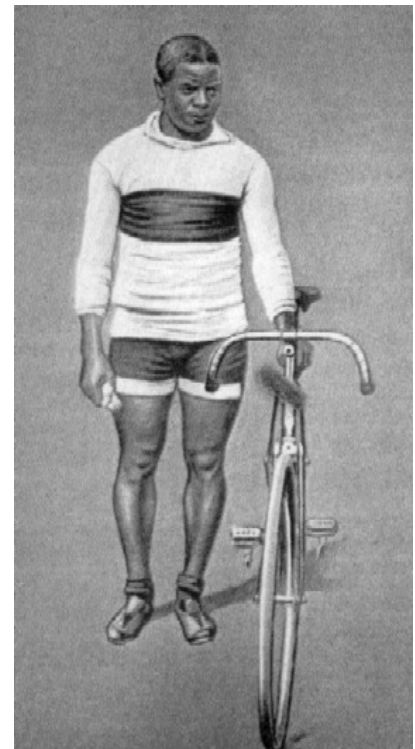
Journalisten schreven niet zomaar wat, zij baseerden zich op wetenschappelijk onderzoek. Maurice Martin van *Le Vélo* nam Taylor mee naar de Parijse wetenschapsacademie, waar hij de zwarte wielrenner van kop tot teen liet screenen door 's lands meest gerenommeerde wetenschappers. De heren doktoren waren unaniem: Major Taylor was 'een menselijk meesterwerk'.

Taylor stond symbool voor de mens in zijn meest authentieke vorm: ongeslepen en puur natuur. In tegenstelling tot het openlijke racisme waarmee Taylor in de VS

geconfronteerd werd, wekte hij in Europa vooral fascinatie en bewondering op. Het discours waarin de Franse pers het over 'Le Nègre Volant' had, verschilde in wezen echter weinig van de racistische ondertoon waarmee hun Amerikaanse collega's over Taylor schreven. Taylor was het levende bewijs dat het blanke ras haar intellectuele en morele superioriteit had moeten bekopen met fysieke tekortkomingen. Net daarom bewonderden de Fransen Major Taylor, 'de edele wilde', die zo dicht bij de wieg van de mensheid stond.

Taboe

Een eeuw nadat Taylor furore maakte op wielerpistes wereldwijd, is de rassenkwestie in de sport levendiger dan ooit. Enkele jaren geleden schreef de Amerikaanse journalist Jon Entine het boek *Taboe: waarom zwarte atleten sport domineren en waarom we bang zijn om daarover te praten*. Daarin zoekt hij fysiologische evidentie voor de vaststelling dat zwarte atleten alle loopnummers domineren (atleten van West-Afrikaanse origine de korte afstanden en atleten van Oost-Afrikaanse origine de lange loopnummers), en dat zwarte spelers in de VS de hoofdmoot uitmaken van sporten als baseball (65%), basketbal (80%) en boksen (quasi 100%). Entine bevond

Major Taylor, 'een menselijk meesterwerk' (foto: www.memoire-du-cyclisme.net)

zich meteen in het middelpunt van een controverse.

Een van zijn critici, Michael Shermer, paste Entine's theorie toe op de wielersport. Major Taylor, zo weet Shermer, was de laatste zwarte wielrenner op topniveau. Wielrennen is een van de vele sporten die gedomineerd wordt door blanken in plaats van zwarten. Nochtans is de sport volgens Shermer vergelijkbaar met lopen. "Waar zijn ze dan, de West-Afrikanen in de sprintnummers op de piste en de Oost-Afrikanen in

de uithoudingswedstrijden op de weg?” Dat zwarten afwezig blijven in de wielersport heeft volgens Shermer te maken met cultuur. Wielrennen is gewoon niet ‘hot’ in Amerika. Er is geen geld en geen publiciteit voor. Waarom zouden getalenteerde Afro-Amerikaanse atleten voor de fiets

komen in sporten waarin zij gemakkelijk toegang hebben. Lopen is bijvoorbeeld een erg toegankelijke sport, zowel voor zwarten in de VS als voor zwarten in Afrika. “Blanke atleten geloven doorgaans gemakkelijker dat hun zwarte tegenstanders van nature uit

zwarten. Ik zie geen enkele fysiologische reden waarom zwarten minder goede wielrenners zouden zijn dan blanken.” Hespel benadrukt de verschillen binnen rassen en de verschillen in wielerspecialiteit. “Een Keniaan uit de Rift-vallei zal met zijn ranke lichaam niet meteen geschikt zijn voor de Vlaamse klassiekers, maar zet de Pygmeeën van kleinsaf op een fiets en ik wil nog wel eens zien wie er het snelst Alpe d’Huez oprijdt! Dat zijn stuk voor stuk types zoals de Venezolaanse wielrenner Rujano: amper vijftig kilogram, maar ontzettend gespierd.” Van rasklimmers gesproken.

“Twee jaar geleden is Eddy Merckx bij me langs geweest met de nationale wielerploeg van Qatar. Qatar wil een gouden medaille halen in het wielrennen op de Aziatische Spelen van 2008. Omdat er in Qatar zelf praktisch geen inwoners zijn, halen ze atleten uit Somalië, Uganda, enzovoort. Die jongens mogen zich vier jaar lang voltijds voorbereiden op de Spelen. Hun fysieke tests waren vergelijkbaar met die van blanke renners. Er was slechts een verschil: ze kunnen niet fietsen. Voor ze naar Qatar gingen hadden ze amper op een fiets gezeten. Hun achterstand heeft louter te maken met coördinatie, omdat ze nooit hebben leren fietsen. Wij hebben dat van kindsbeen af, dat trappatroon zit er in. De fietscultuur en infrastructuur is er gewoon niet in Afrika. Leer een zwarte fietsen vanaf z’n vier jaar en hij rijdt de witte er misschien af.”

‘Het verschil zit in de coördinatie, het trappatroon. Wij hebben dat van kindsbeen af’

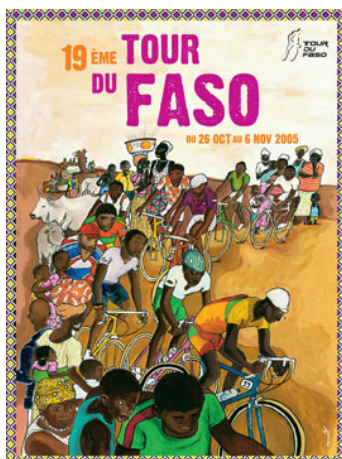
kiezen, als ze zoveel mogelijkheden hebben in andere sporten om op te klimmen op de sociale ladder? Shermer verwenst het bredere kader waarin discussies over de invloed van ras op sportbeoefening zich wentelen: de focus van de Amerikaanse samenleving op de verschillen tussen zwart en wit. “Waarom schrijft niemand een boek met de titel *Waarom Aziaten ping-pong domineren en waarom we bang zijn om daarover te praten?* Eenvoudigweg omdat het niemand in Amerika wat kan schelen dat Aziaten tafeltennis domineren.”

“Het is juist dat zwarten dominant zijn in een aantal sporttakken, maar superieur zijn ze niet”, schrijft Jeroen Scheerder, sportsocioloog aan de KU Leuven en de UGent. “Op fysiek vlak zijn de verschillen binnen rassen groter dan de verschillen tussen rassen. Sociaal-culturele factoren, zoals trainingsfaciliteiten of voorbeeldfiguren, oefenen een veel belangrijker invloed uit op hun succes dan de veronderstelde natuurlijke aanleg”. Scheerder benadrukt dat zwarten vooral terecht

superieur zijn. Op deze manier zijn ze het slachtoffer van een mythe die ze zelf verzonnen hebben.” Dat zwarten niet ‘de juiste spieren’ hebben om op het hoogste niveau te fietsen is een fabel in de omgekeerde richting. Werden de triomfen van Major Taylor destijds nog verklaard vanuit zijn ‘zwarte superioriteit’, dan was wielrennen honderd jaar later plots een sport geworden waarin blanken superieur zouden zijn. Gewoon, omdat je geen zwarten ziet in het internationale wielerpeloton.

Rasklimmers

“Toch zijn er kleine verschillen tussen zwarten en blanken”, zegt Peter Hespel, professor inspanningsfysiologie aan de KU Leuven. “Die verschillen zijn echter alleen relevant voor het lopen. Bij lopen speelt de elasticiteit van de spieren een belangrijke rol, bij fietsen gaat het gewoon om een cyclische beweging. Wielrennen gaat om coördinatie en krachtproductie en daarin zijn er absoluut geen verschillen tussen blanken en

Affiche van de negentiende 'Tour du Faso' (www.letour.fr)

‘Folklore, tot je zelf meedoet’

Het bekendste wielerevenement van Afrika is zonder twijfel de Ronde van Burkina Faso. De wedstrijd is geëvolueerd van een klucht tot een heus sportevenement. Twee Belgische Burkina-kenners, een econoom en een oud-wielrenner, vertellen over de Ronde en haar renners.

De eerste officiële Ronde van Burkina Faso dateert van 1987. Maar de wielersport heeft al veel langer een vaste plaats in de Burkinese samenleving. De eerste maal dat de wielergeschiedenis en de voormalige Franse kolonie elkaar ontmoeten, heet het land nog gewoon Opper Volta. De Italiaanse wielergod Fausto Coppi rijdt er eind 1959 een amicaal criterium in de straten van Ouagadougou, maakt kennis met de malariamug en overlijdt enkele weken later. In die tijd zakten de betere Europese renners regelmatig naar de kolonies af om er ‘vriendschappelijke wedstrijden’ te rijden, op uitnodiging van de lokale vorst of om de Europese ambtenaren te plezieren. Zo prijkt de GP Leopoldville in Congo op het palmares van Rik Van Steenberghe. In de jaren zestig was het grotendeels gedaan met de Afrikaanse avonturen van de Europese toppers. Enkelingen beweren dat Coppi’s malariadood de renners afschrikte, maar waarschijnlijker is dat met het vertrek van de Westerse kolonisten ook de Westerse wielrenners niet langer gewenst waren.

Met of zonder Europeanen, koersen deed men toch. Een wielwedstrijd in

Afrika is dus zeker geen uniek gegeven. Maar wat de Ronde van Burkina Faso intussen al achttien jaar presteert is vrij uitzonderlijk in het Zuiden: een jaarlijks weerkerende rittenkoers met een vaste plaats op de internationale kalender. Wat begon als een georganiseerde grap, is uitgegroeid tot een sportevenement dat haar gelijke niet kent in West-Afrika. Sinds het Franse bedrijf Amaury Sport Organisation (A.S.O)

- bekend als organisator van de Ronde van Frankrijk - in 2001 op de proppen kwam, is de Ronde danig geprofessionaliseerd. Aan het ‘folkloristisch karakter’ van de ‘Tour du Faso’ werd echter niet geraakt, tot groot jolijt van de talrijke media die elk jaar dapper de Afrikaanse hitte trotseren om vooroorlogse verhalen te rapen. Ook in de Vlaamse huiskamers komt de Ronde vrijwel uitsluitend via rareiteitenprogramma’s.

Andre Watteyne en Herman Beysens vertellen over de perceptie van de Ronde in Vlaanderen versus Burkina Faso, over de evolutie van het wielergebeuren en de drijfveren van de Burkinese wielrenners. Econoom Watteyne werkte zeventien jaar in Burkina en leerde de Ronde kennen via het land. Oud-beroepsrenner Beysens besloot op een blauwe maandag mee te koersen in Burkina en leerde het land kennen via de Ronde. Watteyne was getuige van de groeipijnen van de Ronde begin jaren tachtig tot de komst van de Belgen eind jaren negentig. Beysens was een van die Belgen en maakte van nabij de overname door A.S.O. mee.

ERELIJST

- 1987: Igor Luchinko (Rusland)
- 1988: Mady Kaboré (Burkina Faso)
- 1989: Maxime Ouedraogo (Burkina Faso)
- 1990: Aimé Zongo (Burkina Faso)
- 1991: Saïdou Rouamba (Burkina Faso)
- 1992: Philippe Lepeurien (Frankrijk)
- 1993: Maurice Sawadogo (Burkina Faso)
- 1994: Karim Yameogo (Burkina Faso)
- 1995: Ernest Zongo (Burkina Faso)
- 1996: Guido Fulst (Duitsland)
- 1997: Ernest Zongo (Burkina Faso)
- 1998: Jacques Castan (Frankrijk)
- 1999: Saïd Mosry Saïd (Egypte)
- 2000: Mikhaylo Khalilov (Oekraïne)
- 2001: Joost Legtenberg (Nederland)
- 2002: Abdelati Saadoun (Marokko)
- 2003: Maarten Tjallingi (Nederland)
- 2004: Abdul W. Sawadogo (Burkina Faso)
- 2005: Jérémie Ouedraogo (Burkina Faso)

Het Eurovisiesongfestival van André Watteyne

Van 1982 tot 1999 werkte professor André Watteyne op de Universiteit van Ougadougou. Naast zijn dagelijkse bezigheden als lesgever economie was hij als sportliefhebber een geboeid toeschouwer van 's lands wielergebeuren. Watteyne was net in Ougadougou als de eerste revolutie uitbrak. De toenmalige president Sankara veranderde in 1984 de naam van het land in Burkina Faso. "De regering-Sankara was erg koersminded. Ik herinner me bijvoorbeeld een wielervedstrijd met ministers", vertelt Watteyne. Bij de tweede revolutie in 1987 werd de macht overgedragen aan Blaise Compaoré, tot op heden president van Burkina Faso. Dat jaar werd ook het startsein gegeven voor de eerste 'Tour du Faso'. Watteyne sluit niet uit dat de Ronde paste in Compaoré's promotieplaatje. Het was de Franse oud-beroepsrenner Francis Ducreux die de Ronde introduceerde. "Dat wil niet zeggen dat de Ronde opgelegd is aan de Burkinen. Er was wel degelijk een sterke basis aanwezig, politiek én populair."

In Burkina werd de ronde van meet af aan bloedernstig genomen, maar buiten Burkina werd er zeer lacherig over gedaan. "Een van de eerste reportages kwam van de RTBF. Zij maakten een documentaire voor het programma *Striptease*. Zij gebruikten alleen beelden, geen commentaar, zelfs niet de naam van de winnaar. Zeer neerbuigend en lachwekkend allemaal. Alsof men hier een speciaal item zou uitzenden over de vinkensport." Watteyne was verontwaardigd, maar evenmin blind voor de wantoestanden van die eerste rondes. "Er gebeurden soms vreemde dingen. Zo werd de eerste 'Tour du Faso' flagrant gedomineerd door enkele Russen. Het verhaal gaat dat ze een

Burkinen in het geniep met de wagen lieten meertijden om het gastland alsnog een etappezege te bezorgen." Enkele jaren na de Russen namen enkele Fransen deel, maar voor een uitgebreid internationaal deelnemersveld was het wachten tot eind jaren negentig. De Ronde van Burkina Faso was vooral in trek bij avonturiers, veelal renners op hun retour. "In de beginjaren heb ik nog een Fransman met een dikke buik de Ronde weten winnen. Toch zagen de Burkinen de Europeanen als zeer serieuze renners. De deelname van Europeanen werd gezien als een

meer intellectueel publiek. Op de universiteit werd er alleen over voetbal gepraat. Een intellectueel die zich in Burkina voor wielrennen interesseert, da's als een professor die zich in België aan het Eurovisiesongfestival zou bezondigen. Voor de mensen op het platteland is de wielerronde hét evenement van het jaar, in de stad leeft dat minder. Het verschil tussen het gewone leven en de 'Tour du Faso' is op het platteland gewoon veel groter dan in de stad."

"De doorsnee Burkinen renner is een plattelandsjongen, meestal uit de onderlaag van de samenleving, vaak moslim. Hij praat niet zo vlot en spreekt geen Frans, in tegenstelling tot de doorsnee voetballer." Is er een mentaliteitsverschil met de Vlaamse renners?

"In Vlaanderen is koers meer afzien dan het normale leven, in Burkina is koers minder afzien dan het normale leven. Maar dat maakt van hen nog geen betere coureurs. Ik denk ook niet dat ze hongerig zijn naar een carrière in Europa. Het water is gewoon te diep. Wielrennen wordt gezien als een lokaal gegeven, niet als onderdeel van een ruimere wereld. Dat neemt niet weg dat de beste renners voor hun sport leven en dagelijks trainen. Velen hebben ook niets anders om handen." Hoe belangrijk is de ronde voor het land? "Puur economisch nihil, zelfs nefast. Eigenlijk is elke frank voor het wielrennen een frank die te veel besteed wordt. Maar je moet het belang zien in termen van natievorming en identiteitsbesef. Zeggen dat alleen het rijke Westen zich met amusement mag bezighouden en dat ontwikkelingslanden louter in basisbehoeften mogen investeren is al te gemakkelijk."

'In Vlaanderen is koers meer afzien dan het normale leven, in Burkina is het omgekeerd'

Sponsor van het eerste uur
(www.1d-photo.org)

enorme waardering van buiten uit, als een soort *benchmark*."

"Wielrennen is de tweede sport van het land, na voetbal. Het is de sport van het platteland, terwijl voetbal meer een stadssport is. Wielrennen is ook de sport van het volk, voetbal trekt een

Burkina blijft Herman Beysens beroeren

Jarenlang sloofde Herman Beysens zich uit in dienst van 'de Kannibaal' Eddy Merckx. Eind jaren negentig was hij voor het eerst in Burkina Faso, niet om de fabel van de Afrikaanse kannibalen te achterhalen, maar als deelnemer van een 'Tour du Faso' in volle puberteit. "Aanvankelijk was ik mee als ploegleider, maar toen een van mijn renners –een man van 75 jaar- ziek werd heb ik zijn plaats ingenomen. Dat heeft me zodanig aangegrepen dat ik altijd ben teruggegaan... maar dan als ploegleider", lacht Beysens. De voormalige beroepsrenner spreekt enthousiast en met luide stem als hij over zijn eerste Burkina-ervaring vertelt. "Dat was ongelooflijk, *jong*. Die jongens reden met blote voeten of watersandalen in pedalen met haken, ze reden op bandjes die wel vijftien keer geplakt waren en met kettingen die bij het minste in stukken braken."

"Maar intussen is er veel veranderd. De meeste renners rijden met deftig materiaal. De organisatie is geprofessionaliseerd, onder meer door toedoen van de *Société du Tour de France*. Leblanc en co waren meteen verkocht nadat ze de televisiereportages van de VRT en de Spaanse televisie gezien hadden." Liefdadigheid? Beysens maakt een wegwerpgebaar. "Vergeet het! De Tour doet niets voor niets. Het concept 'Tour du Faso' is verkocht aan 76 televisiestations.

Geen televisieprogramma in Vlaanderen of ze hebben iets gemaakt over de 'Tour du Faso': Het Hart van Vlaanderen, Het Leven zoals het is, Man bijt hond, enzovoort. Een vriend van me was in oktober in China, en zag de Ronde van Burkina Faso op de lokale televisie! Ik moet er geen *tekeningske* bij maken."

"De Ronde van Burkina Faso is aantrekkelijk omwille van de folklore. En het is ook folklore, tot je er zelf aan meedoet. Jongens die in België met sprekend gemak tien koersen per jaar winnen hebben daar moeite om een ritje mee te graaien. Iemand die zich niet ernstig voorbereidt blijft beter thuis. De wedstrijd wordt zwaar gemaakt door de extreme omstandigheden. Vergelijk het met een heel lastige rit in de Ronde van Frankrijk (*Beysens weet waarover hij spreekt: hij reed zeven keer de 'grote' Tour, jb*). Er is de hitte, de lange rechte wegen, de wind, het stof, Je denkt dat je niet zweet maar het verdamppt gewoon. Als je stopt met fietsen parelt het zweet werkelijk van je af. Het is een geestelijke en lichamelijke

'Burkinese renners hebben een mentaliteitsprobleem. Ze denken als de Fransen: enkel de eigen Tour

uitputtingsslag. Vele Europeanen weten na twee dagen niet meer van welke planeet ze zijn."

En de tegenstand, is die ook zo lastig? "Die jongens kunnen een aardig stukje fietsen, maar hebben geen kaas gegeten van tactiek. Dat is eigenlijk de schuld van hun sportdirecteurs. 'Op het wiel van een blanke en niet overpakken!' roepen ze hun renners toe." Hoezo, geen goede tactiek? "Er zit natuurlijk wel iets in", lacht Beysens. "Maar zo word je geen coureur. In mijn eerste 'Tour du Faso' zat ik op een bepaald moment in een ontsnapping met alleen Burkinese. Toen ik stopte langs de weg om een plasje te maken, stapten al mijn medevluchters mee af. Die witte was voor geen haar te vertrouwen, dachten ze."

Zijn ze binnenkort rijp voor Europa? "Ik zie dat niet rooskleurig in. De Burkinese renners hebben een mentaliteitsprobleem. Niet dat ze lui zijn, maar ze denken teveel als de Fransen: enkel de eigen Tour telt. Ik heb dat gemerkt toen ik de enkele Burkinese voor twee weken naar België haalde. Zij waren niet echt geïnteresseerd om zich hier in de kijker te rijden, laat staan om een contract te versieren. Zij zagen die stage niet als een opstapje naar Europa maar veeleer als een goede training voor de eigen ronde van Burkina Faso."

"De Burkinese zijn bij de besten van Afrika. Zij worden het beste verzorgd en hebben de meeste ervaring. De Angolezen, Kameroenezen en Senegalezen zijn ook goed, maar dat zijn dan ook de rijkere landen. De jongens uit Mali of Togo daarentegen worden van het veld gehaald veertien dagen voor de koers begint. Voor de gelegenheid krijgen ze dan

een fiets van de federatie. Alleen mits een zeer goede begeleiding zie ik de Afrikanen naam maken in het Europese wielercircuit. Maar dan moet je ze wel voor langere periodes naar onze contreien halen, zoals dat nu met de Russen en Litouwers gebeurt."

"De Ronde zelf zie ik wel evolueren. Dat is een enorm spektakel, een evenement met potentieel. Mensen komen van veertig-vijftig kilometer ver om naar de wielerronde te kijken.

's Avonds zijn er optredens met wel 20 000 toeschouwers." De Ronde van Burkina Faso als Pro Tourwedstrijd in 2030? "Waarom niet? Als daar wat hotelletjes komen en zo. Ik zie de kwaliteit van het deelnemersveld in de komende jaren alleszins toenemen."

Afrikaanse renners in Europa vooral interessant als circusobject

‘Geef ze tijd’

Zwarte wielrenners zijn weinig succesvol in Europa. De enkelingen die hun kans waagden verdwenen geruisloos van het voorplan zodra de ploegvoorstellingen afgelopen waren en de camera's en fototoestellen opgeborgen werden. Tussen exotisch entertainment, gemakkelijke publiciteit en humanitair wielerasiel is het ver zoeken naar projecten met visie.

“Paul Tachteris, ja, die herinner ik me nog.” Robert Janssens, de *éminence grise* van de Vlaamse sportjournalistiek, graaft diep in de catacomben van zijn wielergeheugen. “Een mooie atleet, maar erg lang hield hij het niet vol... kermiskoersen tot maximaal 150 kilometer. Ik heb hem alleszins nooit een prijs weten winnen.” De Rwandese student Paul Tachteris was eind de jaren zeventig een opmerkelijk figuur in de Belgische kermiskoersen. In ruil voor trui en broek verzorgde de sympathieke Rwandees de publiciteit van bedrijfjes als *Zoppas* en later *Galeries du Miroir*. Dikwijls koos hij in het begin van de wedstrijd het hazenpad, reed enkele ronden voorop en ging douchen nog voor de koers afgelopen was. Een trendsetter, die Tachteris. Zonder het zelf te beseffen zou hij de voorloper worden van een bescheiden reeks ‘experimenten’ met zwart-Afrikanen in het Europese (prof)peloton.

Ondanks der Jan

Twintig jaar na Tachteris verwelkomt het Belgische wielerspubliek de Keniaanse coureur Duncan Seko. De Belgische tweederangsploeg RDM-Flanders biedt hem in 2002 een contract aan. Wijlen Frans Assez, manager van RDM, heeft nooit ontkend dat het vooral om een commerciële stunt ging. “Hij was vriendelijk, fotogeniek en mediageil. Hij presteerde vooral vóór en ná de koers. Als hij niet zwart was geweest, hadden

we hem nooit een plaats in de ploeg gegeven”, vertelt Assez aan de Nederlandse journaliste Marije Randewijk. Seko wekte de aandacht van vrijwel alle televisiezenders en dagbladen van Vlaanderen, maar de koersen die hij uitreed zijn op de vingers van een hand te tellen. “Ik ben geen slechte renner. Ik heb alleen tijd nodig” zei Seko. Het volgende jaar was er in de ploeg echter geen plaats meer voor de Keniaan. Het nieuwe was er af. Toch krijgt Seko's voorbeeld navolging, want in januari 2003 staat een kwartet Oost-Afrikanen te trappelen om aan het nieuwe profseizoen te beginnen. Seko's landgenoot David Kinjah (Index-Alexia) en de Ethiopiër Samuel Tesffashi (Amore & Vita) versieren een contract bij Italiaanse teams. Geen topteams, maar al evenmin kermisploegen. Met dubbele ritwinst in de Crocodile Trophy, een prestigieuze meerdaagse mountainbikewedstrijd in Australië, rijst het vermoeden dat sportieve elementen minstens voor een deel meegespeeld hebben in Kinjahs aanwerving. Het optreden van de jonge Tesffashi is met een meer symbolisch sausje overgoten. Amore & Vita is een zwaar katholiek geïnspireerde ploeg die in de eerste plaats bekendstaat om haar vele audiënties bij de paus en haar shirts waarop *Walking for Peace* staat gedrukt. Is de aanwerving van de Ethiopiër een

soort promotiestunt op zoek naar vrede in de Hoorn van Afrika? Of wou het Vaticaan een voorttrekkersrol spelen in de emancipatie van (christelijke) zwarte wielrenners? We hebben er het raden naar. Wat wel zeker is, is dat het profavontuur voor beiden met een sisser afloopt: Kinjahs ploeg gaat al op de fles voor het seizoen begonnen is en Tesffashi raakt nooit in Europa.

Dan vergaat het de Eritreeërs Ephrem Tewelde en Habte Weldesimon beter.

Na een proefperiode in Nederlandse amateurwedstrijden krijgen ze een bescheiden contract bij Marco Polo, een internationaal getint team uit derde divisie

Afrikanen zijn niet zielig en hongerig maar evengoed atleten met ambitie en idealen.

met uitvalsbasis in Nederland. Niet toevallig Marco Polo, een wielerploeg met een missie: kansen geven aan renners uit niet-traditionele wielerslanden. De aanwerving van de twee Eritreeërs kadert in een samenwerkingsproject met ICCO, een interkerkelijke ontwikkelingsorganisatie die wil tonen dat “Afrikanen niet zielig en hongerig zijn maar evengoed atleten met ambities en idealen.” In de biljartvlakke en bochtenrijke wedstrijden in Nederland bakken ze er aanvankelijk niet veel van. “Hoe krijg je die zwarten in godsnaam aan het trainen?” krijgt Marco Polo-coach Gudo Kramer geregeld te horen. Hans Van Bon, vader van profrenner Leon en wedstrijdspeaker in Nederland, ziet geen grote toekomst voor de

Afrikanen. “Over het algemeen is het zo dat donker gekleurde mensen niet de aanleg hebben om te fietsen. Zij zijn beter in balsporten”, vertelt hij aan een radiojournalist. De jongens uit het wielergekke Eritrea (de sport is er een erfenis van de Italiaanse kolonisator) lijken vastberaden het ongelijk van Van Bon te bewijzen, want in een wedstrijd met renners als Jan Ullrich en Robbie McEwen kiezen ze resoluut voor de aanval. Weldesimon oogst er zowaar een compliment van *Der Jan* mee. Toch zou dit niet de aanzet worden van een roemruchte wielersportbaan. In de zomer van 2004 duiken de heren wielrenners onder in Amsterdam en vervoegen ze de ruim vierduizend Eritrese asielzoekers in Europa.

Circus

Sinds de invoering van de Pro Tour en de continentale kalenders in 2005 telt geen enkel Pro Tour team of (semi-) professioneel continentaal team nog een donkere Afrikaan in haar rangen. Dat wil niet zeggen dat het Belgische wielersportpubliek op zoek naar een vleugje exotiek op zijn honger blijft zitten. Tegenwoordig worden er elk jaar wel enkele zwarte renners uit Afrika gehaald om hier voor enkele dagen of weken mee te draaien in het amateurscircuit. “Ik schat dat er een vijftal mensen in Vlaanderen zijn die zich daarmee bezighouden. Allemaal zeer amicale projecten. Vaak ter compensatie voor het feit dat Vlamingen *ginderachter* eens hebben mogen meedraaien”, zegt Bart Willockx. Hij is de bezieler van *Cyclafrie*, een organisatie die de wielersport in Afrika wil promoten en plannen heeft om een Ivoiriaans team naar Europa te halen. In september nog kwam een troesje Burkinen naar Vlaanderen om er stage te lopen. Blaise Compaoré, de president van Burkina Faso, moest daarvoor niet eens zo diep in de ogen van zijn wielergekke Vlaamse collega Yves Leterme kijken. Minister van Sport Bert Anciaux, Bloso, de Vlaamse wielerbond en een handvol privé-

sponsors deden de rest. Geen loze onderneming voor zo’n sponsor: Laurent Zongo, Saidou Tall, Mahamadi Sawadogo, Abasse Tapsoba, Issa Scudre en Saidou Rouamba kwamen uitgebreid in de media toen ze in het gezelschap van ministers Leterme en Bourgeois de Kemmelberg opreden. In de wedstrijden botste het Burkinese zestal op sterkere tegenstanders én op de eigen beperkingen in het bochtenwerk.

Begeleider van de Burkinen in België was Herman Beysens, voormalig ploegmaat van Eddy Merckx en voorzitter van de vzw Vrienden van Burkina Faso. “Fysieke kwaliteiten hebben ze op overschot, maar van techniek en tactiek kennen ze niets. Op een paar dagen tijd hebben we ze moeten leren draaien, want in Burkina Faso zijn nauwelijks bochten. In een bocht liggen ze ofwel op de grond, ofwel liggen ze eraf. Dat hou je geen tien bochten vol.” Beysens gelooft echter rotsvast in de kwaliteiten van zijn poulains. “In een wedstrijd in Bassevelde waren er amper vier bochten, en daar heeft het peloton een halve wedstrijd moeten koersen om een van mijn mannen terug te pakken. Hun bochtenwerk verbeterde naar het einde toe. Onze beste man, Sawadogo, was in zijn laatste wedstrijd zelfs elfde. Geef ze gewoon wat tijd.” Tijd was er helaas niet, en het is maar de vraag of de Burkinen terugkomen. “Het ging om een eenmalig project”, betreurt Beysens. “Een langdurige samenwerking ligt niet meteen in het vooruitzicht. Zo’n tweetal weken is leuk, maar onvoldoende.”

“Puur sportief is de weerklank van zo’n onderneming nihil”, zegt Bart Willockx. “Het enige wat je als sponsor terugkrijgt zijn circusbeelden. Dat wil Willockx met zijn Ivoiriaans team kost wat kost vermijden. “Eerst moeten we zorgen dat ze een jaar aan een stuk kunnen meedraaien in de belangrijkste Afrikaanse wedstrijden. Pas daarna heeft het zin om ze voor een tijdje naar Europa te halen. Hier kunnen ze meedraaien in wedstrijden voor elite

Paul Tachteris (Rwanda): een trendsetter
(foto www.dewielersite.net)

Duncan Seko (Kenia): een contract op basis van huidskleur
(foto www.cyclingnews.com)

David Kinjah (Kenia): nooit een kans gekregen
(foto www.cyclingnews.com)

zonder contract. Je moet de renners ook een loon geven. Niet te weinig, maar ook niet te veel. Als je ze betaalt als een minister zullen ze ook leven als een minister. Zo word je geen wielrenner.”

Dan hebben we het nog niet gehad over het meest bekende project met zwarte wielrenners in België: het televisieprogramma *Allez allez Zimbabwe*. Al twee veldritseizoenen lang stoomt coach Roger de Vlaeminck vijf vrolijke Zimbabweanen voor de VTM-camera's klaar voor het Vlaamse veldritseizoen. Hun sportieve successen zijn omgekeerd evenredig met hun publicitaire meerwaarde. Bart

Willockx zucht als ik hem ermee confronteer. “Allez allez Zimbabwe was geweldige publiciteit, maar puur sportief zal geen enkele wielersliefhebber daar positief over zijn. Jongens zonder enige affiniteit met veldrijden worden in de Vlaamse veldritten gedropt. Dat is belachelijk. Zimbabwe is ook geen wielersland. Ik kan voor de vuist weg vijftig Afrikanen opnoemen die een wedstrijd in België op een acceptabele manier kunnen

uitrijden. Die Zimbabweanen zijn daar niet bij.”

Is de wielerswereld eigenlijk wel klaar voor zwarte wielrenners? Herman Beysens: “Af en toe werd er wat meewarig gedaan, maar over het algemeen werden de Burkinezen goed onthaald. Ook door de renners. Als ik aan de lokale kampioenen vroeg om het de eerste ronden wat kalmer aan te doen, deden ze dat zonder verpinken. Voor de meeste van die renners is het allemaal goed zolang de Burkinezen

‘Ik kan zo vijftig Afrikanen opnoemen die een wedstrijd in Europa kunnen uitrijden. Zimbabweanse veldrijders zijn daar niet bij’

(Bart Willockx, vzw Cyclofric)

slecht rijden. Vanaf het moment dat een van de Burkinezen wat beter wordt, is het gedaan: dan testen ze hem uit, rijden ze hem tegen de kant, remmen ze plots, enzovoort.”

“Er waren renners die het nodig vonden om *mijne zwarte* uit te schelden voor aap, maar die werden daar steeds voor terechtgewezen door andere renners”, zegt Willockx, die enkele jaren terug een Kongolees op logement had.

Bij het Belgische wielerspubliek lijken zwarte renners graag gezien. “Ze hebben eigenlijk zelden of nooit negatieve reacties gekregen”, zegt Beysens. “Nu ja, koersliefhebbers zijn ook maar gewone mensen. De bange blanke man zal er wel ergens tussenstaan.” Ook Willockx' wielrenners werden overwegend positief onthaald. Al wil dat volgens hem niet zeggen dat zwarte renners ook ernstig worden genomen. “Als er morgen een circus passeert zijn de mensen ook enthousiast. Kijk maar naar het succes van *Allez allez Zimbabwe*.”

Geen gebrek aan Afrikaanse renners in amusementsprogramma's, maar hoelang is het wachten op de eerste zwarte Afrikaan in een belangrijke wielerswedstrijd? “Als het ons niet lukt, lukt het iemand anders wel.” Bart Willockx klinkt overtuigd. Zijn organisatie heeft een duidelijk doel voor ogen: binnen de tien jaar een Afrikaan in een Pro Tour Team loodsen. “De evolutie is gewoon onomkeerbaar. Het is mijn diepe overtuiging dat een Afrikaan niet minder sterk is dan een Europeaan. Vroeg of laat staan ze er.”

Habte Weldesimon en Ephrem Tewelde (Eritrea): schouderklopjes van Ullrich
(foto www.cyclingnews.com)

Major Taylor

Verhaal van een vergeten kampioen

Foto: www.fias.harvard.edu

“Wakker worden, Major!’ Een verzorger schudt aan Taylors pezig gespierde schouders en twaalfduizend toeschouwers in Madison Square Garden schreeuwen zijn naam, maar de schriële zwarte jongen hoort het niet. Hij heeft zijn racefiets tegen een hekken gezet en ligt ineengedoken aan de rand van de piste. Het duurt enige tijd voor Major opstaat, onder een oorverdovend applaus zijn fiets neemt en zich als een speer terug in het strijdgewoel werpt. Marshall ‘Major’ Taylor is net achttien geworden als hij in december 1896

Lang voor Lance Armstrong met zeventvoudige tourwinst Amerikanen aan het fietsen zette, was wielrennen de meest populaire sport in de Verenigde Staten. In een periode waarin rassenhaat welig tierde maakte de Afro-Amerikaanse sprinter Marshall “Major” Taylor furore als eerste zwarte wereldkampioen in een door blanken gedomineerde sport en als best betaalde atleet van zijn tijd. Voor zijn aanhangers in de VS vandaag is hij de meest vergeten sportman aller tijden.

deelneemt aan de spectaculaire zesdaagse van New York. De zesdaagse is een evenement dat haar gelijke niet kent in het Amerika van toen, sport in haar meest ruwe en romantische versie. De renners rijden zes dagen en zes nachten op een smalle piste. Ieder voor zich, er zijn geen koppels of teams. Taylor fietst op een ritme van een uur slaap en acht uur fietsen. Op het eind van de zesde dag heeft Major 1732 mijl in de benen. Goed voor een achtste plaats op vijftien overlevers, maar met zijn stijl en sprints heeft hij de harten van het pistepubliek veroverd.

Als je al een passage over Major Taylor terugvindt in de vele wiewerboeken die Vlaanderen rijk is, dan blijft dat ene beeld hangen van ‘de slapende kleurling’. In *De mannen van de nacht. Honderd jaar zesdaagsen* schrijft Roger De Martelaere dat Taylor, weliswaar een sensatie in de sprint, niet bestand was tegen marathonritten. “In New York viel hij in slaap op de baan en kon niet wakker gemaakt worden”. De Maertelare vergeet erbij te vertellen dat Taylor op dat moment nog maar een jongen is (de begeleidende foto toont een struise man, Taylor in de herfst van zijn carrière) die bovendien nooit meer dan 75 mijl per dag reed. Op het toppunt

van zijn kunnen rijdt Taylor geen zesdaagsen. Major Taylor concentreert zich zijn hele loopbaan lang op de sprintnummers en verwerft er wereldfaam mee. Vijftien jaar lang is hij een held in Amerika en ver daarbuiten: geroemd om zijn baanbrekende tijden en geliefd om zijn aanvallende rijstijl, maar gehaat om zijn huidskleur.

Amerikanen houden van heldenverhalen. Zo is er het hedendaagse sprookje van een vaderloze Texaanse lefgozer die op zijn eenentwintigste wereldkampioen wielrennen wordt, luttele jaren later teelbalkanker overleeft en bij wijze van come-back zeven maal de lastigste wiewerwedstrijd ter wereld wint. Leert de

‘Geliefd om zijn snelheid en rijstijl, gehaat om zijn huidskleur’

doorsnee West-Europeaan Lance Armstrong kennen dankzij de Tour, dan leert *John-with-the-cap* de Tour kennen dankzij Lance Armstrong. Vijftien jaar eerder was er weliswaar ene Greg LeMond geweest, maar met zijn vooruitstrevend materiaalgebruik, gevaarlijke voorliefde voor de jachtsport en weinig Angelsaksisch aandoende achternaam loopt die in Amerika nog teveel het risico op verwarring met een triatleet, een kleiduifschietster of, erger nog, met een

Fransman. Armstrong is een en al wielrenner en op en top Amerikaans.

In juli 2006 solliciteert een legertje oudploeggenoten van *The Boss* naar de openstaande vacature van Amerikaans tourwinnaar. De excentrieke Floyd Landis, de minzame Levi Leipheimer, de goedlachse George Hincapie en, *you never know*, de ervaren Bobby Julich moeten voorkomen dat wielrennen weer naar pagina vierenveertig van de Amerikaanse sportpers verdwijnt. Niettegenstaande de Colombiaanse en Mexicaanse roots van respectievelijk Hincapie en Julich hebben deze Amerikaanse wielrenners een ding gemeen: ze zijn blank.

Afro-Amerikaanse wielrenners zie je niet in het internationale wielereleton. In schril contrast met sporten als atletiek, basket, baseball en boksen telt de wielersport in Amerika amper zwarten. De zwarte gemeenschap in Amerika heeft geen traditie in het wielrennen, heet het. De jeugd heeft nood aan figuren om naar op te kijken en die zijn er niet. Niet meer. Exact een eeuw voor Lance Armstrong zijn eerste tourzege binnenhaalde, we schrijven 1899, wordt Marshall Taylor wereldkampioen op de mijl. In het Canadese Montreal zijn meer dan tienduizend toeschouwers getuige van de sensationele jump waarmee Major zijn tegenstrevers voor schut zet. "Ik heb me nooit meer Amerikaan gevoeld dan op dat moment", vertelt Taylor in zijn autobiografie. De liefde tussen Taylor en zijn moederland is niet altijd wederzijds, want rassenhaat loopt als een rode draad door zijn levensverhaal.

Snelste mens ter wereld

In 1878 wordt Marshall Taylor geboren in de buitenwijken van Indianapolis, als een van de acht kinderen van een Afro-Amerikaans koppel dat na de burgeroorlog wegluchtte uit het racistische zuiden. Zijn vader is paardenmenner bij een blanke familie en neemt Marshall geregeld mee naar het werk. De jongen raakt er bevriend met de zoon van vaders werkgever en

CYCLING

—These clubs will hold meetings this evening:
 Diamond Wheelmen (Frankford), 1806 Cretaceous.
 Dewey Wheelmen, 1718 E. 23 st.
 Clever Wheelmen (Ladies' Auxiliary), 1218 Marshall st.
 Continental Wheelmen, 1008 Market st.
 White Lily Wheelmen, 203 Frankford ave.
 Lawdale Wheelmen, Lawndale Tr.
 Twentieth Century Wheelmen, 101 S. 10th st.
 League Cycling Club (Ladies' Auxiliary), 1228 S. Road st.
 Englewood Cycle Club (House Committee), 1211 Columbia ave.
 Puritan Wheelmen, 687 Belmont ave.
 Kayaker Wheelmen, 1811 Germantown ave.
 Solitaire Wheelmen, 618 S. 22d st.

—The Entertainment Committee of the Tammany Wheelmen announces that the club's annual ball will be held at Gimbriens Hall, 31st and Master sts., on January 24, the same date as last year. The committee hopes to make the event surpass the one given last year.

—The Century Wheelmen, of Camden, have decided to hold their second annual ball on Halloween evening, Monday evening, October 31.

—The old Herring A. A. foot ball team will this season organize under the name of Toga Wheelmen.

—The Cleveland Wheelmen will organize a singing class in the near future. It is proposed to hold meetings on Tuesday evening of each week, at which time the class will be taught by a competent teacher. Superintendent Martin has requested all members who do not know how to dance to join the class, and a large number have signified their willingness to do so. A regular reception and dance for the members and their friends will be given on the same evening.

and dropped into the river, where

THE SPRINT THAT BEAT BALD

"MAJOR" TAYLOR, THE COLORED WONDER

Marshall (Major) Taylor, the colored racing man, is the wonder of the bicycle race track this season. He has handily beaten all of the stars of the National Circuit time and time again this season—Paddy Bald, Arthur Gardiner, Tom Cooper and Jimmy Michael have all been defeated by "the Major." On Saturday last, at the A. C. C. meet, at Toga track, he decisively defeated these same riders in the one-mile and two-mile national championship events. These wins give him many points in the championship chase and place him second to Champion Bald by only a few points.

Major Taylor, het gekleurde wonderkind, was een dankbaar figuur voor de pers. Hier in *The Evening Bulletin-Philadelphia* uit 1898 (artikel: www.major Taylorsociety.com)

komt in contact met zaken die de meeste zwarten van die tijd vreemd zijn. Hij krijgt een fiets van die familie en scharrelt wat zakgeld bij elkaar als krantenjongen. Een fietsenverkoper in de stad staat versteld van Marshalls fietstrucjes en geeft hem werk in zijn fietsenzaak. Gekleed in een clownesk officiersuniform verzorgt de zwarte jongen met zijn kunstjes de publiciteit van de fietsenzaak. Hij houdt er het koosnaampje *Major* aan over.

Op dertienjarige leeftijd wordt Taylor door zijn chef in een wielervedstrijd gedropt. Voor de grap. Als blijkt dat de kleine fietskunstenaar na tien mijl als eerste aankomt, verstomt het lachen. "Ik had nog nooit van m'n leven een wielervedstrijd gezien, maar ik reed als gek en meer dood dan levend bereikte ik de finish", schrijft Taylor. De voormalige wielrenner Louis Munger merkt Major op en kneedt hem langzaam maar zeker tot

superkampioen. De zwarte *wonderboy* gaat zich steeds meer toeleggen op de piste, ook omdat de organisatie van wegwedstrijden door de autoriteiten bemoeilijkt wordt.

Tegen de achtergrond van Majors ontwikkeling als wielrenner is een enorme technologische revolutie aan de gang. De fiets, als overgang tussen paard en auto, is eind negentiende eeuw veruit het meest geliefde vervoermiddel in de Verenigde Staten. Onder invloed van een soort fin-de-siècle fascinatie voor snelheid is de wielersport waanzinnig populair: recordpogingen vullen de voorpagina's van kranten, wedstrijden op de piste lokken een massa toeschouwers en er zijn enorme geldbedragen met de sport gemoeid. In een wereld zonder auto's, motors en vliegtuigen zijn wielrenners de snelste wezens op aarde.

Op een zaterdag in 1899 wordt een zwarte wielrenner de snelste mens ter wereld. Omdat de wereldkampioenschappen in de daaropvolgende jaren op een zondag verreden worden en Taylor als diepgelovig christen strikt de zondagrust eerbiedigt, zal het bij die ene wereldtitel blijven. Toch is de *Vliegende Neger*, zoals zijn bijnaam in Europa luidt, allesbehalve een eendagsvlieg. Het jaar voor zijn wereldtitel had hij al een uitzonderlijke prestatie geleverd door zeven wereldrecords op zijn naam te schrijven. Van de kwart mijl tot de dubbele mijl en van de staande tot de vliegende start: Taylor kon het allemaal. Dat een zwarte atleet überhaupt op een piste rijdt is al hoogst uitzonderlijk. Parallel aan de voortschrijdende technologische ontwikkelingen kampt Amerika met een afgrijselijke opstoot van kleurenfobie, gaande van segregatie en discriminatie tot regelrechte lynchpartijen. Taylors actieve wielloopbaan, van 1895 tot 1910, valt pardoos in de periode van de beruchte Jim Crow-wetten. Die wetten, genoemd naar een parodiërend lied over een onopgeleide zwarte man, legaliseren de rassenscheiding en draaien de klok dertig jaar terug in de tijd. De rechten die zwarten verkregen hadden na het beëindigen van de burgeroorlog in 1865, worden hen weer afgenomen. Zwarten worden geweerd van treinen, autobussen en restaurants en (terug) ingezet als slaven. In het racistische Zuiden worden ze voor het minste vergriep gemolesteerd. Een grote mond opzetten of zich gedragen als een blanke was soms voldoende aanleiding voor moord.

Taylor woont in het meer liberale noorden, maar ontsnapt niet aan de oprukkende apartheid die heel Amerika in haar greep houdt. In 1894 verbant de *League of American Wheelman* zwarten uit de Amerikaanse wielerbond. Omdat er sowieso niet veel zwarten over een fiets beschikken, is deze maatregel slechts voor een heel beperkte groep renners

van toepassing. Onder hen echter wel het opkomende supertalent Major Taylor. Louis Munger verhuist met zijn *poulain* naar Worcester, in de oostelijk gelegen staat Massachusetts. In liberale staten als Massachusetts, Connecticut, New York en New Jersey heerst een relatief rassenvriendelijk klimaat en mag Taylor zich meten met de beste blanke renners. Na zijn kortstondig zesdaagse-avontuur in 1895 rijgt hij de overwinningen aan elkaar, waardoor ook andere staten niet langer om hem heen kunnen. Iedereen wil 'het zwarte fenomeen' in actie zien. Elke wedstrijdorganisator weet dat een

wedstrijd mét Taylor meer geld in het laatje brengt dan een race zonder hem. Het publiek lust wel pap van het verhaal over de zwarte David en de vele witte Goliaths. Wedstrijden met Major Taylor lopen over van onuitgesproken maar zichtbaar raciaal symbolisme. De erg tactische strijd in wedstrijden met meer dan twee deelnemers onttaardt meer dan eens in een rassenstrijd, in een wedstrijd van Taylor tegen de rest. Vooral de renners uit het Zuiden hebben een hartstochtige hekel aan hem. Het is één zaak om een goed uitgeruste 'neger' te zien trainen op 'hun' wegen, het is nog een ander iets

Lynne Tolman (Major Taylor Association): 'Veel drempels voor Afro-Amerikaanse coureurs in car crazy culture als de onze'

Lynne Tolman is journaliste, auteur van verschillende artikels over Major Taylor en prominent lid van de *Major Taylor Association*. Die vereniging wil de erfenis van Taylor oppoetsen en zamelt geld in voor een standbeeld in Worcester. In navolging van Taylors erfenis ijvert Tolman voor meer diversiteit in het Amerikaanse wielrennen.

Kent de gemiddelde Amerikaan Major Taylor?

LT: Neen. Ter illustratie: in 2001 verscheen er in *The Boston Globe Magazine* een artikel over Major Taylor met de veelzeggende titel "The greatest cyclist you've never heard of".

Toch lijkt het of de interesse in Major Taylor de laatste jaren gegroeid is.

LT: Dat klopt, en dat is voor een groot stuk te danken aan onze vereniging. We zijn opgericht in 1998 en hebben maximaal geprofiteerd van de internetboom. Mensen zijn gebrand op inspirerende verhalen en rolmodellen, vooral groepen in de samenleving die in het verleden niet de aandacht en lof gekregen hebben die ze verdienen. Mensen spiegelen zich aan een verhaal als dat van Major Taylor. Anderen vinden het leuk om te leren over mensen waar ze nog nooit van gehoord hebben. De erkenning van diversiteit, van mensen met verschillende kleuren en achtergronden, heeft de laatste decennia veel aan waarde gewonnen in de VS. In Worcester, waar Taylor het grootste deel van zijn leven heeft doorgebracht, omarmt ook het stadsbestuur sinds kort de erfenis van Major Taylor. Ze hebben zelfs een straat in de binnenstad omgedoopt in 'Major Taylor Boulevard'.

Zijn er vandaag de dag veel zwarte wielrenners in de Verenigde Staten?

LT: Zwarten vormen een kleine minderheid in Amerikaanse wielervedstrijden, ook bij de recreatieve fietsers trouwens.

Heeft u daar een verklaring voor?

LT: Er zijn erg veel barrières voor het wielrennen in een *car crazy culture* als de onze, zowel recreatief als competitief. Afro-Amerikanen wonen vaak in steden, en mensen uit stedelijke gebieden komen niet gauw bij fietsen terecht, laat staan aan de top van het competitiewielrennen. *High Schools* hebben geen wielploegen en trainings- en koersfaciliteiten zijn verspreid over grote regio's, zodat iemand die wil wielrennen beroep moet kunnen doen op ouders die bereid zijn lange afstanden af te leggen. Verder is fietsen geen goedkope sport, niet iedereen kan zich een peperdure racefiets aanschaffen. Het is volgens mij ook een vicieuze cirkel. In basket bijvoorbeeld stikt het van de Afro-Amerikaanse atleten. Dat heeft een enorme aantrekkingskracht op Afro-Amerikaanse jongeren, die dan ook massaal gaan basketten. Wielrennen heeft een nogal 'sloome' reputatie in de VS, vergelijkbaar met tennis en golf. Het gaat langzaam, is niet zo spectaculair en minder explosief dan bijvoorbeeld basketbal of baseball. Het spreekt veel jongeren gewoon niet aan.

'Het is vernederend om zien dat een kleurling wint, maar in welertermen uitgedrukt bestaat er geen blankere renner dan Major Taylor'

wanneer die zwarte jongen hen genadeloos in de vernieling rijdt. De meeste blanken willen niet verslaan worden door een mens die zij als minderwaardig beschouwen en enkelen weigeren met Taylor in competitie te treden. Degenen die dat wel doen zijn ofwel erg gemotiveerd of maken gebruik van minder faire methoden: het zwarte wonderkind wordt een aantal keren letterlijk van de fiets geklopt.

In een tijd waarin zwarten niet worden verondersteld aan de blanke overheersing te tornen komt het succes van een gekleurde wielerkampioen als een schok. Zwarten zijn ofwel werkloos ofwel tewerkgesteld in de minst aantrekkelijke jobs. Plots is daar een zwarte jongeman die groot geld binnenrijft door met panache en voorspelbare regelmaat grote wedstrijden te winnen. Taylors trainer wordt verweten de sociale samenhang aan te tasten en er 'gevaarlijke ideeën' op na te houden. 'Negers' moeten immers hun plaats in de maatschappij kennen en niet worden aangemoedigd tot onafhankelijkheid.

Major Taylor is grof wild voor de pers: De Vliegende Neger, de Wervelwind van Whorchester, de Gekleurde Cycloon, het Zwarte Wonder of de Ebbenhouten Speer zijn maar enkele voorbeelden uit het brede gamma bijnamen dat men voor hem bedacht. Sommigen schreven met veel sympathie over Taylor, anderen in ronduit racistische termen. Zelfs in krantencommentaren die Taylor positief behandelen sijpelt op een onbewaakt moment het blanke superioriteitsgevoel door: "Het is vernederend om zien dat een kleurling alle belangrijke wedstrijden wint, maar hij fietst altijd op de voorgrond, speelt het spel eerlijk en klaagt nooit. In

Publiciteitsfoto van Taylor uit 1900, op het toppunt van zijn succes in de VS
(foto www.grouptrails.com)

welertermen uitgedrukt is er geen blankere renner dan Major Taylor".

De figuur van Major Taylor is een maatstaf waaraan raciale gevoelens worden getoetst. Als de Amerikaanse sportwereld in een intens debat verwickeld is rond de vraag of Taylor mag worden toegelaten tot de welerbond, is men zich erg bewust van de gevolgen van die beslissing op de zwarte in de samenleving. Als Taylor mag meedoen in 'witte' welerwedstrijden, hopen Afro-Amerikanen, dan zullen zij op voet van gelijkheid kunnen deelnemen in andere domeinen van de Amerikaanse samenleving.

Tien centiem

In de jaren na zijn wereldtitel is Major Taylor felbegeerd op de ontluikende wereldwelermarkt.

Wedstrijdorganisatoren in Europa en Australië willen hem maar al te graag op de affiche. Tussen 1901 en zijn afscheid in 1910 maakt de sprinter drie grote internationale tournees. Hij fietst onder meer in Parijs, Antwerpen, Berlijn,

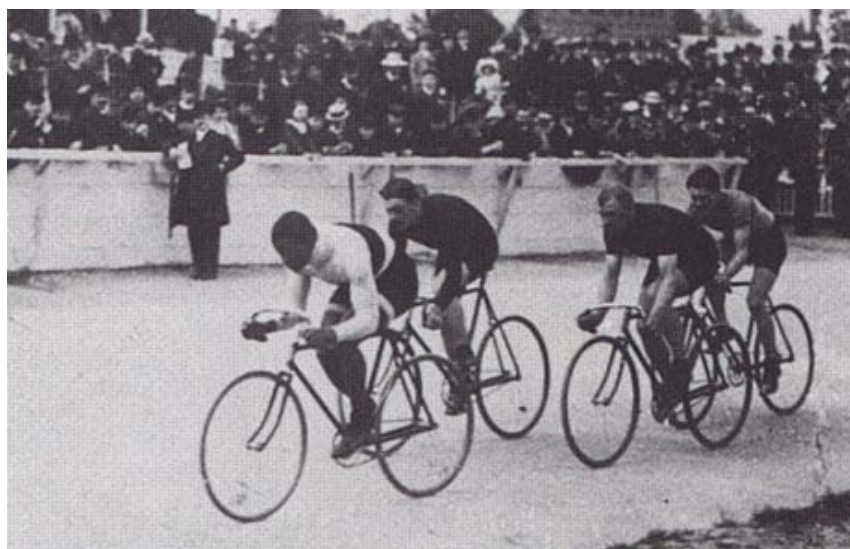
Kopenhagen, Genève, Milaan en Sydney en verslaat er alle grote kampioenen: de Fransman Edmond Jacquelin, de Deen Thorwald Ellegaard, de Duitser Willy Arend, de Belg Louis Grogna, de Nederlander Harry Meyers, de Brit Charles Gascoyne, de Italiaan Palmo Momo en de Australiër Don Walker. De dominantie van Major Taylor is ongezien: op een totaal van vierentwintig Europese wedstrijden verzamelt hij achttien overwinningen, vier tweede en twee derde plaatsen. Overal waar Taylor zijn opwachting maakt zijn de tribunes tot de nok gevuld. Duizenden toeschouwers verdringen elkaar om een glimp op te vangen van 'de fietsende neger' en er wordt fors betaald om Major alleen nog maar te zien trainen. Voor wedstrijdorganisatoren is hij een geschenk uit de hemel, maar ook Taylor zelf wordt er niet armer van: in Zurenborg bij Antwerpen ontvangt hij 1200 franc startgeld, terwijl de lokale renner Rik Podevyn het met 10 franc moet stellen.

Voor Taylor gaat een nieuwe wereld open in Europa: het racisme dat hem in de States te beurt viel maakt plaats voor nieuwsgierigheid en fascinatie. Major komt in Europa als vertegenwoordiger van zwart Amerika op een ogenblik dat de meeste mensen op het oude continent nog nooit een zwarte hebben gezien. Vijfentwintig jaar voor de Afro-Amerikaanse actrice Josephine Baker het Parijse publiek shockeerde met haar bananenacts, maakte sportminnend Frankrijk kennis met 'Le Nègre Volant' Major Taylor. Het respect voor de snelle slavenzoon is immens, maar dat verhindert niet dat Taylors tweestrijd met de Franse kampioen Jacquelin in een rassenstrijd gegoten wordt, in een strijd van zwart tegen wit. De Franse held Jacquelin, zo schrijven de kranten, neemt het op tegen "de man met de donkere huid, kind van oud Afrika en jong Amerika, kampioen van de wereld en van twee rassen, heldhaftige beschermer van de zondagrast."

In een eerste krachtmeting met zijn meest vermaarde tegenstander verliest Taylor van Jacquelin, maar de daaropvolgende dagen neemt hij revanche. Het verhaal wil dat koersdirecteur Henri Desgrange zo ontgoocheld was over het verlies van Jacquelin dat hij Taylor uitbetaalde in stukjes van tien centiem, zodat die een kruiwagen nodig had om zijn winst te vervoeren. Desrange zou er alsnog in slagen de faam van het zwarte wielwonder te fnuiken, zij het onrechtstreeks. Als de koersdirecteur in 1903 de Ronde van Frankrijk lanceert, verschuift dit evenement de sprintduels tussen Taylor en Jacquelin naar de binnenpagina's van de sportkrant.

Taylor stopt met wielrennen in 1904 maar maakt drie jaar later een opgemerkte internationale comeback met enkele klinkende zeges en een nieuw wereldrecord. Toch slaagt hij er niet in zijn eerdere niveau te evenaren. Taylors lichaam heeft zich naar zijn leeftijd gezet. Hij sukkelde met overgewicht en lijkt in niets meer op de magere jongen die dik tien jaar eerder zijn profdebuut maakte in de zesdaagse van New York. De brieven die Major vanuit Europa naar zijn vrouw en dochter stuurt getuigen van veel heimwee en fietsmoedigheid. Op 32-jarige leeftijd hangt Marshall Taylor de fiets definitief aan de haak. Hij heeft meer dan de helft van zijn leven op die wielerpiste doorgebracht en is compleet uitgeblust.

Na zijn carrière valt Major in een zwart gat. Aanvankelijk wendt hij zijn kennis van fiets- en autotechnieken aan om een eigen zaak op te starten (hij was een van de eerste Amerikanen die zich een eigen auto kon veroorloven) maar alras stuit hij op een muur van xenofobie: hij wordt geweigerd als student aan het polytechnisch instituut en vindt geen investeerders voor zijn zaak. Zijn successen op de wielerpiste raken in de vergetelheid en Taylor wordt 'een zwarte als een andere'. Hij bevindt zich tussen twee werelden: uitgespuwd door de blanken maar teveel vervreemd van de zwarte gemeenschap om nog als een

Major Taylor leidt voor Poulain, Ellegaard en Friol in Parijs, 1908 (foto www.grouptrails.com)

van hen aanvaard te worden. De voormalige wielkampioen spendeert zijn tijd aan het schrijven en verspreiden van zijn autobiografie *The Fastest Bicycle Rider in the World*, maar tijdens de Grote Depressie, in nasleep van de Crash van Wall Street, is niemand geïnteresseerd in het leven van een zwarte wielrenner uit de vorige eeuw. Zijn vrouw en dochter verlaten hem en Taylor verhuist op zijn eentje naar Chicago. Daar sterft hij op 21 juni 1932: ziek, arm en anoniem. Hij is 53 jaar geworden, tien jaar ouder dan de gemiddelde zwarte in het Amerika van toen.

Pionier

In 1948 krijgt een vereniging van voormalige wielrenners weet van de armoedige omstandigheden waarin Major Taylor stierf. Zij zorgen ervoor dat de zwarte kampioen een nieuw graf en een waardige herdenkingsplechtigheid krijgt. Vanaf het moment dat de oud-wielrenners Taylors graf de rug toekeren lijkt hij alweer vergeten. Zonder de inspanning van een Britse sporthistoricus was Taylor misschien nooit meer uit het vergeethoekje geraakt. Andrew Ritchie schrijft in 1988 de biografie *Major Taylor: the extraordinary career of a champion bicycle racer*. Hij baseert zich daarvoor op Taylors autobiografie, gesprekken met diens dochter en krantenartikels uit

die tijd. Mede dankzij het boek van Ritchie herontdekken enkelen in de VS de bijzondere erfenis van Taylor. Organisaties als de *Major Taylor Association* willen de samenleving bewust maken van het belang van Taylor voor zowel de Amerikaanse sportgeschiedenis als de ontvoeringsstrijd van zwart Amerika. Major Taylor bewandelde een pad dat geen Afro-Amerikaan hem ooit had voorgedaan. Zonder zwarte rolmodellen slaagde hij erin carrière te maken in een exclusief witte sport. Taylor was een pionier op vele terreinen: hij was de eerste zwarte atleet als lid van een professioneel sportteam, de eerste met een commerciële sponsor en de eerste die wereldrecords vestigde. Voor heel wat Afro-Amerikaanse tijdgenoten gold Taylor als een voorbeeld, niet alleen door zijn fysieke prestaties maar evenzeer door zijn uitzonderlijke persoonlijkheid. Ondanks de verbale en fysieke aanvallen tegen zijn persoon verloor hij nooit zijn kalmte en vriendelijkheid. Ook na zijn loopbaan toonde Taylor geen rancune. "Het leven is te kort om bitter te blijven", schreef hij in het voorwoord van zijn autobiografie. Afro-Amerikanen gingen niet massaal wielrennen in navolging van Taylor (daarvoor waren de drempels nog te hoog), maar dankzij zijn prestaties raakten ze overtuigd van de idee dat

een zwarte zijn eigen weg kon gaan in de wereld.

Taylor was niet de eerste zwarte wereldkampioen ooit, daarvoor was de Canadese bokser George Dixon hem in 1891 te snel af. Boksen was echter een overwegend 'zwarte' aangelegenheid, zodat Taylor met recht en rede de eerste zwarte wereldkampioen in een door blanken gedomineerde sport mag genoemd worden. Major Taylor doorbrak de rassenbarrière in de sport decennia vóór sprinter Jesse Owens furore maakte in Berlijn (1936) en vóór baseballer Jackie Robinson een contract tekende bij de Los Angeles Dodgers (1947). Toch staan vooral de namen van deze laatste twee in het collectieve geheugen gegrift als Afro-Amerikaanse sportpioniers. Zelfs in wielermiddens lijkt Taylor vergeten. Als het Angelsaksische wielertijdschrift *Cycle Sport* in haar juninummer van 2006 een ranglijst opmaakt van de beste tien Amerikaanse renners aller tijden, is het vruchteloos speuren naar Major Taylor. Waarom werd Major Taylor vergeten?

Andrew Ritchie zoekt naar verklaringen: "Ten eerste

moest de fiets begin negentiende eeuw als meest populaire vervoermiddel in Amerika wijken voor de auto. Daarmee verdween ook de populariteit van de wielersport en de interesse in het verleden van die sport. Wielrennen werd in de VS overschaduwd door de autosport. Daarnaast is het niet onmogelijk dat men Taylors erfenis heeft willen verstikken omdat hij een zwarte was."

Wat kanker was voor Armstrong, was racisme voor Taylor

De laatste jaren zit de figuur van Major Taylor weer in de lift. Als symbolisch gebaar heeft de *League of American Bicyclists* –de opvolger van de *League of American Wheelman*– de 'color line' in het wielrennen eind vorige eeuw officieel opgeheven. Rassenscheiding werd in de praktijk niet meer toegepast, maar er werd ook nooit formeel afstand van genomen. "De bond distantieert zich van de rassenbarrière die in 1894 werd ingevoerd en steunt de rechten van Afro-Amerikaanse renners om deel te nemen aan de wielersport", zo stelt een resolutie in mei 1999. Om de bijdrage

van Taylor voor het wielrennen te erkennen wordt hem postuum het lidmaatschap toegekend.

Amper twee maand later zou de vergeten held overvleugeld worden door een nieuw heldenepos van typisch Amerikaanse makelij, dat van Lance Armstrong die de Ronde van Frankrijk wint. Een eeuw nadat 'Major' Taylor zich tot koning van de sprint kroont, domineert 'The Boss' Armstrong 's werelds zwaarste uithoudingswedstrijd. Vergelijkingen liggen voor de hand: beide renners werden grootgemaakt in Frankrijk en waren er verwickeld in pijnlijke vetes (net zomin Taylor en Desgrange beste maatjes waren zijn Armstrong en Leblanc dat). Beiden overwonnen een chronische kwaal om de beste renner van hun tijd en hun discipline te worden: wat kanker voor Armstrong was, dat was racisme voor Taylor. Zij haalden er hun kracht uit, hun wil om de nummer één te zijn. Voor beide grootheden was wielrennen meer dan een strijd tegen zichzelf, de tegenstand, het klimaat en het parcours. Het was ook een gevecht tegen de lotsbestemming 'een zieke' en de vooroordelen 'een zwarte' te zijn. Zou men Armstrong nog kennen in 2099?

Foto: www.grouptrails.com

Team Major Taylor:

'Dit gaat niet zomaar over het winnen van een wedstrijd'

Kenner zijn het er over eens: er zijn zeer weinig Afro-Amerikaanse wielrenners, zowel competitief als recreatief. Hoeveel het er dan precies zijn, is moeilijk uit te maken. Bij de Amerikaanse wielerbond moet men het antwoord schuldig blijven. Afkomst noch huidskleur van de renners wordt verwerkt in de ledenlijsten en er is ook nooit onderzoek naar gevoerd, zegt Theresa Delp van USA Cycling. Wat betreft het competitieve wielrennen op (semi-) professioneel niveau geeft een blik op de websites van de continentale Amerikaanse teams een goed beeld. In de achttien continentale Noord-Amerikaanse teams rijden 163 Noord-Amerikanen, waarvan drie met een 'donkere huidskleur'. De enige echt 'zwarte' van de drie is de 24-jarige Rahsaan Bahati, die

rijdt voor TIAA-CREF en enkele jaren terug in Amerikaanse wielermagazines werd uitgeroepen tot 'de nieuwe Major Taylor'. Bahati is ook gelegenheidsrenner voor het 'Team Major Taylor' (TMT), een ploeg die de naam bekendheid van de voormalige superkampioen wil vergroten –op de shirts prijkt in grote letters "Who is Major Taylor?"– en de wielersport wil promoten bij Afro-Amerikanen. De ploeg werd opgericht ter gelegenheid van de *Little 5*, een spectaculaire wielervedstrijd tussen universiteitsteams en het meest prestigieuze wielergebeuren voor amateurs in de VS. "Op de dag van de *Little 5* was de universiteitscampus steevast in twee kampen verdeeld: degenen die naar de wedstrijd kwamen en degenen die niet kwamen, ofwel blank en zwart" vertelt

Courtney Bishop, oprichter van TMT. Bishop zocht heel het land af op zoek naar jonge Afro-Amerikaanse renners om mee te doen aan de wedstrijd. Dat lukte. De deelname van TMT werd door de organisatie getolereerd als "een noodzakelijk symbool voor diversiteit", zolang ze de bestaande hiërarchie tussen de topteams niet aantastte. TMT doet dat echter wel: sinds 2003 zijn ze steeds in de running voor de overwinning. Hun soms provocerende houding valt niet altijd in goede aarde bij de andere deelnemende ploegen, maar trainer Bishop zal niet rusten voor hij met zijn team de wedstrijd gewonnen heeft: "Dit gaat niet zomaar over het winnen van een wedstrijd, maar over het veranderen van een hele cultuur, over integratie."

Afrikaanse avonturen in de Ronde van Frankrijk

Zigzaggende Zaaf overschaduwde historische ritzeges

Petje af voor Abdelkader Zaaf.
(foto www.vpro.nl)

Afrikanen in de Ronde van Frankrijk: het lijkt iets voor de verre toekomst, maar is vooralsnog een verhaal uit het verleden. Meer dan vijftig jaar geleden fietste een Noord-Afrikaanse ploeg zich de Tourlegende in. Met Dos Reis en Molinès behaalden ze twee etappezeges, maar vooral de dronkemansslap van Abdelkader Zaaf ging de wielergeschiedenis in.

Stellen dat Frankrijk haar kolonies behept heeft met wielrennen is overdreven, maar toeval is het evenmin dat er van 1950 tot 1952 een Noord-Afrikaanse ploeg meestrijdt in de met landenteams verreden Rondes. Hofleverancier van de ploeg is Algerije, op dat moment een quasi integraal deel van Frankrijk. Ploegleider van dienst is oud-renner Vincent Salazard, een *piet-noir* uit Oran. De term *piet-noir*, waarmee men de Fransen in Algerije aanduidt, verwijst naar het zwarte schoeisel dat de kolonistoren dragen om zich van de inheemse bevolking te onderscheiden. Anno 1950 bestaat de helft van de bevolking van Oran uit Fransen. Wielrennen is populair in de kuststad, er is al een wielerpiste sinds 1894. Salazard rijdt in 1934 de Ronde van Frankrijk en verhuist tijdens zijn loopbaan naar Parijs, maar blijft altijd zeer begaan met de wielersport in zijn vaderland.

Niet lang na Salazard maakt de eerste 'inheemse' Algerijn zijn opwachting in de Ronde. Op 7 juli 1936 start Abdelkader Abbes in de *Grande Boucle*.

Hij haalt Parijs als 42ste of voorlaatste, op bijna vijf uur van winnaar Sylvère Maes. Abbes' deelname illustreert het succes van *la petite reine* (de kleine koningin, naast koning voetbal) in de Franse kolonie. Volgens een krantenartikel uit die tijd ligt het optreden van Abbes mee aan de basis van de oprichting van de 'Vélo sport muzelman', een Algerijnse school die na de Tweede Wereldoorlog haar zonen zou uitzenden.

Pure alcohol

Vijftien lange jaren en een wereldoorlog gaan voorbij voor Abbes terug opduikt in de Ronde van Frankrijk. In 1951 is hij de ouderdomsdeken van de ploeg 'Afrique du Nord', die op dat moment aan haar tweede Tour toe is. Een andere Abdelkader had intussen hoge ogen gegoooid in het wielerpeloton. Wie in de annalen van de Tourgeschiedenis zoekt naar een zwarte renner, komt als vanzelf bij de naam Abdelkader Zaaf terecht. Zaaf is een land- en ploeggenoot van Abbes en de enige echt 'zwarte' renner die ooit op de deelnemerslijst van de Tour stond. Bij zijn Tourdebuut in 1948 draagt hij het (laatste) startnummer 120. In *Wij waren allemaal goden* beschrijft Benjo Maso hoe Zaaf enige sensatie wekt door de avond voor de eerste etappe een glaasje petroleum met suiker te drinken, als middel tegen verkoudheid. Het levert hem de bijnaam 'de olielamp' op, maar veel helpt het niet: Zaaf komt al in de eerste etappe buiten tijd binnen en wordt uit de strijd genomen. Zijn voornaamste exploit zou Zaaf

Marcel Molinès (links) en Abdelkader Zaaf (rechts) tijdens hun ontsnapping in de etappe Perpignan-Nîmes, toen er nog geen vuiltje aan de lucht was. (foto Jean Nelissen. De bijbel van 101 jaar Tour)

opsparen voor de Tour van 1950. Onder de inspirerende leiding van Vincent Salazard en de Algerijnse journalist Tony Abrano maakt een volledig Noord-Afrikaans team haar debuut in de Tour. Zaaf en de halve Marokkaan Dos Reis (die in 1949 de Ronde als voorlaatste uitreed) zijn de

Molinès van Algiers. Zaaf ontpopt zich tot de meest populaire coureur van de ploeg, en misschien wel van het hele deelnemersveld. Die status dankt de trui-erfgenaam niet aan een of andere grote overwinning. Integendeel. Op een snikhete julidag tekent Zaaf voor een van de meest legendarische opgaves in de Tourgeschiedenis. Google heeft genoeg aan de woorden 'Zaaf' en 'zigzaggend' om de grote lijnen van het verhaal op te te snorren, de correspondentie van Willem Van Wijnendaele in *De*

'Voor het eerst in de geschiedenis van de Tour bevond een rasechte neger zich radicaal in de buurt van de gele trui'

(Wielershistoricus Martin Ros)

enige renners met ervaring, maar moeten het kopmanschap aanvankelijk overlaten aan Ahmed Kebaili. De 26-jarige Kebaili uit Blida was als vijfde en eerste Algerijn geëindigd in de ronde van zijn land, en mocht dus met recht en rede een leidersrol opeisen. Drie *pied-noirs* maken de zeskoppige ploeg compleet: Max Charroin van Rabat en de jongeren Marcel Zelasco en Marcel

Standaard doet de rest. Aanvankelijk begint de etappe mooi voor Zaaf. Na tachtig van de 250 af te leggen kilometers springt de *leem van Chebli* weg uit het peloton, op zoek naar de eenzame vluchter: ploegmaat Marcel Molinès. De Noord-Afrikaanse tandem krijgt een vrijgeleide van het peloton en na 130 kilometer is hun voorsprong

De 13e etappe van de Tour 1950 door het tekenpotlood van Marc Sleen. Let op de primitieve voorstelling van 'de Afrikaanders' Zaaf en Molinès. Van het slaapincident geen spoor.

opgeklommen tot veertien minuten. “Voor het eerst in de geschiedenis van de Tour bevond een rasechte neger zich radicaal in de buurt van de gele trui”, schrijft wielrhistoricus Martin Ros. Wanneer het peloton de jacht voor geopend verklaart, zijn de twee leiders buiten schot. Op 45 kilometer van het einde hebben Zaaf en Molinès nog steeds een geruststellende voorsprong. Maar dan gebeurt het: Zaaf, zo schrijft Van Wijnendaele, is al een tijdje bezig ‘dood’ te gaan en wordt letterlijk als een boom geveld. Dat Zaaf bewusteloos in de gracht blijft liggen wil Van Wijnendaele nog wel kwijt, maar daarna heeft hij alleen oog voor het achterhoedegevecht van de Belg Stan Ockers.

Wat Zaaf op dat moment overkomt zou de remonte van Stan Ockers later naar de voetnoten van het

Nîmes overschrijden in een ambulancewagen.

Over de oorzaken van Zaafs inzinking deden de gekste verhalen de ronde. Volgens de enen was het gewoon een zonnesteek, volgens anderen had hij die dag pepillen geslikt en volgens nog anderen was Zaafs bidon gevuld met alcohol. De Nederlander Jean Nelissen was klaarblijkelijk de enige journalist die het nodig vond om achter de waarheid aan te gaan, vele tientallen jaren later. “Een man langs de weg reikte mij een drinkbus aan”, vertelt Zaaf. “In de hitte stierf ik bijna van de dorst. Ik dronk die bus leeg en plotseling begon de weg voor mijn ogen te draaien. Ik geloof dat er pure alcohol in die bus heeft gezeten. Ik reed nog even door en viel toen van mijn fiets. Ze hebben mij onder een boom gedragen. Een van die supporters heeft toen in een café een fles wijn

‘Wielerromantiek, niet opgepompt door duimendikke fantasie. Het bestaàt.’ (Wielersjournalist Peter Ouwerkerk)

wedstrijdverhaal verdringen. De uitgetelde Zaaf legt zich tegen een boom te slapen maar wordt door het publiek gewekt. Moeizaam staat Zaaf op, neemt zijn fiets en rijdt slalomend verder... in de tegenovergestelde richting, het peloton tegemoet. Daar bestaan beelden van. Wielersjournalist Peter Ouwerkerk is een en al emotie bij het bekijken ervan. “Hoe bestaat het! Het bestaàt. Wielerromantiek, niet opgepompt door duimendikke fantasie.” Na enige tijd zoekt de zigzaggende Zaaf terug de schaduw van een boom op. Hij zal de streep in

gehaald. Ik viel in slaap. Toen ik wakker werd, merkte ik dat ik wijn dronk. De wijn liep over mijn trui en ik stonk vreselijk naar drank.” Als Zaaf na zijn lange roes ontwaakt in het ziekenhuis, verneemt hij dat de Tour er voor hem opzit. Hij smeekt de niet-afgelegde kilometers nog apart te mogen fietsen, maar de Tourdirectie is onverbiddelijk. Dronken renners zijn immers geen reclame voor de sport. Tragisch dat dit net Zaaf, die zich strikt aan de islamitische voorschriften houdt, moet overkomen.

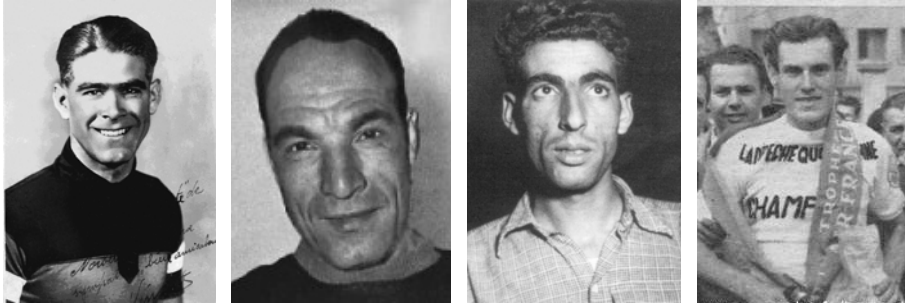
Ali Baba en de tachtig coureurs

In de periode vlak vóór en vlak na de Tweede Wereldoorlog was de wielersport springlevend in Frans Noord-Afrika. Na de eerste Ronde van Algerije in 1929 volgden de koersen elkaar in sneltempo op. In Marokko werd van 1937 tot 1939 een prestigieuze nationale ronde gereden. Europese vedetten namen het op tegen lokale kampioenen. De oorlog zorgde voor een onderbreking van de wielersport maar in 1949 kwamen de Rondes van Algerije en Marokko sterker terug dan ooit tevoren. De eerste naoorlogse editie van de Ronde van Algerije telde zo maar even 3137 kilometer, verspreid over 19 etappes (de Ronde van Frankrijk bedroeg dat jaar 4808 kilometer of 21 etappes). De Ronde van Marokko genoot heel wat bijval in de pers, bijvoorbeeld als de bekende Franse filmregisseur Fernandel -maker van “Ali Baba en de veertig rovers”- de Ronde met een bezoekje vereert. Een Franse krant titelt gevat: “Ali Baba en de tachtig coureurs”.

Voor de Belg Hilaire Couvreur waren de Noord-Afrikaanse rondes de uitgelezen voorbereiding op de Ronde van Frankrijk. Couvreur won tweemaal de Ronde van Algerije en een keer de Ronde van Marokko, wat hem de bijnaam “de Afrikaan” opleverde. Tot het uitbreken van de oorlog in 1954 kende Algerije ook heel wat eendagswedstrijden als de GP Musulman en de GP d’Algers. Na de onafhankelijkheid werd wielrennen in Noord-Afrika een lokaal en marginaal gegeven. Met het verdwijnen van de kolonisator verdwenen ook de belangrijkste wedstrijden en de betere Europese renners. In Tunesië werd nog lang een gekende rittenkoers voor amateurs verreden. Begin jaren zestig won Walter Godefroot er de snelste wegwedstrijd ooit. In de etappe Gasfa-Gabès zegevierde hij aan een uurgemiddelde van meer dan 52 kilometer per uur.

De 14e etappe van de Tour 1950 volgens Marc Sleen. Merk op dat ‘de Noord-Afrikaander’, in casu Custodio Dos Reis, het strooien rokje ingeruild heeft voor een wielersplunje.

Algerijnse Tourhelden op een rijtje: van links naar rechts coach Vincent Salazard, wegbereider Abdelkader Abbas, kopman Ahmed Kebailli en klassementsrijder Marcel Zelasco. (foto's www.dewielersite.net, <http://ancien.oranicycliste.net/> en Wilfried Journée)

Zaafs slaapavontuur legt hem echter geen windeieren. Met zijn verworven reputatie verdient hij aardig wat centjes. Een zwarte renner, een drinkende moslim bovendien, dat vond men buitengewoon interessant. Zaaf was een graag gezien figuur in criteriums en er kwam zelfs een speciale Zaaf-wijn op de markt. “Vóór die Tour kreeg ik voor deelname aan een criterium 200 Franse francs startgeld. Na het voorval met die drank betaalden ze mij per start het tienvoudige.”

De dronkemansslaap van de zatte zigzaggende Zaaf tegen een Zuid-Franse plataan is het beeld dat overblijft van de eerste en enige ‘zwarte’ in de Tour. Een dronken, slapende neger. Het verhaal doet helemaal vergeten dat Marcel Molinès uit Algiers die dag de etappe won. De benjamin van het Tourpeloton - Molinès is amper 22 - houdt op het einde van de dag nog vier minuten over op de eerste achtervolgers. “Denk nu a.u.b. niet dat deze zege zonder verdienste is geweest”, weet Van Wijnendaele Molinès prestatie naar waarde te schatten. “Eerst en vooral was er de durf nodig om in die zonnebrand, de last van een 145 km

lange ontsnapping op zijn schouders te laden, en tweedens was er een lichamelijk uithoudingsvermogen vandoen om het slopende gevecht tegen de verraderlijke Mistralwind tot een goed einde te brengen. Vooral dat de dappere Molinès, in de laatste 50 kilometer nog door een Zuiders onweder, dat over zijn kop losbarstte, verrast werd.”

Gevaren in Noord-Afrika

Het beeld van de slapende Zaaf verdringt niet alleen de eerste maar ook de tweede en laatste Afrikaanse ritzege uit de Tourgeschiedenis. Daags na de exploten van Zaaf en Molinès trekken opnieuw twee renners van de ploeg ‘Afrique du Nord’ ten strijde: Marcel Zelasco en Custodio Dos Reis. Geïnspireerd door het succes van Molinès muizen de twee Noord-Afrikanen er na 35 kilometer van onder. Aangevuurd door Salazard en niet gehinderd door een dichte stek in het algemene klassement, fietsen ze in een mum van tijd een recordvoorsprong bij elkaar. Het peloton neemt alweer een snipperdag, zeer tot ongenoegen van Van Wijnendaele. “Als Rémy en Castelin het

niet in het hoofd hadden gestoken van er over de laatste 50 km achter te gaan, dan was het niet uitgesloten dat die voorsprong van 22 minuten er 44 ware geworden, en dat wij de monumentale grap zouden hebben beleefd van in Dos Reis de nieuwe gele trui te kunnen begroeten.” Custodio Dos Reis won de etappe en draagt die prompt op aan de uitgesloten Zaaf.

“Wij weten niet hoe de oud-renner Vincent Salazard, in zijn dialect ‘het ijzer smeden wijl het warm is’ zegt. Doch de technische leider van de Noord-Afrikanen kent die wijze spreuk en...haalt er in deze Ronde nut en profijt uit” schrijft Van Wijnendaele. Het is een hoogdag voor het Noord-Afrikaanse wielrennen. Op dat ogenblik staan Algerije en Marokko als wielernatie verder dan bijvoorbeeld Nederland. Vanaf dan zou het alleen bergaf gaan. De eindeloze onafhankelijkheidsoorlog waarin Algerije meegesleept wordt is daar niet vreemd aan. De kiemen van het conflict zijn al zichtbaar op het moment dat Molinès en Dos Reis hoge toppen scheren in de Tour. Wie *De Standaard* van 29 juli 1950 erbij neemt ziet dat niet alleen in de Tour het ijzer gesmeed wordt. Naast het artikel van Van Wijnendaele heeft een ‘bijzondere correspondent’ het naar aanleiding van het opstandige Tunis over ‘Gevaren in Noord-Afrika’: “25 miljoen Arabieren in Marokko, Algerije en Tunesië zullen in opstand komen indien niet spoedig hun verlangen naar onafhankelijkheid ingewilligd wordt. Zij staan op het punt naar de wapens te grijpen. Het is niet uitgesloten dat ook Algerije beroerd

In de 3^e etappe van de Tour 1951 krijgt ook *de leeuw van Chebli* waar hij recht op heeft: een koersoutfit. De zak van Sinterklaas en een verloren gelopen Nero-personage maken het Zaaf-plaatje van Marc Sleen compleet.

wordt door de nationalistische bewegingen in Tunis en Marokko. Algerijnse leiders willen niet langer een Frans departement zijn, zij willen gewoon Algerije zijn. Een vonk uit Tunis zou gemakkelijk geheel Noord-Afrika in vuur en vlam kunnen zetten.” Profetische woorden, want enkele jaren nadien zou de Algerijnse onafhankelijkheidsoorlog uitbreken. Van 1954 tot 1962 vecht Algerije met Frankrijk een bloedige oorlog uit over zelfbeschikking. 1954 is ook het jaar waarin de Algerijnen van het Tourtoneel verdwijnen.

Het zal Dos Reis op het moment van zijn etappezege worst wezen. Dos Reis, die de dubbele Marokkaans/Franse nationaliteit draagt, maakt een mooie sprong in het klassement en beëindigt de Tour op een puike vierentwintigste plek. Kopman Kebaili wordt veertigste en eerste Algerijn, ook omdat geen van de anderen Parijs haalt. Molinès en Zelasco overschrijden de tijdslimiet in de voorlaatste bergrit en worden uitgesloten.

De prestaties van dat debuutjaar worden niet meer geëvenaard. Toch slaagde Abdelkader Zaaf –jawel, weer hij - er nog in zijn stempel op het Tourgebeuren te drukken. In 1951 lijkt Zaaf vastbesloten wraak te nemen op zijn gedwongen opgave van het jaar voordien en kiest hij een aantal keer resoluut voor de aanval. Bijvoorbeeld in de derde etappe van Gent naar Le Treport, waar hij de hele dag in de vuurlinie rijdt. De flink uit de kluiten

gewassen Zaaf overleeft de bergen en gooit in de zestiende etappe opnieuw de knuppel in het hoenderhok. Zonder het te willen ontketent hij de ontsnapping die het einde van Fausto Coppi inluidt en de basis legt voor de Tourzege van de Zwitserse hardrijder Hugo Koblet. Net als zijn berucht geworden ontsnapping van het jaar voordien is het bloedheet. Zaaf hoopt als rode lantaarn voldoende voorsprong te krijgen. Hij rijdt zich het zwart voor de ogen om uit de greep van het peloton te raken. Achter hem hoort hij een renner aansluiten. Geen probleem, denkt Zaaf, want het is nog ver. Groot

‘Als ik die morgen onder een boom zie liggen, raap ik hem niet op’ (Fausto Coppi over Zaaf)

is echter de verbazing op zijn donkere gezicht als hij plots gele trui Koblet heftig ziet overpakken. De leider in het algemene klassement maakt gebruik van een eenvoudige overgangsetappe om Coppi de definitieve doodsteek toe te brengen. Een Algerijnse vloek ontsnapt Zaaf, want als gevolg van Koblets actie ontstaat een wirwar aan tegenaanvallen in het peloton. Koblet toont zich heer en meester en wint de etappe, Zaaf moet zijn vroege inspanning bekopen en komt binnen met dertien minuten achterstand. Erger is het gesteld met de vermoeide Coppi, die in het gezelschap van zijn knechten op ruim een halfuur finisht, en van geluk mag spreken dat hij niet uit koers wordt genomen. Volgens Martin Ros heeft Coppi het

sindsdien niet meer op Zaaf begrepen. “Als ik die morgen onder een boom zie liggen, raap ik hem niet meer op” gromt Fausto. Zaaf zelf haalt voor het eerst Parijs, als rode lantaarn, wat zijn populariteit nog vergroot.

Coppi zou zijn wraak nog krijgen. In de elfde etappe van de Tour 1952 rijdt hij zo hard de bergen op (de tweede strandt op zeven minuten) dat Zaaf buiten tijd toekomt.

Kebaili en Zelasco rijden de Tour van 1952 wel uit. In de voorbereiding had Kebaili iedereen verbaasd door een tijdrit in de Dauphiné Libéré te winnen. In de Tour moet hij zich tevreden stellen met enkele dichte ereplaatsen. Zelasco gaat meer dan behoorlijk de bergen over en eindigt achttiende, meteen de hoogste klassering ooit voor een Afrikaan.

Het liedje van de Noord-Afrikaanse Tourploeg is definitief uitgezongen in 1953. Kebaili en Zelasco raken nog wel onder dak bij de regionale Franse *Sud-Est*-ploeg, maar breken geen potten meer. Kebaili is er zelfs in 1954 nog een keertje bij, maar hij moet al in de elfde etappe naar huis.

In november dat jaar verklaart de FLN, het Algerijnse nationale bevrijdingsfront, de oorlog aan Frankrijk. De oorlog is een flinke slag voor de wielersport in Algerije. Bij de onafhankelijkheid van Algerije in 1962 lijkt het of de *pied-noirs* de wielersport terug meenemen naar Frankrijk.

Ali Neffati: met pistefiets, maar zonder fez (foto <http://imageevent.com>)

Ali Neffati, pionier uit Tunis en bode van Desgrange

De eerste Afrikaan in de Tour was geen Algerijn, maar een Tunesiër: Ali Neffati. Hij is een ontdekking van de vermaarde Franse renner Henri Pélissier en laat zich in 1913 en 1914 verleiden tot Tourdeelnemers. Dat eerste jaar is hij amper achttien en daarmee de jongste deelnemer in de Tourgeschiedenis. Neffati droeg koerspetje noch worstenhelm, maar een fez (een traditioneel hoofddeksel), zo wil het verhaal. In 1913 geeft hij op in de vierde etappe, naar verluidt omdat hij last heeft van de koude. Een jaar later wordt hij in volle beklimming van de Aubisque aangereden door een wedstrijdswagen. Na acht van de vijftien etappes

geeft hij er de brui aan. De eerstvolgende Tour komt er pas in 1919, maar Neffati laat zich niet meer zien. Hij schoolt zich om tot pisterenner en rijdt onder andere de zesdaagsen van Parijs en New York. In 1925 haalt hij zilver op het Frans kampioenschap halve fond. Op 35-jarige leeftijd stopt de Franse Tunesiër met wielrennen. Na zijn lange loopbaan wordt hij fietskoerier bij Tourbaas Henri Desgrange en zijn krant *L'Auto*. Neffati heeft Parijs nooit gehaald als eindpunt van de Tour, maar de stad wordt wel zijn definitieve einde: tijdens de pakjesbedeling komt hij onzacht in aanraking met een tram en overlijdt.

Gezocht: allochtone Flandrien

Weinig animo voor wielrennen bij allochtone jongeren

Voetbal en wielrennen zijn sport nummer een en twee in Vlaanderen. In tegenstelling tot voetbal is de wielersport absoluut niet in trek bij allochtone jongeren. De wielwereld wijst op het prijskaartje, de traditie en de stedelijke context; de allochtone gemeenschap vindt wielrennen weinig trendy.

Ronde van Vlaanderen 2032. Op de Muur van Geraardsbergen plaatst viervoudig winnaar Mohammed El Houda een verschroeiende versnelling. Aan de finish heeft ‘de Leeuw van Vlaanderen’ uit Roeselare een volle minuut voorsprong op de concurrentie. Met zijn vijfde overwinning in Vlaanderens Mooiste hijst El Houda zich op gelijke hoogte van zijn ploegleider Tom Boonen. Televisiemakers en krantenjongens verdringen zich om een woordje van de winnaar. In sappig West-Vlaams dankt die zijn ploegleider, ploegmaats en, last but not least, Allah.

Ze moeten van hun fiets getuimeld zijn in wielerland, toen Vlaams minister van Sport Bert Anciaux in maart vorig jaar bekendmaakte subsidies te koppelen aan quota voor migranten. Migrant? Allochtoon? Hebben we die dan? Aan Nederlanders geen gebrek. Met bosjes wonen ze in Lanaken en in het noorden van de provincie Antwerpen. Er is verder de Australo-Belg Robbie McEwen, die getrouwd is met een Vlaamse en al jaren het parochieblad van Brakel in de bus krijgt. Vergeet ook Matthew Gilmore niet, eveneens van Australische afkomst en een échte Belg bovendien. Niet zo lang geleden was er Andreï Tchmil, een Flandrien uit de voormalige Sovjet-Unie die in zijn loopbaan meer naties dan wielerploegen diende en in de herfst van zijn carrière tot Belg werd genaturaliseerd.

‘Ik zie interesse voor wielrennen niet groeien bij allochtone jongeren’

(Abdeslam El Aïouri, Platform Allochtone)

Renners van Turkse of Maghrebijnse afkomst zie je echter niet in het wielerpeloton. Etnisch-culturele minderheden zijn bijzonder slecht vertegenwoordigd in de wielersport in Vlaanderen, daar hoeft geen ingewikkelde statistische berekening bij. Wielrennen is alvast niet populair bij allochtone jongeren: tussen de 3541 jongens en meisjes jonger dan 23 jaar, ingeschreven bij de Belgische Wielerbond en woonachtig in

Vlaanderen is het ver zoeken naar niet-Nederlandse familienamen. Een grondige screening van het ledenbestand levert een kleine twintig ‘bruikbare’ namen op (een discutabele methode, maar het geeft een beeld). Als je daarvan een dik dozijn Zuid-Europese, een duo Oost-Europese en een enkele Aziatische familienaam laat vallen, blijven er vier namen over met een mogelijk Turkse of (Noord-)Afrikaanse achtergrond. Rekenen die vier jongeren zichzelf tot de allochtone gemeenschap?

Renner één, een miniem uit Vlaams-Brabant met een Marokkaanse familienaam maar een Nederlandse voornaam, was onbereikbaar voor commentaar. Renner twee, een nieuwelings uit Antwerpen die –vanwege zijn vreemde voornaam?– verkeerdelijk bij de dames geregistreerd staat: “Ik ben niet echt allochtoon. Mijn vader komt uit Indonesië maar mijn moeder is gewoon Belgische.” Renner drie, een belofte uit Gent: “Ik denk het. Mijn vader is van Senegal en mijn moeder is Belgische.” Renner vier, ook een Gentse belofte: “Toch deels. Ik ben half Algerijn, kwart Zwitser en kwart Belg.”

Dat levert twee ‘halve’ allochtonen en een twijfelgeval op in gans Vlaanderen, of 0,03% van het totale aantal onderzochte jeugdrenners. Doet de wielersport het daarmee slechter dan andere sporten? Niet noodzakelijk. Allochtonen zijn meer geconcentreerd in een beperkt aantal sporten dan autochtonen, schrijft professor Paul De Knop in een studie in opdracht van de Koning Boudewijn Stichting. “Allochtonen vind je vooral terug in voetbal, vechtsporten, atletiek, aerobics en honkbal, maar relatief weinig in volleybal, tennis en wielrennen.” De wielersport is dus geen uitzondering in het sportlandschap, al maakt dat de vaststelling er niet minder om.

“We stellen inderdaad vast dat we weinig allochtonen aantrekken, zowel recreatief als competitief”, zegt Tom Van Damme, directeur van de Koninklijke Belgische Wielrijdersbond (KBWB). Van Damme ziet drie voorname redenen: “De belangrijkste verklaring is volgens mij dat allochtonen vooral in verstedelijkte gebieden wonen, waar de wielersport moeilijk kan gedijen. Daarnaast is er de traditie: zeker in Noord-Afrika is wielrennen geen populaire sport. Dat leidt ik af uit de geringe deelname van die landen op internationale evenementen. Tot slot zal er ook wel een

financiële drempel zijn, maar die lijkt me van minder groot belang.”

Jeroen Scheerder, sportsocioloog aan de KU Leuven en de UGent, suggereert een behoefteonderzoek te laten uitvoeren. Op basis van dergelijke studie zou men kunnen nagaan of allochtonen interesse hebben voor het wielrennen en indien nodig een promotieplan uitwerken.

Abdeslam El-Ajjouri van het Platform Allochtone Jeugdwerking (die onder meer allochtone sportclubs ondersteunt) denkt niet dat die behoefte bestaat bij de allochtone jeugd. “Ik ken heel wat allochtonen maar in de verste verte geen allochtone wielrenner. Wielrennen is niet trendy bij allochtone jongeren, het machogedrag van voetbal ligt veel hoger. Om te voetballen heb je bovendien genoeg aan een bal en een pleintje, die toegankelijkheid is er bij wielrennen niet.” Wielrennen in bijvoorbeeld Marokko was aanwezig in de nadagen van de Franse kolonisatie. In de jaren vijftig streden lokale renners met Europese sterren voor de eindoverwinning. Heeft de eerste generatie migranten die ‘traditie’ niet meegenomen naar België? “Je mag niet vergeten dat vele sporten er uitsluitend voor de gegoede klasse waren, terwijl de migrantenpopulatie veelal uit de verpauperde

rurale gebieden komt”, merkt El-Ajjouri op. Dat betekent nog niet dat allochtonen een afkeer hebben van de fiets. “Fietsen is algemeen goed ingeburgerd bij de allochtone jeugd in België. Allochtone kinderen leren even goed fietsen als autochtone kinderen.

Daar zit het verschil niet.”

Wat niet is, kan altijd komen. Hoe realistisch is het dat Mohammed in 2032 de Ronde van

Vlaanderen wint? Weinig, volgens El-Ajjouri. “Ik zie de interesse voor wielrennen niet groeien bij de allochtone jeugd. De promotie van de wielersport wordt ook niet ‘gepusht’ vanuit de overheid, zoals er bijvoorbeeld wel veel stadsprojecten voor andere sporten zijn.” Tom Van Damme van de KBWB ziet wel mogelijkheden. “Ik geloof in de uitbreiding van ons BMX-circuit. BMX is een wielersportdiscipline in de lift en kan perfect in steden: een klein terrein volstaat en het is bovendien erg acrobatisch. Zo kunnen we kansen scheppen voor stedelingen, waaronder veel allochtonen.”

‘BMX biedt mogelijkheden’

(Tom Van Damme, Belgische wielrijdersbond)

Vlaamse identiteit bedreigend noch uitnodigend

Wielrennen heeft het imago van ‘Vlaamse volkssport’. Dat wordt extra in de verf gezet door de leeuwenvlaggen op vrijwel elke helling en aankomstlijn in Vlaanderen (en ver daarbuiten). Sportsocioloog Bart Vanreusel pleitte onlangs in *De Standaard* (6/01/06) voor het opnemen van het veldrijden in het Vlaamse sporterfgoed. “De lokale binding van het veldrijden is onderdeel van het succes. Zoals de Zuid-Koreanen taekwondo hebben, hebben de Vlamingen veldrijden.” Om het ‘Vlaamse’ karakter van veldrijden te illustreren voegde Vanreusel eraan toe dat er vrijwel geen allochtonen naar een veldrit afzakken. Zijn collega Jeroen Scheerder vult aan: “Die Vlaamse identiteit, die mannen met hun buikje en pintje langs de kant, ... dat is oer-Vlaams. Dat is allemaal niet bewust, maar de vraag is of het daardoor uitnodigend werkt voor andere doelgroepen.” Schrikt de Vlaamse identiteit van het wielrennen allochtonen af? Onzin, volgens Tom Van Damme. “Er wordt vrijwel overal gekoerst. Wielrennen is niet het eigendom van Vlaanderen.” Mohammed El-Ajjouri treedt hem bij. “Ik associeer wielrennen niet met Vlaams-nationalisme of een sterke Vlaamse identiteit. Volgens mij is dat geen factor die allochtone jongeren afschrikt.” Tezelfdertijd nuanceert Scheerder de zogenaamde etnische scheiding. “Ik denk dat allochtone jongeren zich vandaag even goed zouden kunnen optrekken aan een figuur als Tom Boonen.”

Een zee van Vlaamse leeuwenvlaggen begeleidt de renners tijdens de beklimming van de Paterberg (foto www.cyclingnews.com)

Moslim rond de kerktoren

Algerijnse Gentenaar Mehdi Tigrine zoekt weg in wielerved

Mehdi Tigrine is een vreemde eend in de bijt van het wielerved. Hij is half Algerijn, kwart Zwitsers en kwart Belg. Hij is een kind van de stad en gaat naar de universiteit, leest in z'n vrije tijd boeken over communisme en is vlot viertalig. Of hoe een negentienjarige Gentenaar het stereotiepe beeld van de stoempende Vlaamse coureur genadeloos in de vernieling rijdt.

Mehdi Tigrine: straks ook sportief een trapje hoger?

Semmerzake. Een dorp in Oost-Vlaanderen. Op een steenworp van de Vlaamse Ardennen, omarmd door een onschuldige Scheldebocht en omringd door bekoorlijk klinkende plekjes als Zingem, Vurste en Vogelzank. De grote baan heet er gewoon Dorpsstraat en een boerderij of molen zijn er nog niet gereduceerd tot museumstuk. In het zog van de kerktoren rijdt Vlaanderen wielerved na ronde na ronde op zoek naar de zegereiker. Na

117 kilometer draaien en keren op luttele vierkante kilometers komt het tot een sprint van een groepje van zes. Een kleine minuut later vecht een negental het uit voor de resterende ereplaatsen. Namen uit het Noorden sieren het uitslagenveld, maar tussen Tim, Stijn, Sven (maal twee) en Niels (maal drie) wringt ene Mehdi zich naar plaats twaalf. Mehdi Tigrine in de topvijftien van het jaarlijkse wielervedstijn in Semmerzake, dieper in de Vlaamse klei kan je als allochtoon moeilijk zitten.

Wekenlang speurde ik met een vergrootglas de regionale sportpers af, op zoek naar de Mohammeds en Selatins in de koersen rond Vlaanderen kerken en kappelletjes. Tot mijn loep bleef rusten op de uitslag in Semmerzake: 49 deelnemers, Mehdi Tigrine twaalfde op 48 seconden. Juicht, multicultureel en wielervedminnend Vlaanderen, want hij bestaat, de allochtone Flandrien!

Niet zonder schroom bel ik bij Mehdi aan. Tenslotte kom ik niet omdat hij de Ronde van Vlaanderen gewonnen heeft, maar alleen op basis van zijn niet-Nederlandse naam, omdat hij in mijn ogen 'een curiositeit' is in het Vlaamse wielerved. Mehdi maakt het niet veel uit. "Ik vind het normaal dat daar wat onderzoek over gedaan wordt." Of hij zichzelf tot de allochtone gemeenschap rekent? "Toch voor een deel. Ik ben half Algerijn, kwart Zwitsers en kwart Belg."

Renaissance

Mehdi Tigrine draagt een merkwaardige mengeling van culturen in zich. Hij begroet me in een rood voetbalshirt met wit kruis op borsthoogte: Zwitserland, het land van zijn grootmoeder. Mehdi's Noord-Afrikaanse roots neem ik waar in de donkere kijkers waarmee hij me vanonder zijn zwarte krullende kruijn in ogeschouw neemt. Zijn vader is een Algerijnse ex-profvoetballer, zijn overgrootvader langs moederskant de expressionistische Vlaamse schrijver Achilles Mussche. België is Mehdi's

geboorteland, het land op zijn identiteitskaart. Hij rijdt voor een wielerteam uit Wallonië en is verliefd op de Ronde van Vlaanderen. Het accent is van Gent.

Mehdi woont vlakbij de Gentse Blaarmeersen, waar ondermeer de Eddy Merckx-wielerpiste gevestigd is. Een inspirerende omgeving voor een wielrenner. Nochtans zette Mehdi zijn eerste wielerstapjes in die andere wielertempel in Gent, het Kuipke. Hij sloot er zich als 13-jarige aan bij de Vlaamse Wielerschool onder leiding

'Ik zie mezelf vooral als Algerijn, dat is iets om trots op te zijn'

van oud-beroepsrenner Ferdi Van den Haute. De fietsmicrobe kreeg hij mee van thuis. "Met de familie maakten we vaak fietstochtjes. Ik speelde dan Alex Zülle en m'n grootmoeder Pascal Richard. Al van jongsaf ben ik bezeten door de koers. Sinds 1995 laat wielrennen me niet meer los: (*memoriseert*) de laatste Tourzege van Indurain, de Telekomtijd met Riis en Ullrich, de Festina's, Naast Zülle was Richard Virenque mijn favoriete renner. Neen, niet vanwege zijn Noord-Afrikaanse roots (*Virenque is geboren in Casablanca, jb*), maar om zijn explosieve rijstijl, zijn aanvalslust. Die dopingaffaire was gewoon brute pech. Het kan iedereen overkomen in dat wereldje."

Algerijnse wielersporters vinden lijkt op het eerste zicht een stuk moeilijker. Al kent Tigrine zijn klassiekers. Het verhaal van de Algerijnse wielrenner Abdelkader Zaaf die in 1950 in slaap viel tijdens een Touretappe, klinkt hem welbekend in de oren. "Enkele jaren geleden reed er bij Lotto ook een Algerijn, of althans een Algerijnse Deen, Tayeb Braikia. Een zware valpartij in de Ronde van Murcia maakte jammer genoeg een einde aan zijn carrière. En nu is er Saïd Haddou, een jonge beloftevolle Fransman van

Algerijnse afkomst. Hij is derdejaarsprof bij een continentaal team. Ze zijn niet weg hoor, de Algerijnen."

Renners uit het moederland zelf zie je echter niet meer. Sinds een trosje Algerijnen de Ronde van Frankrijk in de jaren vijftig kleur gaf, zijn ze van het internationale wielertoneel verdwenen. "Toch was er nog lang daarna wielersport in Algerije" weet Tigrine. "Pas in de jaren negentig is dat veranderd. De explosieve politieke situatie heeft het wielrennen in Algerije genekt. Trainen werd plots levensgevaarlijk. Als je in de bergen wou fietsen, kon je elk moment op guerrillatroepen stoten."

Tigrine wil geen pionier genoemd worden, al zou hij het leuk vinden om mee aan de basis te liggen van een soort renaissance van het Algerijnse wielrennen. "Maar dan moet je natuurlijk al een stunt kunnen uithalen. Daarvoor zijn mijn mogelijkheden misschien wat te beperkt. Ik heb er wel nog aan gedacht om de Algerijnse nationaliteit aan te vragen zodat ik voor Algerije het wereldkampioenschap kon rijden."

Een allochtone pionier in België, dan maar? Tigrine knikt. "Veel allochtone wielersporters zijn er inderdaad niet in België. Er is Zakaria El Darabna, een Brusselaar van Marokkaanse origine, en iemand van Poolse afkomst uit Henegouwen. Maar daarbuiten ken ik niemand. Zakaria is trouwens een goede vriend van me. Ik kende hem al langer van naam, tot ik hem enkele jaren geleden ontmoette in een fietsenzaak. Ik ben meteen op hem toe gestapt. Iemand van Noord-Afrikaanse origine in een fietswinkel, dat kon alleen maar El Darabna zijn, dacht ik. Sindsdien spreken we regelmatig af."

In maart dit jaar wijdde het VRT-uidingsprogramma *Ter Zake* een uitzending aan Zakaria El Darabna. Een allochtoon in het Belgische wielersport bleek geen alledaags gegeven. Dat die allochtoon ook nog eens behoorlijke uitslagen bij elkaar reed was 'nieuws'. El Darabna rijdt bij

een continentale ploeg en heeft uitgesproken profambities. Mehdi Tigrine, die drie jaar jonger is dan de Brusselaar, is voorzichtiger over zijn toekomst als wielrenner.

"Als je vijftien bent denk je dat je profrenner kunt worden, maar gaandeweg word je realistischer. Ik rijd niet slecht, maar zou een betere coureur kunnen zijn als ik meer tijd had. Een diploma halen gaat echter boven alles. Ik heb geen zin om later in de fabriek te werken. Sinds ik hogere studies doe train ik veel minder dan vroeger. Toch pik ik nog geregeld mijn graantje mee. Op het Provinciaal Kampioenschap was ik onlangs in de running voor een goed klassement, tot ik uitgeschakeld werd door een valpartij."

Ramadan

Mehdi Tigrine heeft ook zijn verklaringen voor het ontbreken van allochtone wielersporters. "Een van de redenen moet je volgens mij zoeken in de landen van herkomst. Er kan maar wielersport zijn in een industrieel en gekapitaliseerd land. Geen industrie betekent geen bedrijven en dus ook geen potentiële sponsors. Algerije doet het op dat vlak beter dan Marokko en Tunesië. Die landen moeten het voornamelijk van toerisme hebben, terwijl Algerije een land is dat leeft van industrie en landbouw. Daarnaast heeft het ook te maken met media-aandacht. De media in die landen focussen vooral op voetbal. Voor wielrennen is er geen plaats in de kranten of op televisie. Jongeren worden er niet toe aangezet om te fietsen."

"Er is natuurlijk een verschil tussen Noord-Afrika en de Noord-Afrikanen hier. Misschien zijn er wel die willen, maar krijgen ze geen toelating van de ouders. Ik kan me voorstellen dat veel ouders afhaken als ze in etalages geconfronteerd worden met de prijs van een racefiets. Wielrennen is een dure sport." Mehdi's ouders hebben hem nooit iets in de weg gelegd. "Mijn vader zei dat als ik zin had om te koersen, dat ik dat maar moest doen."

Mijn moeder was meer terughoudend. Zij zag vooral de gevaren: valpartijen, verwaarlozing van mijn studies, enzovoort.” Voor ons was de financiële drempel ook niet onoverkomelijk. Helemaal in het begin reed ik wel op zo’n oud fietsje. Later kreeg ik een fietskader van de ploeg. En als je een beetje spaart dan kan je je al gauw zelf een fiets aanschaffen. Dat is gewoon een kwestie van prioriteiten. Ik geef mijn geld niet aan sigaretten of aan auto’s.”

“Mijn allochtone vrienden vinden het wel vreemd dat ik koers. Ze vragen me dan of ik écht mijn benen scheer. Ze weten niet goed wat het is, wielrennen. Bij m’n ‘Belgische’ vrienden ligt dat anders. De meesten weten welk soort sport het is en wat er allemaal bij komt kijken.” Mehdi is islamitisch opgevoed maar praktiseert (voorlopig) niet echt. “Vroeger ging ik nog vaak naar de moskee maar de laatste jaren niet meer. De ramadan heb ik nog nooit volledig gedaan. Vorig jaar deed ik voor de eerste keer vijf dagen mee. Dit jaar probeer ik beter te doen. Maar het vormt zeker geen belemmering voor mijn wielercarrière. Met ouder worden verwacht ik trouwens meer te praktiseren. Misschien kan je me nu nog het beste vergelijken met een katholieke Vlaming die niet naar de kerk gaat.”

Cultuurclash

Veel moeite om zich te integreren in het wielermilieu ondervond Tigrine niet. “Soms vragen ze me wel eens waar ik vandaan kom, maar racistische of andere negatieve reacties heb ik nooit ervaren. Ik word niet aangekeken op mijn huidskleur. In het begin werd ik wat genegeerd, maar intussen kennen de andere renners me. Als je geregeld meespringt in een ontsnapping en goede uitslagen rijdt groeit het respect. Dat zijn gewoon de wetten van de koers.”

De cultuurverschillen die Mehdi in het wielrennen ondervindt zijn van een heel andere aard. Het verschil tussen stad en platteland, bijvoorbeeld. “Op de Vlaamse Wielerschool vertelden de begeleiders me dat ik een dosis behendigheid miste, omdat ik een stadskind ben. Jongens van *den buiten* zouden behendiger zijn, omdat zij al veel vroeger met de fiets naar school gaan.”

Ook het gegeven dat Tigrine studeert

‘Respect groeit als je goed rijdt. Dat zijn gewoon de wetten van de koers’

zorgt soms voor wrevel. Mehdi volgt een opleiding Politieke Wetenschappen aan de Universiteit van Gent, en dat wordt hem niet altijd in dank afgenomen. “Mijn ploegleider begrijpt het niet altijd. Hij kan zich nog net verzoenen met het feit dat ik geen wedstrijden meedoe in de maand juni, maar verwacht dan wel dat ik meteen resultaten rijd in juli. Terwijl ik praktisch een maand stilgelegen heb! Als ik op maandag examen heb, begrijpt hij ook niet waarom ik op zaterdag niet naar de groepstraining kan komen. ‘Je hebt toch nog een hele zondag om te studeren’ zegt hij dan. Er zijn nu eenmaal weinig coureurs die hun hobby combineren met hun studie. Het begrip daarvoor is nog niet zo groot in wielerland. Het is ook niet makkelijk. Na een duurtraining moet ik direct achter mijn bureau kruipen in plaats van eens lekker languit in de zetel te liggen.”

Mehdi’s keuze voor politicologie is niet toevallig. Hij is geboeid door moderne geschiedenis. Boeken over thema’s als communisme en marxisme schrikken hem niet af. “Het zou mooi zijn mocht ik met dat diploma iets kunnen doen in Algerije. Ik zou graag in het Middellandse Zeegebied gaan wonen. Is het niet Algerije dan Zuid-Frankrijk. Ik zie mezelf ook het meest als Algerijn.

Dat is iets om fier op te zijn: de schoonheid van het land, haar rijke geschiedenis, de eigen keuken, de raï als eigen muziekgenre, en het mooie weer natuurlijk. Algerije heeft heel wat grote sportmannen voortgebracht: Morceli en Zidane (*Fransman van Algerijnse afkomst, jib*) waren in hun sporttak gewoon de beste van de wereld.”

“Daarnaast voel ik me toch ook een beetje Gentenaar. Ik ben er geboren en vind het een gezellige stad. Gent is een stad om trots op te zijn. Met Vlaanderen, België of Zwitserland voel ik me veel minder verbonden. Neem nu

België: het voortdurende conflict tussen Walen en Vlamingen, de zaak Dutroux, de justitie die geen justitie is, het zwarte geld, het slechte weer, *le pot Belge* in het wielrennen en het omkoopschandaal in het voetbal. Al is België natuurlijk ook het land van Jacques Rogge en Eddy Merckx.” Wegdromen doet Tigrine toch het meest bij Algerije.

En die andere droom, het wielrennen? “Ik koers voor het plezier, en ik doe voort zolang ik zin heb.” De eerste allochtone Flandrien bij de beroepsrenners zal Mehdi niet worden. Een echte Flandrien is hij naar eigen zeggen nooit geweest, want kasseien zijn z’n ding niet. “Vroeger reed ik goed over kasseien, maar sinds ik een keer gevallen ben wil het niet meer lukken. Ik ben meer het type voor de Waalse wedstrijden. Ik kan behoorlijk sprinten en klimmen, zonder ergens in uit te blinken. Type Cunego en Valverde. Bij de junioren won ik vaak sprintjes van een klein groepje, maar een massaspurt is te hoog gegrepen voor mij.” Flandrien of geen Flandrien, de Ronde van Vlaanderen is voor Mehdi Tigrine wel de mooiste koers die er bestaat. Hij lacht wanneer ik vraag of de Ronde toch geen stiekem streefdoel is. “Waarom zou ik moeite doen? Tom Boonen wint toch elk jaar.”

“Kijk, de roze bloemen staan al langer langs het parcours. Mimi heeft haar tricolore in de droogkuis gedaan. De buvettes worden geïnstalleerd, de verlofdagen zijn ingediend. De gemeentewerkers hebben onze straten verproperd en waar nodig enkele gevels opgelapt. Sedert enkele dagen proberen ook de wielertoeristen het parcours eens uit, van Mons naar Charleroi, van Perwez naar Namen. En alle liefhebbers zijn het erover eens: de proloog in Seraing zal de lastigste proloog worden die ooit in wat voor Ronde ook werd gereden. We zijn klaar voor de Giro, en fier. Jammer dat de Turken en de Marokkanen over het algemeen niet aan koers zijn.”

(Dimitri Verhulst, *De Morgen* zaterdag 6 mei 2006)

Slot

Waarom is wielrennen wit? Met die vraag vatte ik goed twee maanden en vijftig bladzijden geleden dit eindwerk aan. Mogelijk bent u tijdens het lezen de rode draad verloren. Geen nood. De belangrijkste en meest opmerkelijke vaststellingen, verklaringen en oplossingen komen beknopt aan bod in dit slot. Ondanks de uiteenlopende aard van de artikels kwamen bepaalde zaken geregeld terug. Wie absolute waarheden zoekt verwijst ik door naar diepgaander onderzoek, wie genoeg neemt met een aanzet tot antwoord kan hier terecht.

Ik begin bij de **vaststelling**. Afrikanen maken een verwaarloosbaar deel uit van het internationale wielerpeloton, zwarte Afrikanen zijn zelfs compleet onzichtbaar in de wielerploegen met een internationale licentie. Van Afro-Amerikanen in het Amerikaanse wielrennen en allochtone jongeren in het Vlaamse wielrennen bleek het een stuk moeilijker om concrete cijfers te vinden. Tijdgebrek is een reden, gebrek aan gegevens is een ander. Federaties vragen om begrijpelijke redenen niet naar de afkomst van hun leden en verrichten zelf geen onderzoek op dat vlak. Op basis van namen op ledenlijsten, foto’s op websites en op basis van gesprekken met experts heb ik wel een beeld kunnen schetsen van de etnisch-culturele achtergrond van wielrenners. Dat beeld is weinig kleurrijk. Afro-Amerikanen en allochtone Vlamingen koersen quasi niet. Wielrennen is sterk autochtoon getint.

Gevraagd naar **verklaringen** moet ik een onderscheid maken tussen Afrikanen enerzijds en Afro-Amerikanen en allochtone Vlamingen anderzijds. Die laatste twee categorieën vertonen opvallend veel gelijkenissen. Het enige wat voor iedereen opgaat, is dat fysiologische verschillen tussen ‘blank’ en ‘zwart’ van geen tel zijn. Er bestaat geen enkele genetische verklaring waarom een blanke een betere wielrenner zou zijn dan een zwarte, net zomin er wetenschappelijke hints zijn dat ‘zwarten’ betere wielrenners zouden zijn indien ze massaal aan het koersen slaan.

Een reden voor het ontbreken van Afrikanen in het internationale wielerpeloton zocht ik in de eerste plaats bij de wielersport zelf. Wielrennen is geen mondiale maar een regionale sport. Enkele West-Europese landen zwaaien van oudsher de plak. Afrika is weliswaar het slechtst vertegenwoordigde continent qua renners, maar hun aantal is niet significant lager dan bijvoorbeeld Azië. Ook in Afrikaanse wielerlanden als Burkina Faso ziet men wielrennen als een lokaal gegeven en niet als onderdeel van een ruimere wereld (lees: als een opstapje naar Europa), zoals bij het voetbal. Daarnaast is er in Afrika een immens probleem wat betreft infrastructuur en financiële middelen. Je moet wel erg wereldvreemd zijn om het ontbreken van professionele Afrikaanse wielrenners als een onthutsende ontdekking of een groot Westers complot te zien.

Het *financiële aspect* is eveneens een drempel voor Afro-Amerikanen in de Verenigde Staten en allochtonen in Vlaanderen, al is dat zeker niet de voornaamste verklaring. Vaker wordt verwezen naar een verschil in cultuur. Het is maar de vraag of dat cultuurverschil samen te vatten is in allochtoon versus autochtoon. Wielrennen is *geen populaire sport in ‘de landen van herkomst’* van allochtone Vlamingen, maar helemaal afwezig is ze niet. In landen als Algerije en Marokko bestaat er zelfs een zekere wieltradië. Het cultuurverschil tussen *stad en platteland* lijkt soms doorslaggevend. Afro-Amerikanen en allochtone Vlamingen wonen voornamelijk in verstedelijkte gebieden, waar de wielersport moeilijk kan gedijen (zelfs in Burkina Faso wordt wielrennen als een plattelandssport getypeerd). Afro-Amerikanen en allochtonen hebben ook *geen voorbeeldfiguren* in het wielrennen, waardoor ze zich minder makkelijk aangetrokken voelen tot de sport. Als er dan toch een ‘witte merel’ opduikt, zoals de Afro-Amerikaanse sprinter Nelson Vails in de jaren tachtig van de vorige eeuw, dan beroert die nooit de grote massa. Figuren uit een verder verleden, zoals Major Taylor, worden weinig gekoesterd en zijn amper gekend. Wielrennen heeft een nogal ‘*slome reputatie*’ bij veel Afro-Amerikaanse en allochtone Vlaamse jongeren. Zij vinden de sport eerder saai en weinig trendy. Sporten als voetbal en basket vinden zij stukken spectaculairder en meer macho dan wielrennen. In die sporten zien zij meer kansen om hoger op te klimmen op de sociale ladder.

Niet onbelangrijk: de wielwereld staat geboekstaafd als een conservatief wereldje. Staat men wel open voor atleten met een andere culturele achtergrond? Jazeker, zegt die ene allochtone renner. Racistische reacties zijn hem vreemd. Uit de verhalen van Afrikaanse en Afro-Amerikaanse wielrenners is een andere, opvallende constante af te leiden: het is allemaal goed zolang ze slecht rijden. De wielwereld vindt de deelname van zwarten leuk en zelfs een noodzakelijk symbool voor diversiteit, zolang die zwarten de bestaande hiërarchie niet aantasten. Een oud verhaal. Begin vorige eeuw wil Henri Desgrange de Afro-Amerikaanse renner Taylor kost wat kost aan het werk zien op zijn wielerpiste, maar hij is pijnlijk wanneer Taylor een Fransman verslaat. Honderd jaar later wordt het 'Team Major Taylor' in Amerika verwelkomd als een kleurrijke opfrissing van het deelnemersveld, maar keren de andere ploegen zich tegen hen wanneer zij de bestaande machtsverhoudingen overhoop halen. In Vlaanderen zijn de Burkinese een welgekomen exotische act in kermiskoersen, zolang ze de prijzen van de lokale kampioenen niet inpikken. "En voor de Zimbabwanen koesteren we sympathie omdat ze aan onze sport willen meedoen. Zolang ze maar niet winnen, denken we erbij", schrijft sportsocioloog Bart Vanreusel (in *De Standaard*, 6/01/06). Dat wil nog niet zeggen dat er sprake is van een onderliggend 'racistisch complot'. Het is een eenvoudige sportwet dat men alle geoorloofde (en minder geoorloofde) middelen aanwendt om de concurrentie te verslaan. Winnen is wat telt, zonder onderscheid van kleur of afkomst.

Zal het wielpeloton morgen kleurrijker zijn? Met andere woorden: welke zijn de **oplossingen** om wielrennen internationaler en intercultureler te maken? Wil men meer Afrikanen in het internationale wielpeloton, dan lijkt een belangrijke rol weggelegd voor het *Centre Mondial du Cyclisme*. Dat is een relatief nieuw initiatief van de Internationale Wielunie waarmee men renners uit niet-traditionele wiellanden wil ondersteunen. Dergelijke georganiseerde actie heeft meer kans op slagen dan allerhande particuliere initiatieven en kortstondige stageprojecten. Wil men allochtonen in Amerika en Europa warm maken voor de wielersport, dan lijkt een soort *stedenstrategie* noodzakelijk. Wiel disciplines als piste en BMX zijn praktisch perfect mogelijk in steden. Het is trouwens opvallend dat Afro-Amerikaanse en allochtone Vlaamse jongeren veelal in de wielwereld rollen via de piste: de Afro-Amerikaan Nelson Vails uit New York en de Guadelouper Gregory Baugé uit Parijs zijn beiden baancoureurs, en de Algerijnse Gentenaar Mehdi Tigrine zette zijn eerste stapjes in de wielersport op de piste. Ook aan het *imago* van de wielersport is nog werk. Van Tom Boonen wordt verteld dat zijn populariteit niet gebonden is aan één bepaalde maatschappelijke klasse. Waarom zou zijn faam zich beperken tot één bepaalde gemeenschap? Al is Boonen nu ook weer niet de perfectie. In functie van een meer trendy en macho imago van de wielersport ruilt hij de worstjesfabrikant als sponsor maar beter snel in voor Nike of Adidas.

Het is altijd interessant om oplossingen te suggereren in een slotstuk, maar dat maakt van dit werk nog geen schotschrift voor de emancipatie van de zwarte/allochtone wielrenner. Mijn onderzoeksvraag komt voort uit verwondering, niet uit verontwaardiging. "Jammer dat de Turken en de Marokkanen over het algemeen niet aan koers zijn" schrijft Dimitri Verhulst. Vanuit mijn passie voor wielrennen en mijn engagement voor interculturaliteit kan ik hem alleen maar bijtreden. Ik weet echter niet of het een goed idee is om 'allochtonen' te bekeren tot wat veel 'autochtonen' toevallig leuk vinden. We moeten de redenering ook durven omdraaien. Misschien moet de openbare omroep haar uitgebreide wieleraanbod matigen (van een Scheldeprijs minder gaat niemand dood) en wat meer aandacht besteden aan 'kleurrijke' sporten naast voetbal, zoals gevechtssporten. Samen met mij vinden veel autochtonen wielrennen geweldig maar gevechtssporten gewelddadig, waarbij we vergeten dat veel allochtonen koersen een bizarre vorm van zelfkastijding vinden en erg positieve waarden toeschrijven aan bijvoorbeeld boksen.

Tot slot. Dit eindwerk heeft geen grote verklaringen in petto over zwarten, Afrikanen of allochtonen. Mijn onderzoek naar 'niet-witten' in het 'witte wielrennen' heeft me meer geleerd over het laatste dan over de eersten. Wielrennen is niet zomaar hard op de pedalen duwen, het is een eigen cultuur met een eigen taal. "Wij hebben dat van kindsbeen af" zegt fysioloog Peter Hespel over trapcoördinatie, maar het geldt evengoed voor alles wat rond de koers hangt. De elementen van zo'n cultuur verwerf je niet van de ene dag op de andere. Dat heeft niets met witte superioriteit te maken, maar alles met een leerproces van generatie op generatie. Wil dat zeggen dat wielrennen eeuwig wit zal zijn? Niet noodzakelijk. Een leerproces is per definitie dynamisch en altijd in beweging. Wie toch een waarheid wil: wielrennen blijft afzien en op de tanden bijten, en tenminste die zullen min of meer wit blijven.

Referenties

'Moeizame mondialisering' & 'Ze kunnen snel doorbreken'

Dejonghe, Trudo (2001). *Sport in de wereld: ontstaan, evolutie en verspreiding*. Academia Press, Gent.

Website Union Cycliste Internationale: <http://www.uci.ch>

Website Centre Mondial du Cyclisme: <http://www.cmc-aigle.ch>

'Pygmeëën op Alpe d'Huez'

Entine, Jon (2000). *Taboo: Why blacks dominate sports and why we're afraid to talk about it*. Public Affairs, New York.

Jacobs, Hans (1998). Zwarte atleten zijn wel dominant in bepaalde sporttakken, maar niet superieur:

sportwetenschapper Jeroen Scheerder bestrijdt vooroordelen. *Runner's World* 4: 35-35.

Scheerder, Jeroen (1996). De Zwarte superatleet: mythe of realiteit? *Body Talk* 143: 9-12

Shermer, Michael (2000). Blood, Sweat and Fears: why some black athletes dominate some sports and what it really means. *Skeptic*, summer 2000, vol. 8 nr. 1. Beschikbaar: <http://www.jonentine.com/skeptic/shermer.htm>

'Folklore, tot je zelf meedoet'

Vermeiren, René & De Meyer, Hugo (1999). *Rik Van Steenbergen*. Uitgeverij de Eecloonaar, Eeklo.

Website Tour du Faso 2005: <http://www.letour.fr/2005/TFA/LIVE/fr/1100/index.html>

'Geef ze tijd'

Fisher, Jonah (2004). Eritrean cycling stars missing in the Netherlands. *SPLM Today*, 26 augustus 2004. Beschikbaar:

<http://www.splmtoday.com/modules.php?name=News&file=print&sid=3627>

Homme, Michiel (2003). Wedstrijdverslag Muur van Wageningen. *De Gerlander*, 16 juni 2003. Beschikbaar via website

ICCO: www.icco.nl

Kramer, Gudo (2003). Tales from the travellers – The diary of Team Marco Polo. Marco Polo Cycling Project aims for first-class honours from UCI. *Cyclingnews*, 26 juli 2004. Beschikbaar:

<http://www.cyclingnews.com/riders/2004/diaries/marcopolo/>

Minten, Dominique (2005). Reportage. Vlaanderen leert Burkina Faso fietsen. *De Standaard*, 27 augustus 2005.

Randewijk, Marije (XXX). Wielerverhalen. De winnaar is nog altijd blank. Beschikbaar:

<http://www.geocities.com/cyclosim2000/wielerverhaalblankewinnaar.html>

Vanwalleghem, Rik (2005). Schrikken van bochten en kasseien. *De Standaard*, 12 september 2005.

XXX (2003). Ronde Bocholtz opwarmer voor Africa Games. *Dagblad De Limburger*, 28 juli 2003. Beschikbaar via website ICCO: www.icco.nl

Website Cyclingnews: www.cyclingnews.com

Website ICCO: www.icco.nl

Website Marco Polo Cycling Club. <http://www.marcopolocycling.com/>

Website Wielersite: www.dewielersite.net

'Major Taylor, verhaal van een vergeten kampioen'

Balf, Todd (2006). Race. *Bicycling Magazine*, mei 2006.

Chany, Pierre (1975). *La fabuleuse histoire du cyclisme*. O.D.I.L., Paris.

Dodge, Pryor (1996). *The Bicycle*. Flammarian, Paris-New York.

O'Connor, Brion (2005). Major Injustice. The truth about American's first bicycling superstar. *Delta Sky*, juni 2005.

Beschikbaar: www.delta-sky.com

Mortelmans, Koen (1991). *Vlaanderen op twee wielen*. Uitgeverij Hadewijch, Antwerpen/Baarn.

Nye, Peter (1988). *Hearts of lions. The history of American bicycle racing*. Norton & Company, New York/London.

Ritchie, Andrew (1998). *Major Taylor. The extraordinary career of a champion bicycle racer*. The John Hopkins University Press, Baltimore & London.

Southwick, Albert (2002). Cyclists Armstrong, Taylor have much in common. *Telegram & Gazette*, 11 augustus 2002. Beschikbaar: www.majortaylorassociation.com

Tolmann, Lynne (1999). League rights a wrong, lifting forgotten racial ban. *Telegram & Gazette*, 30 mei 1999. Beschikbaar: www.majortaylorassociation.com

Wilds, Mary (2002). *A forgotten champion. The story of Major Taylor, fastest bicycle racer in the world*. Avisson Press, Greensboro.

XXX (1898). "Major" Taylor, the colored wonder. *The Evening Bulletin-Philadelphia*. September 20, 1898. Beschikbaar: www.majortaylor.com

XXX (1899). Major Taylor backed down. *The Philadelphia Press*. Augustus 13, 1899. Beschikbaar: www.majortaylor.com

Website Major Taylor Association. <http://www.majortaylorassociation.org/>

Website Major Taylor Society. <http://www.majortaylor.com/>

'Afrikaanse avonturen in de Tour de France'

Lodewijckx, Frans (1992). *De grote rondes van Marc Sleen*. Uitgeverij Reinaert-HetVolk, Gent.

Maso, Benjo (2003). *Wij waren allemaal goden. De Tour van 1948*. Uitgeverij Atlas, Amsterdam/Antwerpen.

Nelissen, Jean (2004). De bijbel van 101 jaar Tour. Uitgeverij L.J. Veen, Amsterdam/Antwerpen.

Ouwerkerk, Peter (2002). De dertiende etappe van Vos en Zaaf. In *De Muur*, nr.1, juni 2002.

Ros, Martin & Koster, Wout (1997). *Heersers van de Tour: de naoorlogse tourwinnaars*. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Ros, Martin (2001). *Triomf. De heldenlevens van Fausto Coppi & Gino Bartali*. Uitgeverij Thomas Rap, Amsterdam.

Sergent, Pascal; Crasset, Guy & Dauchy, Hervé (2001). *Wereldencyclopedie wielrennen*. Uitgeverij de Eecloonaar, Eeklo.

Van Wijnendaele, Willem (1950). De Ronde van Frankrijk. Dos Reis en zijn ploegmaat Zelasco nemen 22 minuten voorsprong op het peloton. *De Standaard*, 29 juli 1950.

Van Wijnendaele, Willem (1950). De Ronde van Frankrijk. Noord-Afrikaan Molines winnaar van de dertiende rit. *De Standaard*, 28 juli 1950.

Wolf, Jean (1950). Gevaren in Noord Afrika. Zal Frankrijk Tunis verliezen? *De Standaard*, 29 juli 1950.

Website Cycloafric. www.cycloafric.be

Website L'Oranie Cycliste. <http://ancien.oraniecycliste.net/> (knipselarchieven zonder bronvermelding)

Website NationMaster. http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Pied_noir

'Gezocht: allochtone Flandrien' & 'Moslim rond de kerktoren'

Vanclooster, Benedict (2006). Interview. Sportsocioloog Bart Vanreusel over succesverhaal van het veldrijden. *De Standaard*, 6 januari 2006.

Slot

Vanclooster, Benedict (2006). Interview. Sportsocioloog Bart Vanreusel over succesverhaal van het veldrijden. *De Standaard*, 6 januari 2006.

Website Next Generation Network. www.nextgeneration.net

Tussendoor

Verhulst, Dimitri. Vijf dagen Ramazotti. *De Morgen*, 6 mei 2006

Verhulst, Dimitri (2004). *Dinsdagland. Schetsen van België*. Uitgeverij Contact. Amsterdam/Antwerpen.

64

... pagina's minder, dat had dit eindwerk geteld zonder de zeer gewaardeerde medewerking van Trudo Dejonghe, Wim Lagae, Harry Van den Bremt, Robert Janssens, Peter Ouwerkerk, Hein Verbruggen, Frédéric Magné, Jeroen Scheerder, Peter Hespel, Dries Vanysacker, Abdeslam El-Ajjouri, Tom Van Damme, Freddy Van Steen, Frederik Broché, Mehdi Tigrine, Herman Beysens, André Watteyne, Bart Willockx, Wilfried Journée, Theresa Delp en Lynne Tolmann (tiens, waarom is wielrennen mannelijk?). Zij maakten tijd vrij voor een interview, hielpen me met noodzakelijke informatie, bestookten me met knipselarchieven of gaven me subtiele hints met dikwijls verreikende gevolgen.

III

Bijlagen

15 Targettraining	USA																10	1									11		
16 Team Monex	USA		2														6	2	1								11		
17 Team TIAA	USA																21										21		
18 The Jittery Joe's	USA																6		3								9		
19 Toyota	USA									1							10	4	2								17		
20 VMG Racing	USA																6	1	1								8		
																											0		
																											0		
																											0		
<i>Asia Tour</i>																											0		
1 Marco Polo	CHI		1	1													1		2			8					13		
2 Purapharm	HK																					9					9		
3 Polygon	INA							2														6					8		
4 Wismilak	INA																					8					8		
5 Asian Racing Team	JPN																					9					9		
6 CycleRacingTeamVANG	JPN																					9					9		
7 Matrix	JPN																					11					11		
8 Miyata-Subaru	JPN																					10					10		
9 Cycling Team Capece	KAZ																					13					13		
10 Treo Pro Cycling Team	PHI																					11					11		
11 Giant Asia Racing Team	TPE				1									4			1					8					14		
																											0		
																											0		
																											0		
<i>Oceania Tour</i>																											0		
1 Drapac Porsche	AUS																					9					9		
2 FRF Couriers	AUS																					12					12		
3 Savings & Loans	AUS																					9					9		
4 Southaustralia.com	AUS																					14					14		
																											0		
																											0		
																											0		
<i>Africa Tour</i>																											0		
1 Team Konica Minolta	ZAF									2															9		11		
		0	0	138	24	35	149	93	14	85	77	70	14	75	30	74	9	91	37	85	52	1	1	170	64	71	102	12	1573
					197					341					266								350	170	64	71	102	12	1573
																													0
TOTAAL				595			668			356				432		204	98	106	114			20						2593	
%				22,9			25,7			13,7				16,6		8	4	4	4			0,7						99,6	

Noot:

SU+: alle landen van de voormalige Sovjet-Unie

JO+: alle landen van het voormalige Joegoslavië

TS+: alle landen van het voormalige Tsjechoslowakije (in casu Tsjechië en Slovakije)

NAM: alle landen van Noord-Amerika

LAM: alle landen van Latijns-Amerika

BIJLAGE 2. Landen van herkomst van stagair-renners in het Centre Mondial du Cyclisme (2002-2006)

Gegevens via Frédéric Magne, coördinator CMC

	2002	2003	2004	2005	2006 (état au 29.05.06)
Piste	10 athlètes Afrique du Sud, Bolivie, Chine, Cuba, Etats-Unis, Grande Bretagne, Japon 7 pays	16 athlètes Bolivie, Canada, Chine, Colombie, Corée (Rép.), Cuba, Etats-Unis, Grande Bretagne, Malaisie, Venezuela 10 pays	11 athlètes <u>Saison 2003-04</u> Chine, Colombie, Corée (Rép.), Cuba, Grande Bretagne, Grèce, Hongrie, Japon, Malaisie, Venezuela 10 pays	16 athlètes <u>Saison 2004-05</u> Chine, Cuba, Danemark, Guatemala, Hong-Kong, Jamaïque, Japon, Nouvelle-Zélande, Porto Rico, Suisse 10 pays	21 athlètes Afrique du Sud, Belarussie, Chine, Colombie, Cuba, Danemark, Estonie, Guatemala, Jamaïque, Lituanie, Pologne, Porto Rico, Rép. Tchèque, Russie, Suisse, Uruguay 16 pays
Route	Début en 2003	19 athlètes Afrique du Sud, Algérie, Belarus, Burkina Faso, Chine, Colombie, France (Nouvelle Calédonie), Iran, Nouvelle Zélande, Sénégal, Seychelles, Suisse, Thaïlande, Tunisie 14 pays	17 athlètes Afrique du Sud, Belarus, Colombie, Corée (Rép.), Estonie, France, Grèce, Iran, Moldavie, Nouvelle Zélande, Seychelles, Suisse, Thaïlande, Tunisie 14 pays	14 athlètes Azerbaïdjan, France, Iran, Irlande, Libye, Moldavie, Russie, Suisse, Tunisie, Thaïlande, Zimbabwe 11 pays	11 athlètes (+ 1 ex piste) Afrique du Sud, Algérie, Colombie, Egypte, Estonie, Irlande, Kazakhstan, Corée, Moldavie, Uruguay, Venezuela 11 pays
Jeunes Athlètes ROUTE & PISTE					12 athlètes (+ 4 ex piste) Bulgarie, Chili, Colombie, Cuba, Guatemala, Moldavie, Mongolie, Namibie, Nouvelle Zélande, Portugal, Russie, Seychelles, 12 pays
Mountain Bike	11 athlètes Afrique du Sud, Belarus, Brésil, Chine, Colombie, Estonie, Irlande, Russie, Suisse 9 pays	6 athlètes Australie, Brésil, Chili, Equateur, Estonie, Irlande 6 pays		33 = 14 athl. + 19 entr. Algérie, Belarus, Brésil, Chili, Equateur, Estonie, Grande Bretagne, Guatemala, Hongrie, Indonésie, Irlande, Israël, Japon, Lettonie, Liban, Mexique, Namibie, Seychelles, Slovénie, Sri Lanka, Turquie, Zimbabwe 22 pays	
BMX				20 = 19 athl. + 1 entr. Afrique du Sud, Brésil, Chili, Chine, Colombie, Costa Rica, Equateur, Etats Unis, Lituanie, Suisse, Venezuela 11 pays	13 athlètes Afrique du Sud, Belarussie, Brésil, Colombie, Hongrie, Lituanie, Pologne, Suède, Suisse, Thaïlande, Turquie, Ukraine 12 pays
Endurance Femmes					30 athlètes Algérie, Autriche, Azerbaïdjan, Belarussie, Brésil, Chine, Colombie, Costa Rica, Danemark, Egypte, Equateur, Finlande, Grèce, Hongrie, Irlande, Israël, Japon, Kazakhstan, Lettonie, Luxembourg, Mexique, Namibie, Norvège, Pologne, Porto Rico, Slovénie, Ste-Lucie, Tunisie, Turquie 29 pays
Entraîneurs	15 entraîneurs Bolivie, Brésil, Canada, Chine, Costa Rica, Côte d'Ivoire, Gabon, Guatemala, Inde, Japon, Kenya, Pérou, Russie, Slovénie 14 pays	3 entraîneurs Croatie, Guatemala, Nigeria 3 pays	20 entraîneurs Argentine, Australie, La Barbade, Belarus, Bolivie, Chine (Hong Kong), Chypre, Egypte, Emirats Arabes Unis, Ethiopie, Hongrie, Indonésie, Iran, Irlande, Israël, Pakistan, Seychelles, Thaïlande, Turquie, Ukraine 20 pays	24 entraîneurs Argentine, Brésil, Bolivie, Chili, Colombie, Costa Rica, El Salvador, Equateur, Guatemala, Honduras, Mexique, Paraguay, Pérou, Porto Rico, Rép. Dominicaine, Uruguay, Venezuela 17 pays	7 entraîneurs Burundi, France, Irlande, Niger, Roumanie, Slovénie, Tunisie 7 pays
Tous groupes	2002 36 stagiaires 24 pays	2003 44 stagiaires 31 pays	2004 48 stagiaires 35 pays	2005 107 stagiaires 52 pays	2006 (état au 29.05.06) 94 stagiaires 55 pays
					<u>2006</u> <u>Fédérations, Pays</u> Afrique du Sud, Algérie, Autriche, Azerbaïdjan, Belarussie, Brésil, Bulgarie, Burundi, Chili, Chine, Colombie, Corée, Costa Rica, Cuba, Danemark, Egypte, Equateur, Estonie, Finlande, France, Grèce, Guatemala, Hongrie, Irlande, Israël, Jamaïque, Japon, Kazakhstan, Lettonie, Lituanie, Luxembourg, Mexique, Moldavie, Mongolie, Namibie, Niger, Norvège, Nouvelle Zélande, Pologne, Porto Rico, Portugal, Rép. Tchèque, Roumanie, Russie, Seychelles, Slovénie, St-Lucie, Suède, Suisse, Thaïlande, Tunisie, Turquie, Ukraine, Uruguay, Venezuela

Depuis l'ouverture du Centre en 2002 jusqu'au 31 décembre 2005
235 stagiaires de
72 Fédérations Nationales affiliées à l'UCI
sont passés au Centre Mondial du Cyclisme par le Département Formation et Développement

NB: certains athlètes ont suivi deux stages différents mais ne sont comptés qu'une seule fois dans les totaux